ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

മഹർഷി വേദവ്യാസപ്രണീതം ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശഃ സ്കന്ധഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

വിഷയസൂചീ

1	പ്രഥമോഽധ്യായഃ	**3**
2	ദ്വിതീയോഽധ്യായഃ	**7**
3	തൃതീയോഽധ്യായഃ	**14**
4	ചതുർഥോഽധ്യായഃ	**21**
5	പഞ്ചമോഽധ്യായഃ	**25**
6	ഷഷ്ഠോഽധ്യായഃ	**32**
7	സപ്തമോഽധ്യായഃ	**39**
8	അഷ്ടമോഽധ്യായഃ	**48**
9	നവമോഽധ്യായഃ	**54**
10	ദശമോഽധ്യായഃ	**59**
11	ഏകാദശോഽധ്യായഃ	**64**
12	ദ്വാദശോഽധ്യായഃ	**70**
13	ത്രയോദശോഽധ്യായഃ	**74**
14	ചതുർദശോഽധ്യായഃ	**80**
15	പഞ്ചദശോഽധ്യായഃ	**86**
16	ഷോഡശോഽധ്യായഃ	**91**
17	സപ്തദശോഽധ്യായഃ	**96**
18	അഷ്ടാദശോഽധ്യായഃ	**103**
19	ഏകോനവിംശോഽധ്യായഃ	**109**

20 വിംശോഽധ്യായഃ **115**
21 ഏകവിംശോഽധ്യായഃ **120**
22 ദ്വാവിംശോഽധ്യായഃ **125**
23 ത്രയോവിംശോഽധ്യായഃ **133**
24 ചതുർവിംശോഽധ്യായഃ **141**
25 പഞ്ചവിംശോഽധ്യായഃ **145**
26 ഷഡ്വിംശോഽധ്യായഃ **150**
27 സപ്തവിംശോഽധ്യായഃ **155**
28 അഷ്ടാവിംശോഽധ്യായഃ **162**
29 ഏകോനത്രിംശോഽധ്യായഃ **169**
30 ത്രിംശോഽധ്യായഃ **176**
31 ഏകത്രിംശോഽധ്യായഃ **183**

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ പ്രഥമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീബാദരായണിരുവാച
കൃത്വാ ദൈത്യവധം കൃഷ്ണഃ സരാമോ യദുഭിർവൃതഃ।
ഭുവോഽവതാരയദ് ഭാരം ജവിഷ്ഠം ജനയൻ കലിം ॥ **1** ॥ 1

യേ കോപിതാഃ സുബഹു പാണ്ഡുസുതാഃ സപത്നൈ -
ർദുർദ്യൂതഹേലനകചഗ്രഹണാദിഭിസ്താൻ।
കൃത്വാ നിമിത്തമിതരേതരതഃ സമേതാൻ
ഹത്വാ നൃപാൻ നിരഹരത് ക്ഷിതിഭാരമീശഃ ॥ **2** ॥ 2

ഭൂഭാരരാജപൃതനാ യദുഭിർനിരസ്യ
ഗുപ്തൈഃ സ്വബാഹുഭിരചിന്തയദപ്രമേയഃ।
മൻയേഽവനേർനനു ഗതോഽപ്യഗതം ഹി ഭാരം
യദ് യാദവം കുലമഹോ അവിഷഹ്യമാസ്തേ ॥ **3** ॥ 3

നൈവാൻയതഃ പരിഭവോഽസ്യ ഭവേത് കഥഞ്ചി -
ൻമത്സംശ്രയസ്യ വിഭവോന്നഹനസ്യ നിത്യം।
അന്തഃകലിം യദുകുലസ്യ വിധായ വേണു -
സ്തംബസ്യ വഹ്നിമിവ ശാന്തിമുപൈമി ധാമ ॥ **4** ॥ 4

ഏവം വ്യവസിതോ രാജൻ സത്യസങ്കൽപ ഈശ്വരഃ।
ശാപവ്യാജേന വിപ്രാണാം സഞ്ജഹ്രേ സ്വകുലം വിഭുഃ ॥ **5** ॥ 5

സ്വമൂർത്യാ ലോകലാവണ്യ -
നിർമുക്ത്യാ ലോചനം നൃണാം।
ഗീർഭിസ്താഃ സ്മരതാം ചിത്തം
പദൈസ്താനീക്ഷതാം ക്രിയാഃ ॥ **6** ॥ 6

ആച്ഛിദ്യ കീർതിം സുശ്ലോകാം വിതത്യ ഹ്യഞ്ജസാ നു കൗ।
തമോഽനയാ തരിഷ്യന്തീത്യഗാത് സ്വം പദമീശ്വരഃ ॥ **7** ॥ 7

രാജോവാച
ബ്രഹ്മണ്യാനാം വദാന്യാനാം നിത്യം വൃദ്ധോപസേവിനാം।
വിപ്രശാപഃ കഥമഭൂദ് വൃഷ്ണീനാം കൃഷ്ണചേതസാം ॥ **8** ॥ 8

യന്നിമിത്തഃ സ വൈ ശാപോ യാദൃശോ ദ്വിജസത്തമ।
കഥമേകാത്മനാം ഭേദ ഏതത് സർവം വദസ്വ മേ ॥ **9** ॥ 9

ശ്രീശുക ഉവാച
ബിഭ്രദ് വപുഃ സകലസുന്ദരസന്നിവേശം
കർമാചരൻ ഭുവി സുമംഗലമാപ്തകാമഃ।
ആസ്ഥായ ധാമ രമമാണ ഉദാരകീർതിഃ
സംഹർതുമൈച്ഛത കുലം സ്ഥിതകൃത്യശേഷഃ ॥ **10** ॥ 10

കർമാണി പുണ്യനിവഹാനി സുമംഗലാനി
ഗായജ്ജഗത്കലിമലാപഹരാണി കൃത്വാ।
കാലാത്മനാ നിവസതാ യദുദേവഗേഹേ
പിണ്ഡാരകം സമഗമൻ മുനയോ നിസൃഷ്ടാഃ ॥ **11** ॥ 11

വിശ്വാമിത്രോഽസിതഃ കണ്വോ ദുർവാസാ ഭൃഗുരംഗിരാഃ।
കശ്യപോ വാമദേവോഽത്രിർവസിഷ്ഠോ നാരദാദയഃ ॥ **12** ॥ 12

ക്രീഡന്തസ്താനുപവ്രജ്യ കുമാരാ യദുനന്ദനാഃ।
ഉപസംഗൃഹ്യ പപ്രച്ഛുരവിനീതാ വിനീതവത് ॥ **13** ॥ 13

തേ വേഷയിത്വാ സ്ത്രീവേഷൈഃ
സാംബം ജാംബവതീസുതം।
ഏഷാ പൃച്ഛതി വോ വിപ്രാ
അന്തർവത്ന്യസിതേക്ഷണാ ॥ **14** ॥ 14

പ്രഷ്ടും വിലജ്ജതീ സാക്ഷാത് പ്രബ്രൂതാമോഘദർശനാഃ।
പ്രസോഷ്യന്തീ പുത്രകാമാ കിംസ്വിത് സഞ്ജനയിഷ്യതി ॥ **15** ॥ 15

ഏവം പ്രലബ്ധാ മുനയസ്താനൂചുഃ കുപിതാ നൃപ।
ജനയിഷ്യതി വോ മന്ദാ മുസലം കുലനാശനം ॥ **16** ॥ 16

തച്ഛ്രുത്വാ തേഽതിസന്ത്രസ്താ വിമുച്യ സഹസോദരം।
സാംബസ്യ ദദൃശുസ്തസ്മിൻ മുസലം ഖൽവയസ്മയം ॥ **17** ॥ 17

കിം കൃതം മന്ദഭാഗ്യൈർനഃ കിം വദിഷ്യന്തി നോ ജനാഃ।
ഇതി വിഹ്വലിതാ ഗേഹാനാദായ മുസലം യയുഃ ॥ **18** ॥ 18

തച്ചോപനീയ സദസി പരിമ്ലാനമുഖശ്രിയഃ।
രാജ്ഞ ആവേദയാഞ്ചക്രുഃ സർവയാദവസന്നിധൗ ॥ **19** ॥ 19

ശ്രുത്വാമോഘം വിപ്രശാപം ദൃഷ്ട്വാ ച മുസലം നൃപ।
വിസ്മിതാ ഭയസന്ത്രസ്താ ബഭൂവുർദ്വാരകൗകസഃ ॥ **20** ॥ 20

തച്ചൂർണയിത്വാ മുസലം യദുരാജഃ സ ആഹുകഃ।
സമുദ്രസലിലേ പ്രാസ്യൽലോഹം ചാസ്യാവശേഷിതം ॥ **21** ॥ 21

കശ്ചിൻമത്സ്യോഽഗ്രസീൽലോഹം
ചൂർണാനി തരലൈസ്തതഃ।

ഉഹ്യമാനാനി വേലായാം
ലഗ്നാൻയാസൻ കിലൈരകാഃ ॥ **22** ॥ 22

മത്സ്യോ ഗൃഹീതോ മത്സ്യഘ്നൈ -
ർജാലേനാൻയൈഃ സഹാർണവേ ।
തസ്യോദരഗതം ലോഹം
സ ശൽയേ ലുബ്ധകോഽകരോത് ॥ **23** ॥ 23

ഭഗവാംജ്ഞാതസർവാർഥ ഈശ്വരോഽപി തദൻയഥാ ।
കർതും നൈച്ഛദ് വിപ്രശാപം കാലരൂപ്യൻവമോദത ॥ **24** ॥ 24

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ പ്രഥമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ ദ്വിതീയോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച
ഗോവിന്ദഭുജഗുപ്തായാം ദ്വാരവത്യാം കുരൂദ്വഹ ।
അവാത്സീന്നാരദോഽഭീക്ഷ്ണം കൃഷ്ണോപാസനലാലസഃ ॥ **1** ॥ 25

കോ നു രാജന്നിന്ദ്രിയവാൻ മുകുന്ദചരണാംബുജം ।
ന ഭജേത് സർവതോമൃത്യുരുപാസ്യമമരോത്തമൈഃ ॥ **2** ॥ 26

തമേകദാ തു ദേവർഷിം വസുദേവോ ഗൃഹാഗതം ।
അർചിതം സുഖമാസീനമഭിവാദ്യേദമബ്രവീത് ॥ **3** ॥ 27

വസുദേവ ഉവാച
ഭഗവൻ ഭവതോ യാത്രാ സ്വസ്തയേ സർവദേഹിനാം ।
കൃപണാനാം യഥാ പിത്രോരുത്തമശ്ലോകവർത്മനാം ॥ **4** ॥ 28

ഭൂതാനാം ദേവചരിതം ദുഃഖായ ച സുഖായ ച ।
സുഖായൈവ ഹി സാധൂനാം ത്വാദൃശാമച്യുതാത്മനാം ॥ **5** ॥ 29

ഭജന്തി യേ യഥാ ദേവാൻ ദേവാ അപി തഥൈവ താൻ ।
ഛായേവ കർമസചിവാഃ സാധവോ ദീനവത്സലാഃ ॥ **6** ॥ 30

ബ്രഹ്മംസ്തഥാപി പൃച്ഛാമോ ധർമാൻ ഭാഗവതാംസ്തവ ।
യാംശ്രുത്വാ ശ്രദ്ധയാ മർത്യോ മുച്യതേ സർവതോഭയാത് ॥ **7** ॥ 31

അഹം കില പുരാനന്തം പ്രജാർഥോ ഭുവി മുക്തിദം।
അപൂജയം ന മോക്ഷായ മോഹിതോ ദേവമായയാ ॥ **8** ॥ 32

യഥാ വിചിത്രവ്യസനാദ് ഭവദ്ഭിർവിശ്വതോഭയാത്।
മുച്യേമ ഹ്യഞ്ജസൈവാദ്ധാ തഥാ നഃ ശാധി സുവ്രത ॥ **9** ॥ 33

ശ്രീശുക ഉവാച
രാജന്നേവം കൃതപ്രശ്നോ വസുദേവേന ധീമതാ।
പ്രീതസ്തമാഹ ദേവർഷിർഹരേഃ സംസ്മാരിതോ ഗുണൈഃ ॥ **10** ॥ 34

നാരദ ഉവാച
സമ്യഗേതദ് വ്യവസിതം ഭവതാ സാത്വതർഷഭ।
യത് പൃച്ഛസേ ഭാഗവതാൻ ധർമാംസ്ത്വം വിശ്വഭാവനാൻ ॥ **11** ॥ 35

ശ്രുതോഽനുപഠിതോ ധ്യാത ആദൃതോ വാനുമോദിതഃ।
സദ്യഃ പുനാതി സദ്ധർമോ ദേവ വിശ്വദ്രുഹോഽപി ഹി ॥ **12** ॥ 36

ത്വയാ പരമകൽയാണഃ പുണ്യശ്രവണകീർതനഃ।
സ്മാരിതോ ഭഗവാനദ്യ ദേവോ നാരായണോ മമ ॥ **13** ॥ 37

അത്രാപ്യുദാഹരന്തീമമിതിഹാസം പുരാതനം।
ആർഷഭാണാം ച സംവാദം വിദേഹസ്യ മഹാത്മനഃ ॥ **14** ॥ 38

പ്രിയവ്രതോ നാമ സുതോ മനോഃ സ്വായംഭുവസ്യ യഃ।
തസ്യാഗ്നീധ്രസ്തതോ നാഭിരൃഷഭസ്തത്സുതഃ സ്മൃതഃ ॥ **15** ॥ 39

തമാഹുർവാസുദേവാംശം മോക്ഷധർമവിവക്ഷയാ।
അവതീർണം സുതശതം തസ്യാസീദ് ബ്രഹ്മപാരഗം ॥ **16** ॥ 40

തേഷാം വൈ ഭരതോ ജ്യേഷ്ഠോ നാരായണപരായണഃ।
വിഖ്യാതം വർഷമേതദ് യന്നാമ്നാ ഭാരതമദ്ഭുതം ॥ **17** ॥ 41

സ ഭുക്തഭോഗാം ത്യക്ത്വേമാം നിർഗതസ്തപസാ ഹരിം।
ഉപാസീനസ്തത്പദവീം ലേഭേ വൈ ജൻമഭിസ്ത്രിഭിഃ ॥ **18** ॥ 42

തേഷാം നവ നവദ്വീപപതയോഽസ്യ സമന്തതഃ।
കർമതന്ത്രപ്രണേതാര ഏകാശീതിർദ്വിജാതയഃ ॥ **19** ॥ 43

നവാഭവൻ മഹാഭാഗാ മുനയോ ഹ്യർഥശംസിനഃ।
ശ്രമണാ വാതരശനാ ആത്മവിദ്യാവിശാരദാഃ ॥ **20** ॥ 44

കവിർഹരിരന്തരിക്ഷഃ പ്രബുദ്ധഃ പിപ്പലായനഃ।
ആവിർഹോത്രോഽഥ ദ്രുമിലശ്ചമസഃ കരഭാജനഃ ॥ **21** ॥ 45

ത ഏതേ ഭഗവദ്രൂപം വിശ്വം സദസദാത്മകം।
ആത്മനോഽവ്യതിരേകേണ പശ്യന്തോ വ്യചരൻ മഹീം ॥ **22** ॥ 46

അവ്യാഹതേഷ്ടഗതയഃ സുരസിദ്ധസാധ്യ -
ഗന്ധർവയക്ഷനരകിന്നരനാഗലോകാൻ।
മുക്താശ്ചരന്തി മുനിചാരണഭൂതനാഥ -
വിദ്യാധരദ്വിജഗവാം ഭുവനാനി കാമം ॥ **23** ॥ 47

ത ഏകദാ നിമേഃ സത്രമുപജഗ്മുർയദൃച്ഛയാ।
വിതായമാനമൃഷിഭിരജനാഭേ മഹാത്മനഃ ॥ **24** ॥ 48

താൻ ദൃഷ്ട്വാ സൂർയസങ്കാശാൻ മഹാഭാഗവതാൻ നൃപ।
യജമാനോഽഗ്നയോ വിപ്രാഃ സർവ ഏവോപതസ്ഥിരേ ॥ **25** ॥ 49

വിദേഹസ്താനഭിപ്രേത്യ നാരായണപരായണാൻ।
പ്രീതഃ സമ്പൂജയാഞ്ചക്രേ ആസനസ്ഥാൻ യഥാർഹതഃ ॥ **26** ॥ 50

താൻ രോചമാനാൻ സ്വരുചാ ബ്രഹ്മപുത്രോപമാൻ നവ।
പപ്രച്ഛ പരമപ്രീതഃ പ്രശ്രയാവനതോ നൃപഃ ॥ **27** ॥ 51

വിദേഹ ഉവാച
മൻയേ ഭഗവതഃ സാക്ഷാത് പാർഷദാൻ വോ മധുദ്വിഷഃ।
വിഷ്ണോർഭൂതാനി ലോകാനാം പാവനായ ചരന്തി ഹി ॥ **28** ॥ 52

ദുർലഭോ മാനുഷോ ദേഹോ ദേഹിനാം ക്ഷണഭംഗുരഃ।
തത്രാപി ദുർലഭം മൻയേ വൈകുംഠപ്രിയദർശനം ॥ **29** ॥ 53

അത ആത്യന്തികം ക്ഷേമം
പൃച്ഛാമോ ഭവതോഽനഘാഃ।
സംസാരേഽസ്മിൻ ക്ഷണാർധോഽപി
സത്സംഗഃ ശേവധിർനൃണാം ॥ **30** ॥ 54

ധർമാൻ ഭാഗവതാൻ ബ്രൂത യദി നഃ ശ്രുതയേ ക്ഷമം।
യൈഃ പ്രസന്നഃ പ്രപന്നായ ദാസ്യത്യാത്മാനമപ്യജഃ ॥ **31** ॥ 55

ശ്രീനാരദ ഉവാച
ഏവം തേ നിമിനാ പൃഷ്ടാ വസുദേവ മഹത്തമാഃ।
പ്രതിപൂജ്യാബ്രുവൻ പ്രീത്യാ സസദസ്യർത്വിജം നൃപം ॥ **32** ॥ 56

കവിരുവാച
മൻയേഽകുതശ്ചിദ്ഭയമച്യുതസ്യ
പാദാംബുജോപാസനമത്ര നിത്യം।
ഉദ്വിഗ്നബുദ്ധേരസദാത്മഭാവാദ്
വിശ്വാത്മനാ യത്ര നിവർതതേ ഭീഃ ॥ **33** ॥ 57

യേ വൈ ഭഗവതാ പ്രോക്താ ഉപായാ ഹ്യാത്മലബ്ധയേ।
അഞ്ജഃ പുംസാമവിദുഷാം വിദ്ധി ഭാഗവതാൻ ഹി താൻ ॥ **34** ॥ 58

യാനാസ്ഥായ നരോ രാജൻ ന പ്രമാദ്യേത കർഹിചിത്।
ധാവൻ നിമീൽയ വാ നേത്രേ ന സ്ഖലേന്ന പതേദിഹ ॥ **35** ॥ 59

കായേന വാചാ മനസേന്ദ്രിയൈർവാ
ബുദ്ധ്യാഽഽത്മനാ വാനുസൃതസ്വഭാവാത് ।
കരോതി യദ് യത് സകലം പരസ്മൈ
നാരായണായേതി സമർപയേത്തത് ॥ **36** ॥ 60

ഭയം ദ്വിതീയാഭിനിവേശതഃ സ്യാ -
ദീശാദപേതസ്യ വിപർയയോഽസ്മൃതിഃ ।
തൻമായയാതോ ബുധ ആഭജേത്തം
ഭക്ത്യൈകയേശം ഗുരുദേവതാത്മാ ॥ **37** ॥ 61

അവിദ്യമാനോഽപ്യവഭാതി ഹി ദ്വയോ -
ർധ്യാതുർധിയാ സ്വപ്നമനോരഥൗ യഥാ ।
തത് കർമസങ്കൽപവികൽപകം മനോ
ബുധോ നിരുന്ധ്യാദഭയം തതഃ സ്യാത് ॥ **38** ॥ 62

ശൃണ്വൻ സുഭദ്രാണി രഥാംഗപാണേ -
ർജൻമാനി കർമാണി ച യാനി ലോകേ ।
ഗീതാനി നാമാനി തദർഥകാനി
ഗായൻ വിലജ്ജോ വിചരേദസംഗഃ ॥ **39** ॥ 63

ഏവംവ്രതഃ സ്വപ്രിയനാമകീർത്യാ
ജാതാനുരാഗോ ദ്രുതചിത്ത ഉച്ചൈഃ ।
ഹസത്യഥോ രോദിതി രൗതി ഗായ -
ത്യുൻമാദവന്നൃത്യതി ലോകബാഹ്യഃ ॥ **40** ॥ 64

ഖം വായുമഗ്നിം സലിലം മഹീം ച
ജ്യോതീംഷി സത്ത്വാനി ദിശോ ദ്രുമാദീൻ ।
സരിത്സമുദ്രാംശ്ച ഹരേഃ ശരീരം
യത് കിഞ്ച ഭൂതം പ്രണമേദനൻയഃ ॥ **41** ॥ 65

ഭക്തിഃ പരേശാനുഭവോ വിരക്തി -
രന്യത്ര ചൈഷ ത്രിക ഏകകാലഃ।
പ്രപദ്യമാനസ്യ യഥാശ്നതഃ സ്യു -
സ്തുഷ്ടിഃ പുഷ്ടിഃ ക്ഷുദപായോഽനുഘാസം ॥ **42** ॥ 66

ഇത്യച്യുതാംഘ്രിം ഭജതോഽനുവൃത്ത്യാ
ഭക്തിർവിരക്തിർഭഗവത്പ്രബോധഃ।
ഭവന്തി വൈ ഭാഗവതസ്യ രാജം -
സ്തതഃ പരാം ശാന്തിമുപൈതി സാക്ഷാത് ॥ **43** ॥ 67

രാജോവാച
അഥ ഭാഗവതം ബ്രൂത യദ്ധർമോ യാദൃശോ നൃണാം।
യഥാ ചരതി യദ് ബ്രൂതേ യൈർലിംഗൈർഭഗവത്പ്രിയഃ ॥ **44** ॥ 68

ഹരിരുവാച
സർവഭൂതേഷു യഃ പശ്യേദ് ഭഗവദ്ഭാവമാത്മനഃ।
ഭൂതാനി ഭഗവത്യാത്മൻയേഷ ഭാഗവതോത്തമഃ ॥ **45** ॥ 69

ഈശ്വരേ തദധീനേഷു ബാലിശേഷു ദ്വിഷത്സു ച।
പ്രേമമൈത്രീകൃപോപേക്ഷാ യഃ കരോതി സ മധ്യമഃ ॥ **46** ॥ 70

അർചായാമേവ ഹരയേ പൂജാം യഃ ശ്രദ്ധയേഹതേ।
ന തദ്ഭക്തേഷു ചാൻയേഷു സ ഭക്തഃ പ്രാകൃതഃ സ്മൃതഃ ॥ **47** ॥ 71

ഗൃഹീത്വാപീന്ദ്രിയൈരർഥാൻ യോ ന ദ്വേഷ്ടി ന ഹൃഷ്യതി।
വിഷ്ണോർമായാമിദം പശ്യൻ സ വൈ ഭാഗവതോത്തമഃ ॥ **48** ॥ 72

ദേഹേന്ദ്രിയപ്രാണമനോധിയാം യോ
ജൻമാപ്യയക്ഷുദ്ഭയതർഷകൃച്ഛ്രൈഃ।

സംസാരധർമൈരവിമുഹ്യമാനഃ
സ്മൃത്യാ ഹരേർഭാഗവതപ്രധാനഃ ॥ **49** ॥ 73

ന കാമകർമബീജാനാം യസ്യ ചേതസി സംഭവഃ।
വാസുദേവൈകനിലയഃ സ വൈ ഭാഗവതോത്തമഃ ॥ **50** ॥ 74

ന യസ്യ ജൻമകർമഭ്യാം ന വർണാശ്രമജാതിഭിഃ।
സജ്ജതേഽസ്മിന്നഹംഭാവോ ദേഹേ വൈ സ ഹരേഃ പ്രിയഃ ॥ **51** ॥ 75

ന യസ്യ സ്വഃ പര ഇതി വിത്തേഷ്വാത്മനി വാ ഭിദാ।
സർവഭൂതസമഃ ശാന്തഃ സ വൈ ഭാഗവതോത്തമഃ ॥ **52** ॥ 76

ത്രിഭുവനവിഭവഹേതവേഽപ്യകുംഠ -
സ്മൃതിരജിതാത്മസുരാദിഭിർവിമൃഗ്യാത്।
ന ചലതി ഭഗവത്പദാരവിന്ദാ -
ൽലവനിമിഷാർധമപി യഃ സ വൈഷ്ണവാഗ്ര്യഃ ॥ **53** ॥ 77

ഭഗവത ഉരുവിക്രമാംഘ്രിശാഖാ -
നഖമണിചന്ദ്രികയാ നിരസ്തതാപേ।
ഹൃദി കഥമുപസീദതാം പുനഃ സ
പ്രഭവതി ചന്ദ്ര ഇവോദിതേഽർകതാപഃ ॥ **54** ॥ 78

വിസൃജതി ഹൃദയം ന യസ്യ സാക്ഷാ -
ദ്ധരിരവശാഭിഹിതോഽപ്യഘൗഘനാശഃ।
പ്രണയരശനയാ ധൃതാംഘ്രിപദ്മഃ
സ ഭവതി ഭാഗവതപ്രധാന ഉക്തഃ ॥ **55** ॥ 79

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ ദ്വിതീയോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ തൃതീയോഽധ്യായഃ ॥

രാജോവാച
പരസ്യ വിഷ്ണോരീശസ്യ മായിനാമപി മോഹിനീം ।
മായാം വേദിതുമിച്ഛാമോ ഭഗവന്തോ ബ്രുവന്തു നഃ ॥ **1** ॥ 80

നാനുതൃപ്യേ ജുഷൻ യുഷ്മദ്വചോ ഹരികഥാമൃതം ।
സംസാരതാപനിസ്തപ്തോ മർത്യസ്തത്താപഭേഷജം ॥ **2** ॥ 81

അന്തരിക്ഷ ഉവാച
ഏഭിർഭൂതാനി ഭൂതാത്മാ മഹാഭൂതൈർമഹാഭുജ ।
സസർജ്ജോച്ചാവചാൻയാദ്യഃ സ്വമാത്രാത്മപ്രസിദ്ധയേ ॥ **3** ॥ 82

ഏവം സൃഷ്ടാനി ഭൂതാനി പ്രവിഷ്ടഃ പഞ്ചധാതുഭിഃ ।
ഏകധാ ദശധാഽഽത്മാനം വിഭജഞ്ജുഷതേ ഗുണാൻ ॥ **4** ॥ 83

ഗുണൈർഗുണാൻ സ ഭുഞ്ജാന
ആത്മപ്രദ്യോതിതൈഃ പ്രഭുഃ ।
മൻയമാന ഇദം സൃഷ്ട -
മാത്മാനമിഹ സജ്ജതേ ॥ **5** ॥ 84

കർമാണി കർമഭിഃ കുർവൻ സനിമിത്താനി ദേഹഭൃത് ।
തത്തത് കർമഫലം ഗൃഹ്ണൻ ഭ്രമതീഹ സുഖേതരം ॥ **6** ॥ 85

ഇത്ഥം കർമഗതീർഗച്ഛൻ ബഹ്വഭദ്രവഹാഃ പുമാൻ।
ആഭൂതസംപ്ലവാത് സർഗപ്രലയാവശ്നുതേഽവശഃ ॥ **7** ॥ 86

ധാതൂപപ്ലവ ആസന്നേ വ്യക്തം ദ്രവ്യഗുണാത്മകം।
അനാദിനിധനഃ കാലോ ഹ്യവ്യക്തായാപകർഷതി ॥ **8** ॥ 87

ശതവർഷാ ഹ്യനാവൃഷ്ടി -
ർഭവിഷ്യത്യുൽബണാ ഭുവി।
തത്കാലോപചിതോഷ്ണാർകോ
ലോകാംസ്ത്രീൻ പ്രതപിഷ്യതി ॥ **9** ॥ 88

പാതാലതലമാരഭ്യ സങ്കർഷണമുഖാനലഃ।
ദഹന്നൂർധ്വശിഖോ വിഷ്വഗ് വർധതേ വായുനേരിതഃ ॥ **10** ॥ 89

സാംവർതകോ മേഘഗണോ വർഷതി സ്മ ശതം സമാഃ।
ധാരാഭിർഹസ്തിഹസ്താഭിർലീയതേ സലിലേ വിരാട് ॥ **11** ॥ 90

തതോ വിരാജമുത്സൃജ്യ വൈരാജഃ പുരുഷോ നൃപ।
അവ്യക്തം വിശതേ സൂക്ഷ്മം നിരിന്ധന ഇവാനലഃ ॥ **12** ॥ 91

വായുനാ ഹൃതഗന്ധാ ഭൂഃ സലിലത്വായ കൽപതേ।
സലിലം തദ്ധൃതരസം ജ്യോതിഷ്ട്വായോപകൽപതേ ॥ **13** ॥ 92

ഹൃതരൂപം തു തമസാ വായൗ ജ്യോതിഃ പ്രലീയതേ।
ഹൃതസ്പർശോഽവകാശേന വായുർനഭസി ലീയതേ ॥ **14** ॥ 93

കാലാത്മനാ ഹൃതഗുണം നഭ ആത്മനി ലീയതേ।
ഇന്ദ്രിയാണി മനോ ബുദ്ധിഃ സഹ വൈകാരികൈർനൃപ।
പ്രവിശന്തി ഹ്യഹങ്കാരം സ്വഗുണൈരഹമാത്മനി ॥ **15** ॥ 94

ഏഷാ മായാ ഭഗവതഃ സർഗസ്ഥിത്യന്തകാരിണീ।
ത്രിവർണാ വർണിതാസ്മാഭിഃ കിം ഭൂയഃ ശ്രോതുമിച്ഛസി ॥ **16** ॥ 95

രാജോവാച
യഥൈതാമൈശ്വരീം മായാം ദുസ്തരാമകൃതാത്മഭിഃ।
തരന്ത്യഞ്ജഃ സ്ഥൂലധിയോ മഹർഷ ഇദമുച്യതാം ॥ **17** ॥ 96

പ്രബുദ്ധ ഉവാച
കർമാണ്യാരഭമാണാനാം ദുഃഖഹത്യൈ സുഖായ ച।
പശ്യേത് പാകവിപർയാസം മിഥുനീചാരിണാം നൃണാം ॥ **18** ॥ 97

നിത്യാർതിദേന വിത്തേന ദുർലഭേനാത്മമൃത്യുനാ।
ഗൃഹാപത്യാപ്തപശുഭിഃ കാ പ്രീതിഃ സാധിതൈശ്ചലൈഃ ॥ **19** ॥ 98

ഏവം ലോകം പരം വിദ്യാന്നശ്വരം കർമനിർമിതം।
സതുൽയാതിശയധ്വംസം യഥാ മണ്ഡലവർതിനാം ॥ **20** ॥ 99

തസ്മാദ് ഗുരും പ്രപദ്യേത ജിജ്ഞാസുഃ ശ്രേയ ഉത്തമം।
ശാബ്ദേ പരേ ച നിഷ്ണാതം ബ്രഹ്മണ്യുപശമാശ്രയം ॥ **21** ॥ 100

തത്ര ഭാഗവതാൻ ധർമാൻ ശിക്ഷേദ് ഗുർവാത്മദൈവതഃ।
അമായയാനുവൃത്ത്യാ യൈസ്തുഷ്യേദാത്മാഽഽത്മദോ ഹരിഃ ॥ **22** ॥ 101

സർവതോ മനസോഽസംഗമാദൗ സംഗം ച സാധുഷു।
ദയാം മൈത്രീം പ്രശ്രയം ച ഭൂതേഷ്വദ്ധാ യഥോചിതം ॥ **23** ॥ 102

ശൗചം തപസ്തിതിക്ഷാം ച മൗനം സ്വാധ്യായമാർജവം।
ബ്രഹ്മചർയമഹിംസാം ച സമത്വം ദ്വന്ദ്വസംജ്ഞയോഃ ॥ **24** ॥ 103

സർവത്രാത്മേശ്വരാൻവീക്ഷാം കൈവൽയമനികേതതാം।
വിവിക്തചീരവസനം സന്തോഷം യേന കേനചിത് ॥ **25** ॥ 104

ശ്രദ്ധാം ഭാഗവതേ ശാസ്ത്രേഽനിന്ദാമന്യത്ര ചാപി ഹി।
മനോവാക്കർമദണ്ഡം ച സത്യം ശമദമാവപി ॥ **26** ॥ 105

ശ്രവണം കീർതനം ധ്യാനം ഹരേരദ്ഭുതകർമണഃ।
ജന്മകർമഗുണാനാം ച തദർഥേഽഖിലചേഷ്ടിതം ॥ **27** ॥ 106

ഇഷ്ടം ദത്തം തപോ ജപ്തം
വൃത്തം യച്ചാത്മനഃ പ്രിയം।
ദാരാൻ സുതാൻ ഗൃഹാൻ പ്രാണാൻ
യത് പരസ്മൈ നിവേദനം ॥ **28** ॥ 107

ഏവം കൃഷ്ണാത്മനാഥേഷു മനുഷ്യേഷു ച സൗഹൃദം।
പരിചർയാം ചോഭയത്ര മഹത്സു നൃഷു സാധുഷു ॥ **29** ॥ 108

പരസ്പരാനുകഥനം പാവനം ഭഗവദ്യശഃ।
മിഥോ രതിർമിഥസ്തുഷ്ടിർനിവൃത്തിർമിഥ ആത്മനഃ ॥ **30** ॥ 109

സ്മരന്തഃ സ്മാരയന്തശ്ച മിഥോഽഘൗഘഹരം ഹരിം।
ഭക്ത്യാ സഞ്ജാതയാ ഭക്ത്യാ ബിഭ്രത്യുത്പുലകാം തനും ॥ **31** ॥ 110

ക്വചിദ് രുദന്ത്യച്യുതചിന്തയാ ക്വചി -
ദ്ധസന്തി നന്ദന്തി വദന്ത്യലൗകികാഃ।
നൃത്യന്തി ഗായന്ത്യനുശീലയന്ത്യജം
ഭവന്തി തൂഷ്ണീം പരമേത്യ നിർവൃതാഃ ॥ **32** ॥ 111

ഇതി ഭാഗവതാൻ ധർമാൻ ശിക്ഷൻ ഭക്ത്യാ തദുത്ഥയാ।
നാരായണപരോ മായാമഞ്ജസ്തരതി ദുസ്തരാം ॥ **33** ॥ 112

രാജോവാച
നാരായണാഭിധാനസ്യ ബ്രഹ്മണഃ പരമാത്മനഃ।
നിഷ്ഠാമർഹഥ നോ വക്തും യൂയം ഹി ബ്രഹ്മവിത്തമാഃ ॥ **34** ॥ 113

പിപ്പലായന ഉവാച
സ്ഥിത്യുദ്ഭവപ്രലയഹേതുരഹേതുരസ്യ
യത് സ്വപ്നജാഗരസുഷുപ്തിഷു സദ് ബഹിശ്ച।
ദേഹേന്ദ്രിയാസുഹൃദയാനി ചരന്തി യേന
സഞ്ജീവിതാനി തദവേഹി പരം നരേന്ദ്ര ॥ **35** ॥ 114

നൈതൻമനോ വിശതി വാഗുത ചക്ഷുരാത്മാ
പ്രാണേന്ദ്രിയാണി ച യഥാനലമർചിഷഃ സ്വാഃ।
ശബ്ദോഽപി ബോധകനിഷേധതയാഽഽത്മമൂല -
മർഥോക്തമാഹ യദൃതേ ന നിഷേധസിദ്ധിഃ ॥ **36** ॥ 115

സത്ത്വം രജസ്തമ ഇതി ത്രിവൃദേകമാദൗ
സൂത്രം മഹാനഹമിതി പ്രവദന്തി ജീവം।
ജ്ഞാനക്രിയാർഥഫലരൂപതയോരുശക്തി
ബ്രഹ്മൈവ ഭാതി സദസച്ച തയോഃ പരം യത് ॥ **37** ॥ 116

നാത്മാ ജജ്ഞാന ന മരിഷ്യതി നൈധതേഽസൗ
ന ക്ഷീയതേ സവനവിദ് വ്യഭിചാരിണാം ഹി।
സർവത്ര ശശ്വദനപായ്യുപലബ്ധിമാത്രം
പ്രാണോ യഥേന്ദ്രിയബലേന വികൽപിതം സത് ॥ **38** ॥ 117

അണ്ഡേഷു പേശിഷു തരുഷ്വവിനിശ്ചിതേഷു
പ്രാണോ ഹി ജീവമുപധാവതി തത്ര തത്ര।
സന്നേ യദിന്ദ്രിയഗണേഽഹമി ച പ്രസുപ്തേ
കൂടസ്ഥ ആശയമൃതേ തദനുസ്മൃതിർനഃ ॥ **39** ॥ 118

യർഹ്യബ്ജനാഭചരണൈഷണയോരുഭക്ത്യാ
ചേതോമലാനി വിധമേദ് ഗുണകർമജാനി।

തസ്മിൻ വിശുദ്ധ ഉപലഭ്യത ആത്മതത്ത്വം
സാക്ഷാദ് യഥാമലദൃശോഃ സവിതൃപ്രകാശഃ ॥ **40** ॥ 119

രാജോവാച
കർമയോഗം വദത നഃ പുരുഷോ യേന സംസ്കൃതഃ।
വിധൂയേഹാശു കർമാണി നൈഷ്കർമ്യം വിന്ദതേ പരം ॥ **41** ॥ 120

ഏവം പ്രശ്നമൃഷീൻ പൂർവമപൃച്ഛം പിതുരന്തികേ।
നാബ്രുവൻ ബ്രഹ്മണഃ പുത്രാസ്തത്ര കാരണമുച്യതാം ॥ **42** ॥ 121

ആവിർഹോത്ര ഉവാച
കർമാകർമവികർമേതി വേദവാദോ ന ലൗകികഃ।
വേദസ്യ ചേശ്വരാത്മത്വാത് തത്ര മുഹ്യന്തി സൂരയഃ ॥ **43** ॥ 122

പരോക്ഷവാദോ വേദോഽയം ബാലാനാമനുശാസനം।
കർമമോക്ഷായ കർമാണി വിധത്തേ ഹ്യഗദം യഥാ ॥ **44** ॥ 123

നാചരേദ് യസ്തു വേദോക്തം സ്വയമജ്ഞോഽജിതേന്ദ്രിയഃ।
വികർമണാ ഹ്യധർമേണ മൃത്യോർമൃത്യുമുപൈതി സഃ ॥ **45** ॥ 124

വേദോക്തമേവ കുർവാണോ നിഃസംഗോഽർപിതമീശ്വരേ।
നൈഷ്കർമ്യം ലഭതേ സിദ്ധിം രോചനാർഥാ ഫലശ്രുതിഃ ॥ **46** ॥ 125

യ ആശു ഹൃദയഗ്രന്ഥിം നിർജിഹീർഷുഃ പരാത്മനഃ।
വിധിനോപചരേദ് ദേവം തന്ത്രോക്തേന ച കേശവം ॥ **47** ॥ 126

ലബ്ധാനുഗ്രഹ ആചാർയാത് തേന സന്ദർശിതാഗമഃ।
മഹാപുരുഷമഭ്യർചേൻമൂർത്യാഭിമതയാഽഽത്മനഃ ॥ **48** ॥ 127

ശുചിഃ സമ്മുഖമാസീനഃ പ്രാണസംയമനാദിഭിഃ।
പിണ്ഡം വിശോധ്യ സന്ന്യാസകൃതരക്ഷോഽർചയേദ്ധരിം ॥ **49** ॥ 128

അർചാദൗ ഹൃദയേ ചാപി യഥാലബ്ധോപചാരകൈഃ।
ദ്രവ്യക്ഷിത്യാത്മലിംഗാനി നിഷ്പാദ്യ പ്രോക്ഷ്യ ചാസനം ॥ **50** ॥ 129

പാദ്യാദീനുപകൽപ്യാഥ സന്നിധാപ്യ സമാഹിതഃ।
ഹൃദാദിഭിഃ കൃതന്യാസോ മൂലമന്ത്രേണ ചാർചയേത് ॥ **51** ॥ 130

സാംഗോപാംഗാം സപാർഷദാം
താം താം മൂർതിം സ്വമന്ത്രതഃ।
പാദ്യാർഘ്യാചമനീയാദ്യൈഃ
സ്നാനവാസോവിഭൂഷണൈഃ ॥ **52** ॥ 131

ഗന്ധമാൽയാക്ഷതസ്രഗ്ഭിർധൂപദീപോപഹാരകൈഃ।
സാംഗം സമ്പൂജ്യ വിധിവത് സ്തവൈഃ സ്തുത്വാ നമേദ്ധരിം ॥ **53** ॥ 132

ആത്മാനം തൻമയം ധ്യായൻ മൂർതിം സമ്പൂജയേദ്ധരേഃ।
ശേഷാമാധായ ശിരസി സ്വധാമ്ന്യുദ്വാസ്യ സത്കൃതം ॥ **54** ॥ 133

ഏവമഗ്ന്യർകതോയാദാവതിഥൗ ഹൃദയേ ച യഃ।
യജതീശ്വരമാത്മാനമചിരാൻമുച്യതേ ഹി സഃ ॥ **55** ॥ 134

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ തൃതീയോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ ചതുർഥോഽധ്യായഃ ॥

രാജോവാച
യാനി യാനീഹ കർമാണി യൈർയൈഃ സ്വച്ഛന്ദജൻമഭിഃ।
ചക്രേ കരോതി കർതാ വാ ഹരിസ്താനി ബ്രുവന്തു നഃ ॥ **1** ॥ 135

ദ്രുമില ഉവാച
യോ വാ അനന്തസ്യ ഗുണാനനന്താ -
നനുക്രമിഷ്യൻ സ തു ബാലബുദ്ധിഃ।
രജാംസി ഭൂമേർഗണയേത് കഥഞ്ചിത്
കാലേന നൈവാഖിലശക്തിധാമ്നഃ ॥ **2** ॥ 136

ഭൂതൈർയദാ പഞ്ചഭിരാത്മസൃഷ്ടൈഃ
പുരം വിരാജം വിരചയ്യ തസ്മിൻ।
സ്വാംശേന വിഷ്ടഃ പുരുഷാഭിധാന -
മവാപ നാരായണ ആദിദേവഃ ॥ **3** ॥ 137

യത്കായ ഏഷ ഭുവനത്രയസന്നിവേശോ
യസ്യേന്ദ്രിയൈസ്തനുഭൃതാമുഭയേന്ദ്രിയാണി।
ജ്ഞാനം സ്വതഃ ശ്വസനതോ ബലമോജ ഈഹാ
സത്ത്വാദിഭിഃ സ്ഥിതിലയോദ്ഭവ ആദികർതാ ॥ **4** ॥ 138

ആദാവഭൂച്ഛതധൃതീ രജസാസ്യ സർഗേ
വിഷ്ണുഃ സ്ഥിതൗ ക്രതുപതിർദ്വിജധർമസേതുഃ।
രുദ്രോഽപ്യയായ തമസാ പുരുഷഃ സ ആദ്യ
ഇത്യുദ്ഭവസ്ഥിതിലയാഃ സതതം പ്രജാസു ॥ **5** ॥ 139

ധർമസ്യ ദക്ഷദുഹിതർയജനിഷ്ട മൂർത്യാം
നാരായണോ നര ഋഷിപ്രവരഃ പ്രശാന്തഃ।
നൈഷ്കർമ്യലക്ഷണമുവാച ചചാര കർമ
യോഽദ്യാപി ചാസ്ത ഋഷിവർയനിഷേവിതാംഘ്രിഃ ॥ **6** ॥ 140

ഇന്ദ്രോ വിശങ്ക്യ മമ ധാമ ജിഘൃക്ഷതീതി
കാമം ന്യയുങ്ക്ത സഗണം സ ബദർയുപാഖ്യം।
ഗത്വാപ്സരോഗണവസന്തസുമന്ദവാതൈഃ
സ്ത്രീപ്രേക്ഷണേഷുഭിരവിധ്യദതൻമഹിജ്ഞഃ ॥ **7** ॥ 141

വിജ്ഞായ ശക്രകൃതമക്രമമാദിദേവഃ
പ്രാഹ പ്രഹസ്യ ഗതവിസ്മയ ഏജമാനാൻ।
മാ ഭൈഷ്ട ഭോ മദന മാരുത ദേവവധ്വോ
ഗൃഹ്ണീത നോ ബലിമശൂന്യമിമം കുരുധ്വം ॥ **8** ॥ 142

ഇത്ഥം ബ്രുവത്യഭയദേ നരദേവ ദേവാഃ
സവ്രീഡനമ്രശിരസഃ സഘൃണം തമൂചുഃ।
നൈതദ് വിഭോ ത്വയി പരേഽവികൃതേ വിചിത്രം
സ്വാരാമധീരനികരാനതപാദപദ്മേ ॥ **9** ॥ 143

ത്വാം സേവതാം സുരകൃതാ ബഹവോഽന്തരായാഃ
സ്വൗകോ വിലംഘ്യ പരമം വ്രജതാം പദം തേ।
നാന്യസ്യ ബർഹിഷി ബലീൻ ദദതഃ സ്വഭാഗാൻ
ധത്തേ പദം ത്വമവിതാ യദി വിഘ്നമൂർധ്നി ॥ **10** ॥ 144

ക്ഷുത്ത്യദ്ത്രികാലഗുണമാരുതജൈഹ്യശൈശ്യാ -
നസ്മാനപാരജലധീനതിതീർയ കേചിത് ।
ക്രോധസ്യ യാന്തി വിഫലസ്യ വശം പദേ ഗോ -
ർമജ്ജന്തി ദുശ്ചരതപശ്ച വൃഥോത്സൃജന്തി ॥ **11** ॥ 145

ഇതി പ്രഗൃണതാം തേഷാം സ്ത്രിയോഽത്യദ്ഭുതദർശനാഃ ।
ദർശയാമാസ ശുശ്രൂഷാം സ്വർചിതാഃ കുർവതീർവിഭുഃ ॥ **12** ॥ 146

തേ ദേവാനുചരാ ദൃഷ്ട്വാ സ്ത്രിയഃ ശ്രീരിവ രൂപിണീഃ ।
ഗന്ധേന മുമുഹുസ്താസാം രൂപൗദാർയഹതശ്രിയഃ ॥ **13** ॥ 147

താനാഹ ദേവദേവേശഃ പ്രണതാൻ പ്രഹസന്നിവ ।
ആസാമേകതമാം വൃങ്ധ്വം സവർണാം സ്വർഗഭൂഷണാം ॥ **14** ॥ 148

ഓമിത്യാദേശമാദായ നത്വാ തം സുരവന്ദിനഃ ।
ഉർവശീമപ്സരഃശ്രേഷ്ഠാം പുരസ്കൃത്യ ദിവം യയുഃ ॥ **15** ॥ 149

ഇന്ദ്രായാനമ്യ സദസി ശൃണ്വതാം ത്രിദിവൗകസാം ।
ഊചുർനാരായണബലം ശക്രസ്തത്രാസ വിസ്മിതഃ ॥ **16** ॥ 150

ഹംസസ്വരൂപ്യവദദച്യുത ആത്മയോഗം
ദത്തഃ കുമാര ഋഷഭോ ഭഗവാൻ പിതാ നഃ ।
വിഷ്ണുഃ ശിവായ ജഗതാം കലയാവതീർണ -
സ്തേനാഹൃതാ മധുഭിദാ ശ്രുതയോ ഹയാസ്യേ ॥ **17** ॥ 151

ഗുപ്തോഽപ്യയേ മനുരിലൗഷധയശ്ച മാത്സ്യേ
ക്രൗഡേ ഹതോ ദിതിജ ഉദ്ധരതാംഭസഃ ക്ഷ്മാം ।
കൗർമേ ധൃതോഽദ്രിരമൃതോൻമഥനേ സ്വപൃഷ്ഠേ
ഗ്രാഹാത് പ്രപന്നമിഭരാജമമുഞ്ചദാർതം ॥ **18** ॥ 152

സംസ്തുൻവതോഽബ്ധിപതിതാംശ്രമണാനൃഷീംശ്ച
ശക്രം ച വൃത്രവധതസ്തമസി പ്രവിഷ്ടം।
ദേവസ്ത്രിയോഽസുരഗൃഹേ പിഹിതാ അനാഥാ
ജഘ്നേഽസുരേന്ദ്രമഭയായ സതാം നൃസിംഹേ ॥ **19** ॥ 153

ദേവാസുരേ യുധി ച ദൈത്യപതീൻ സുരാർഥേ
ഹത്വാന്തരേഷു ഭുവനാൻയദധാത് കലാഭിഃ।
ഭൂത്വാഥ വാമന ഇമാമഹരദ് ബലേഃ ക്ഷ്മാം
യാച്ഞാച്ഛലേന സമദാദദിതേഃ സുതേഭ്യഃ ॥ **20** ॥ 154

നിഃക്ഷത്രിയാമകൃത ഗാം ച ത്രിഃസപ്തകൃത്വോ
രാമസ്തു ഹൈഹയകുലാപ്യയഭാർഗവാഗ്നിഃ।
സോഽബ്ധിം ബബന്ധ ദശവക്ത്രമഹൻ സലങ്കം
സീതാപതിർജയതി ലോകമലഘ്നകീർതിഃ ॥ **21** ॥ 155

ഭൂമേർഭരാവതരണായ യദുഷ്വജൻമാ
ജാതഃ കരിഷ്യതി സുരൈരപി ദുഷ്കരാണി।
വാദൈർവിമോഹയതി യജ്ഞകൃതോഽതദർഹാൻ
ശൂദ്രാൻ കലൗ ക്ഷിതിഭുജോ ൻയഹനിഷ്യദന്തേ ॥ **22** ॥ 156

ഏവംവിധാനി കർമാണി ജൻമാനി ച ജഗത്പതേഃ।
ഭൂരീണി ഭൂരിയശസോ വർണിതാനി മഹാഭുജ ॥ **23** ॥ 157

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ ചതുർത്ഥോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ പഞ്ചമോഽധ്യായഃ ॥

രാജോവാച
ഭഗവന്തം ഹരിം പ്രായോ ന ഭജന്ത്യാത്മവിത്തമാഃ।
തേഷാമശാന്തകാമാനാം കാ നിഷ്ഠാവിജിതാത്മനാം ॥ **1** ॥ 158

ചമസ ഉവാച
മുഖബാഹൂരുപാദേഭ്യഃ പുരുഷസ്യാശ്രമൈഃ സഹ।
ചത്വാരോ ജജ്ഞിരേ വർണാ ഗുണൈർവിപ്രാദയഃ പൃഥക് ॥ **2** ॥ 159

യ ഏഷാം പുരുഷം സാക്ഷാദാത്മപ്രഭവമീശ്വരം।
ന ഭജന്ത്യവജാനന്തി സ്ഥാനാദ് ഭ്രഷ്ടാഃ പതന്ത്യധഃ ॥ **3** ॥ 160

ദൂരേ ഹരികഥാഃ കേചിദ് ദൂരേ ചാച്യുതകീർതനാഃ।
സ്ത്രിയഃ ശൂദ്രാദയശ്ചൈവ തേഽനുകമ്പ്യാ ഭവാദൃശാം ॥ **4** ॥ 161

വിപ്രോ രാജന്യവൈശ്യൌ ച ഹരേഃ പ്രാപ്താഃ പദാന്തികം।
ശ്രൌതേന ജൻമനാഥാപി മുഹ്യന്ത്യാമ്നായവാദിനഃ ॥ **5** ॥ 162

കർമണ്യകോവിദാഃ സ്തബ്ധാ മൂർഖാഃ പണ്ഡിതമാനിനഃ।
വദന്തി ചാടുകാൻ മൂഢാ യയാ മാധ്വ്യാ ഗിരോത്സുകാഃ ॥ **6** ॥ 163

രജസാ ഘോരസങ്കൽപാഃ കാമുകാ അഹിമൻയവഃ।
ദാംഭികാ മാനിനഃ പാപാ വിഹസന്ത്യച്യുതപ്രിയാൻ ॥ **7** ॥ 164

വദന്തി തേഽന്നയോന്നയമുപാസിതസ്ത്രിയോ
ഗൃഹേഷു മൈഥുന്നയപരേഷു ചാശിഷഃ।
യജന്ത്യസൃഷ്ടാന്നവിധാനദക്ഷിണം
വൃത്തൈത്യ പരം ഘ്നന്തി പശൂനതദ്വിദഃ ॥ **8** ॥ 165

ശ്രിയാ വിഭൂത്യാഭിജനേന വിദ്യയാ
ത്യാഗേന രൂപേണ ബലേന കർമണാ।
ജാതസ്മയേനാന്ധധിയഃ സഹേശ്വരാൻ
സതോഽവമന്യന്തി ഹരിപ്രിയാൻ ഖലാഃ ॥ **9** ॥ 166

സർവേഷു ശശ്വത്തനുഭൃത്സ്വവസ്ഥിതം
യഥാ ഖമാത്മാനമഭീഷ്ടമീശ്വരം।
വേദോപഗീതം ച ന ശൃണ്വതേഽബുധാ
മനോരഥാനാം പ്രവദന്തി വാർതയാ ॥ **10** ॥ 167

ലോകേ വ്യവായാമിഷമദ്യസേവാ
നിത്യാസ്തു ജന്തോർന ഹി തത്ര ചോദനാ।
വ്യവസ്ഥിതിസ്തേഷു വിവാഹയജ്ഞ -
സുരാഗ്രഹൈരാസു നിവൃത്തിരിഷ്ടാ ॥ **11** ॥ 168

ധനം ച ധർമൈകഫലം യതോ വൈ
ജ്ഞാനം സവിജ്ഞാനമനുപ്രശാന്തി।
ഗൃഹേഷു യുഞ്ജന്തി കലേവരസ്യ
മൃത്യും ന പശ്യന്തി ദുരന്തവീർയം ॥ **12** ॥ 169

യദ് ഘ്രാണഭക്ഷോ വിഹിതഃ സുരായാ -
സ്തഥാ പശോരാലഭനം ന ഹിംസാ।
ഏവം വ്യവായഃ പ്രജയാ ന രത്യാ
ഇമം വിശുദ്ധം ന വിദുഃ സ്വധർമം ॥ **13** ॥ 170

യേ ത്വനേവംവിദോഽസന്തഃ സ്തബ്ധാഃ സദഭിമാനിനഃ।
പശൂൻ ദ്രുഹ്യന്തി വിസ്രബ്ധാഃ പ്രേത്യ ഖാദന്തി തേ ച താൻ ॥ **14** ॥ 171

ദ്വിഷന്തഃ പരകായേഷു സ്വാത്മാനം ഹരിമീശ്വരം।
മൃതകേ സാനുബന്ധേഽസ്മിൻ ബദ്ധസ്നേഹാഃ പതന്ത്യധഃ ॥ **15** ॥ 172

യേ കൈവൽയമസമ്പ്രാപ്താ യേ ചാതീതാശ്ച മൂഢതാം।
ത്രൈവർഗികാ ഹ്യക്ഷണികാ ആത്മാനം ഘാതയന്തി തേ ॥ **16** ॥ 173

ഏത ആത്മഹനോഽശാന്താ അജ്ഞാനേ ജ്ഞാനമാനിനഃ।
സീദന്ത്യകൃതകൃത്യാ വൈ കാലധ്വസ്തമനോരഥാഃ ॥ **17** ॥ 174

ഹിത്വാത്യായാസരചിതാ ഗൃഹാപത്യസുഹൃച്ഛ്രിയഃ।
തമോ വിശന്ത്യനിച്ഛന്തോ വാസുദേവപരാങ്മുഖാഃ ॥ **18** ॥ 175

രാജോവാച
കസ്മിൻ കാലേ സ ഭഗവാൻ കിം വർണഃ കീദൃശോ നൃഭിഃ।
നാമ്നാ വാ കേന വിധിനാ പൂജ്യതേ തദിഹോച്യതാം ॥ **19** ॥ 176

കരഭാജന ഉവാച
കൃതം ത്രേതാ ദ്വാപരം ച കലിരിത്യേഷു കേശവഃ।
നാനാവർണാഭിധാകാരോ നാനൈവ വിധിനേജ്യതേ ॥ **20** ॥ 177

കൃതേ ശുക്ലശ്ചതുർബാഹുർജടിലോ വൽകലാംബരഃ।
കൃഷ്ണാജിനോപവീതാക്ഷാൻ ബിഭ്രദ് ദണ്ഡകമണ്ഡലൂ ॥ **21** ॥ 178

മനുഷ്യാസ്തു തദാ ശാന്താ നിർവൈരാഃ സുഹൃദഃ സമാഃ।
യജന്തി തപസാ ദേവം ശമേന ച ദമേന ച ॥ **22** ॥ 179

ഹംസഃ സുപർണോ വൈകുംഠോ
ധർമോ യോഗേശ്വരോഽമലഃ।

ഈശ്വരഃ പുരുഷോഽവ്യക്തഃ
പരമാത്മേതി ഗീയതേ ॥ **23** ॥ 180

ത്രേതായാം രക്തവർണ്ണോഽസൗ
ചതുർബാഹുസ്ത്രിമേഖലഃ ।
ഹിരണ്മയകേശസ്ത്രയ്യാത്മാ
സ്രുക്സ്രുവാദ്യുപലക്ഷണഃ ॥ **24** ॥ 181

തം തദാ മനുജാ ദേവം സർവദേവമയം ഹരിം ।
യജന്തി വിദ്യയാ ത്രയ്യാ ധർമിഷ്ഠാ ബ്രഹ്മവാദിനഃ ॥ **25** ॥ 182

വിഷ്ണുർയജ്ഞഃ പൃശ്നിഗർഭഃ സർവദേവ ഉരുക്രമഃ ।
വൃഷാകപിർജയന്തശ്ച ഉരുഗായ ഇതീര്യതേ ॥ **26** ॥ 183

ദ്വാപരേ ഭഗവാംശ്യാമഃ പീതവാസാ നിജായുധഃ ।
ശ്രീവത്സാദിഭിരങ്കൈശ്ച ലക്ഷണൈരുപലക്ഷിതഃ ॥ **27** ॥ 184

തം തദാ പുരുഷം മർത്യാ മഹാരാജോപലക്ഷണം ।
യജന്തി വേദതന്ത്രാഭ്യാം പരം ജിജ്ഞാസവോ നൃപ ॥ **28** ॥ 185

നമസ്തേ വാസുദേവായ നമഃ സങ്കർഷണായ ച ।
പ്രദ്യുമ്നായാനിരുദ്ധായ തുഭ്യം ഭഗവതേ നമഃ ॥ **29** ॥ 186

നാരായണായ ഋഷയേ പുരുഷായ മഹാത്മനേ ।
വിശ്വേശ്വരായ വിശ്വായ സർവഭൂതാത്മനേ നമഃ ॥ **30** ॥ 187

ഇതി ദ്വാപര ഉർവീശ സ്തുവന്തി ജഗദീശ്വരം ।
നാനാതന്ത്രവിധാനേന കലാവപി യഥാ ശൃണു ॥ **31** ॥ 188

കൃഷ്ണവർണം ത്വിഷാകൃഷ്ണം
സാംഗോപാംഗാസ്ത്രപാർഷദം ।

യജ്ഞൈഃ സങ്കീർതനപ്രായൈ -
ർയജന്തി ഹി സുമേധസഃ ॥ **32** ॥ 189

ധ്യേയം സദാ പരിഭവഘ്നമഭീഷ്ടദോഹം
തീർഥാസ്പദം ശിവവിരിഞ്ചിനുതം ശരണ്യം।
ഭൃത്യാർതിഹം പ്രണതപാല ഭവാബ്ധിപോതം
വന്ദേ മഹാപുരുഷ തേ ചരണാരവിന്ദം ॥ **33** ॥ 190

ത്യക്ത്വാ സുദുസ്ത്യജസുരേപ്സിതരാജ്യലക്ഷ്മീം
ധർമിഷ്ഠ ആർയവചസാ യദഗാദരണ്യം।
മായാമൃഗം ദയിതയേപ്സിതമന്വധാവദ്
വന്ദേ മഹാപുരുഷ തേ ചരണാരവിന്ദം ॥ **34** ॥ 191

ഏവം യുഗാനുരൂപാഭ്യാം ഭഗവാൻ യുഗവർതിഭിഃ।
മനുജൈരിജ്യതേ രാജൻ ശ്രേയസാമീശ്വരോ ഹരിഃ ॥ **35** ॥ 192

കലിം സഭാജയന്ത്യാർയാ ഗുണജ്ഞാഃ സാരഭാഗിനഃ।
യത്ര സങ്കീർതനേനൈവ സർവഃ സ്വാർഥോഽഭിലഭ്യതേ ॥ **36** ॥ 193

ന ഹ്യതഃ പരമോ ലാഭോ ദേഹിനാം ഭ്രാമ്യതാമിഹ।
യതോ വിന്ദേത പരമാം ശാന്തിം നശ്യതി സംസൃതിഃ ॥ **37** ॥ 194

കൃതാദിഷു പ്രജാ രാജൻ കലാവിച്ഛന്തി സംഭവം।
കലൗ ഖലു ഭവിഷ്യന്തി നാരായണപരായണാഃ ॥ **38** ॥ 195

ക്വചിത് ക്വചിന്മഹാരാജ ദ്രവിഡേഷു ച ഭൂരിശഃ।
താമ്രപർണീ നദീ യത്ര കൃതമാലാ പയസ്വിനീ ॥ **39** ॥ 196

കാവേരീ ച മഹാപുണ്യാ പ്രതീചീ ച മഹാനദീ।
യേ പിബന്തി ജലം താസാം മനുജാ മനുജേശ്വര।
പ്രായോ ഭക്താ ഭഗവതി വാസുദേവേഽമലാശയാഃ ॥ **40** ॥ 197

ദേവർഷിഭൂതാപ്തനൃണാം പിതൄണാം
    ന കിങ്കരോ നായമൃണീ ച രാജൻ।
സർവാത്മനാ യഃ ശരണം ശരണ്യം
    ഗതോ മുകുന്ദം പരിഹൃത്യ കർതം ॥ **41** ॥ 198

സ്വപാദമൂലം ഭജതഃ പ്രിയസ്യ
    ത്യക്താന്യഭാവസ്യ ഹരിഃ പരേശഃ।
വികർമ യച്ചോത്പതിതം കഥഞ്ചിദ്
    ധുനോതി സർവം ഹൃദി സന്നിവിഷ്ടഃ ॥ **42** ॥ 199

നാരദ ഉവാച
ധർമാൻ ഭാഗവതാനിത്ഥം ശ്രുത്വാഥ മിഥിലേശ്വരഃ।
ജായന്തേയാൻ മുനീൻ പ്രീതഃ സോപാധ്യായോ ഹ്യപൂജയത് ॥ **43** ॥ 200

തതോഽന്തർദധിരേ സിദ്ധാഃ സർവലോകസ്യ പശ്യതഃ।
രാജാ ധർമാനുപാതിഷ്ഠന്നവാപ പരമാം ഗതിം ॥ **44** ॥ 201

ത്വമപ്യേതാൻ മഹാഭാഗ ധർമാൻ ഭാഗവതാംശ്ചരുതാൻ।
ആസ്ഥിതഃ ശ്രദ്ധയാ യുക്തോ നിഃസംഗോ യാസ്യസേ പരം ॥ **45** ॥ 202

യുവയോഃ ഖലു ദമ്പത്യോർയശസാ പൂരിതം ജഗത്।
പുത്രതാമഗമദ് യദ് വാം ഭഗവാനീശ്വരോ ഹരിഃ ॥ **46** ॥ 203

ദർശനാലിംഗനാലാപൈഃ
    ശയനാസനഭോജനൈഃ।
ആത്മാ വാം പാവിതഃ കൃഷ്ണേ
    പുത്രസ്നേഹം പ്രകുർവതോഃ ॥ **47** ॥ 204

വൈരേണ യം നൃപതയഃ ശിശുപാലപൗണ്ഡ്ര -
    ശാൽവാദയോ ഗതിവിലാസവിലോകനാദ്യൈഃ।

ധ്യായന്ത ആകൃതധിയഃ ശയനാസനാദൗ
തത്സാമ്യമാപുരനുരക്തധിയാം പുനഃ കിം ॥ **48** ॥ 205

മാപത്യബുദ്ധിമകൃഥാഃ കൃഷ്ണേ സർവാത്മനീശ്വരേ।
മായാമനുഷ്യഭാവേന ഗൂഢൈശ്വർയേ പരേഽവ്യയേ ॥ **49** ॥ 206

ഭൂഭാരാസുരരാജന്യഹന്തവേ ഗുപ്തയേ സതാം।
അവതീർണസ്യ നിർവൃത്യൈ യശോ ലോകേ വിതന്വതേ ॥ **50** ॥ 207

ശ്രീശുക ഉവാച
ഏതച്ഛ്രുത്വാ മഹാഭാഗോ വസുദേവോഽതിവിസ്മിതഃ।
ദേവകീ ച മഹാഭാഗാ ജഹതുർമോഹമാത്മനഃ ॥ **51** ॥ 208

ഇതിഹാസമിമം പുണ്യം ധാരയേദ് യഃ സമാഹിതഃ।
സ വിധൂയേഹ ശമലം ബ്രഹ്മഭൂയായ കൽപതേ ॥ **52** ॥ 209

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ പഞ്ചമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ ഷഷ്ഠോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച
അഥ ബ്രഹ്മാഽഽത്മജൈർദേവൈഃ
പ്രജേശൈരാവൃതോഽഭ്യഗാത് ।
ഭവശ്ച ഭൂതഭവ്യേശോ
യയൗ ഭൂതഗണൈർവൃതഃ ॥ **1** ॥ 210

ഇന്ദ്രോ മരുദ്ഭിർഭഗവാനാദിത്യാ വസവോഽശ്വിനൗ ।
ഋഭവോഽംഗിരസോ രുദ്രാ വിശ്വേ സാധ്യാശ്ച ദേവതാഃ ॥ **2** ॥ 211

ഗന്ധർവാപ്സരസോ നാഗാഃ സിദ്ധചാരണഗുഹ്യകാഃ ।
ഋഷയഃ പിതരശ്ചൈവ സവിദ്യാധരകിന്നരാഃ ॥ **3** ॥ 212

ദ്വാരകാമുപസഞ്ജഗ്മുഃ സർവേ കൃഷ്ണദിദൃക്ഷവഃ ।
വപുഷാ യേന ഭഗവാൻ നരലോകമനോരമഃ ।
യശോ വിതേനേ ലോകേഷു സർവലോകമലാപഹം ॥ **4** ॥ 213

തസ്യാം വിഭ്രാജമാനായാം സമൃദ്ധായാം മഹർദ്ധിഭിഃ ।
വ്യചക്ഷതാവിതൃപ്താക്ഷാഃ കൃഷ്ണമദ്ഭുതദർശനം ॥ **5** ॥ 214

സ്വർഗോദ്യാനോപഗൈർമാൽയൈ -
ശ്ഛാദയന്തോ യദൂത്തമം ।

ഗീർഭിശ്ചിത്രപദാർഥാഭി -
സ്തുഷ്ടുവുർജഗദീശ്വരം ॥ **6** ॥ 215

ദേവാ ഊചുഃ
നതാഃ സ്മ തേ നാഥ പദാരവിന്ദം
ബുദ്ധീന്ദ്രിയപ്രാണമനോവചോഭിഃ ।
യച്ചിന്ത്യതേഽന്തർഹൃദി ഭാവയുക്തൈ -
ർമുമുക്ഷുഭിഃ കർമമയോരുപാശാത് ॥ **7** ॥ 216

ത്വം മായയാ ത്രിഗുണയാഽഽത്മനി ദുർവിഭാവ്യം
വ്യക്തം സൃജസ്യവസി ലുമ്പസി തദ്ഗുണസ്ഥഃ ।
നൈതൈർഭവാനജിത കർമഭിരജ്യതേ വൈ
യത് സ്വേ സുഖേഽവ്യവഹിതേഽഭിരതോഽനവദ്യഃ ॥ **8** ॥ 217

ശുദ്ധിർനൃണാം ന തു തഥേഡ്യ ദുരാശയാനാം
വിദ്യാശ്രുതാധ്യയനദാനതപഃക്രിയാഭിഃ ।
സത്ത്വാത്മനാമൃഷഭ തേ യശസി പ്രവൃദ്ധ -
സച്ഛ്രദ്ധയാ ശ്രവണസംഭൃതയാ യഥാ സ്യാത് ॥ **9** ॥ 218

സ്യാന്നസ്തവാംഘ്രിരശുഭാശയധൂമകേതുഃ
ക്ഷേമായ യോ മുനിഭിരാർദ്രഹൃദോഹ്യമാനഃ ।
യഃ സാത്വതൈഃ സമവിഭൂതയ ആത്മവദ്ഭി -
ർവ്യൂഹേഽർചിതഃ സവനശഃ സ്വരതിക്രമായ ॥ **10** ॥ 219

യശ്ചിന്ത്യതേ പ്രയതപാണിഭിരധ്വരാഗ്നൗ
ത്രയ്യാ നിരുക്തവിധിനേശ ഹവിർഗൃഹീത്വാ ।
അധ്യാത്മയോഗ ഉത യോഗിഭിരാത്മമായാം
ജിജ്ഞാസുഭിഃ പരമഭാഗവതൈഃ പരീഷ്ടഃ ॥ **11** ॥ 220

പർയുഷ്ടയാ തവ വിഭോ വനമാലയേയം
സംസ്പർധിനീ ഭഗവതീ പ്രതിപത്നിവച്ഛ്രീഃ।
യഃ സുപ്രണീതമമുയാർഹണമാദദന്നോ
ഭൂയാത് സദാംഘ്രിരശുഭാശയധൂമകേതുഃ ॥ **12** ॥ 221

കേതുസ്ത്രിവിക്രമയുതസ്ത്രിപതത്പതാകോ
യസ്തേ ഭയാഭയകരോഽസുരദേവചമ്വോഃ।
സ്വർഗായ സാധുഷു ഖലേഷ്വിതരായ ഭൂമൻ
പാദഃ പുനാതു ഭഗവൻ ഭജതാമഘം നഃ ॥ **13** ॥ 222

നസ്യോതഗാവ ഇവ യസ്യ വശേ ഭവന്തി
ബ്രഹ്മാദയസ്തനുഭൃതോ മിഥുരർദ്യമാനാഃ।
കാലസ്യ തേ പ്രകൃതിപൂരുഷയോഃ പരസ്യ
ശം നസ്തനോതു ചരണഃ പുരുഷോത്തമസ്യ ॥ **14** ॥ 223

അസ്യാസി ഹേതുരുദയസ്ഥിതിസംയമാനാ -
മവ്യക്തജീവമഹതാമപി കാലമാഹുഃ।
സോഽയം ത്രിണാഭിരഖിലാപചയേ പ്രവൃത്തഃ
കാലോ ഗഭീരരയ ഉത്തമപൂരുഷസ്ത്വം ॥ **15** ॥ 224

ത്വത്തഃ പുമാൻ സമധിഗമ്യ യയാ സ്വവീർയം
ധത്തേ മഹാന്തമിവ ഗർഭമമോഘവീർയഃ।
സോഽയം തയാനുഗത ആത്മന ആണ്ഡകോശം
ഹൈമം സസർജ ബഹിരാവരണൈരുപേതം ॥ **16** ॥ 225

തത്തസ്ഥുഷശ്ച ജഗതശ്ച ഭവാനധീശോ
യൻമായയോത്ഥഗുണവിക്രിയയോപനീതാൻ।
അർഥാഞ്ജുഷന്നപി ഹൃഷീകപതേ ന ലിപ്തോ
യേഽൻയേ സ്വതഃ പരിഹൃതാദപി ബിഭ്യതി സ്മ ॥ **17** ॥ 226

സ്മായാവലോകലവദർശിതഭാവഹാരി -
ഭ്രൂമണ്ഡലപ്രഹിതസൗരതമന്ത്രശൗണ്ഡൈഃ ।
പത്ന്യസ്തു ഷോഡശസഹസ്രമനംഗബാണൈ -
ർയസ്യേന്ദ്രിയം വിമഥിതും കരണൈർന വിഭ്യഃ ॥ **18** ॥ 227

വിഭ്യസ്തവാമൃതകഥോദവഹാസ്ത്രിലോക്യാഃ
പാദാവനേജസരിതഃ ശമലാനി ഹന്തും ।
ആനുശ്രവം ശ്രുതിഭിരംഘ്രിജമംഗസംഗൈ -
സ്തീർഥദ്വയം ശുചിഷദസ്ത ഉപസ്പൃശന്തി ॥ **19** ॥ 228

ബാദരായണിരുവാച
ഇത്യഭിഷ്ടൂയ വിബുധൈഃ സേശഃ ശതധൃതിർഹരിം ।
അഭ്യഭാഷത ഗോവിന്ദം പ്രണമ്യാംബരമാശ്രിതഃ ॥ **20** ॥ 229

ബ്രഹ്മോവാച
ഭൂമേർഭാരാവതാരായ പുരാ വിജ്ഞാപിതഃ പ്രഭോ ।
ത്വമസ്മാഭിരശേഷാത്മംസ്തത്തഥൈവോപപാദിതം ॥ **21** ॥ 230

ധർമശ്ച സ്ഥാപിതഃ സത്സു സത്യസന്ധേഷു വൈ ത്വയാ ।
കീർതിശ്ച ദിക്ഷു വിക്ഷിപ്താ സർവലോകമലാപഹാ ॥ **22** ॥ 231

അവതീർയ യദോർവംശേ ബിഭ്രദ് രൂപമനുത്തമം ।
കർമാണ്യുദ്ദാമവൃത്താനി ഹിതായ ജഗതോഽകൃഥാഃ ॥ **23** ॥ 232

യാനി തേ ചരിതാനീശ മനുഷ്യാഃ സാധവഃ കലൗ ।
ശൃണ്വന്തഃ കീർതയന്തശ്ച തരിഷ്യന്ത്യഞ്ജസാ തമഃ ॥ **24** ॥ 233

യദുവംശേഽവതീർണസ്യ ഭവതഃ പുരുഷോത്തമ ।
ശരച്ഛതം വ്യതീയായ പഞ്ചവിംശാധികം പ്രഭോ ॥ **25** ॥ 234

നാധുനാ ത്വേഽഖിലാധാര ദേവകാര്യാവശേഷിതം।
കുലം ച വിപ്രശാപേന നഷ്ടപ്രായമഭൂദിദം ॥ **26** ॥ 235

തതഃ സ്വധാമ പരമം വിശസ്വ യദി മൻയസേ।
സലോകാൻ ലോകപാലാൻ നഃ പാഹി വൈകുംഠകിങ്കരാൻ ॥ **27** ॥ 236

ശ്രീഭഗവാനുവാച
അവധാരിതമേതൻമേ യദാത്ഥ വിബുധേശ്വര।
കൃതം വഃ കാർയമഖിലം ഭൂമേർഭാരോഽവതാരിതഃ ॥ **28** ॥ 237

തദിദം യാദവകുലം വീർയശൗർയശ്രിയോദ്ധതം।
ലോകം ജിഘ്ര്യക്ഷദ് രുദ്ധം മേ വേലയേവ മഹാർണവഃ ॥ **29** ॥ 238

യദ്യസംഹൃത്യ ദൃപ്താനാം യദൂനാം വിപുലം കുലം।
ഗന്താസ്മ്യനേന ലോകോഽയമുദ്വേലേന വിനങ്ക്ഷ്യതി ॥ **30** ॥ 239

ഇദാനീം നാശ ആരബ്ധഃ കുലസ്യ ദ്വിജശാപതഃ।
യാസ്യാമി ഭവനം ബ്രഹ്മന്നേതദന്തേ തവാനഘ ॥ **31** ॥ 240

ശ്രീശുക ഉവാച
ഇത്യുക്തോ ലോകനാഥേന സ്വയംഭൂഃ പ്രണിപത്യ തം।
സഹ ദേവഗണൈർദേവഃ സ്വധാമ സമപദ്യത ॥ **32** ॥ 241

അഥ തസ്യാം മഹോത്പാതാൻ ദ്വാരവത്യാം സമുത്ഥിതാൻ।
വിലോക്യ ഭഗവാനാഹ യദുവൃദ്ധാൻ സമാഗതാൻ ॥ **33** ॥ 242

ശ്രീഭഗവാനുവാച
ഏതേ വൈ സുമഹോത്പാതാ വ്യുത്തിഷ്ഠന്തീഹ സർവതഃ।
ശാപശ്ച നഃ കുലസ്യാസീദ് ബ്രാഹ്മണേഭ്യോ ദുരത്യയഃ ॥ **34** ॥ 243

ന വസ്തവ്യമിഹാസ്മാഭിർജിജീവിഷുഭിരാർയകാഃ।
പ്രഭാസം സുമഹത്പുണ്യം യാസ്യാമോഽദ്യൈവ മാ ചിരം ॥ **35** ॥ 244

യത്ര സ്നാത്വാ ദക്ഷശാപാദ് ഗൃഹീതോ യക്ഷ്മണോഡുരാട്।
വിമുക്തഃ കിൽബിഷാത് സദ്യോ ഭേജേ ഭൂയഃ കലോദയം ॥ **36** ॥ 245

വയം ച തസ്മിന്നാപ്ലുത്യ തർപയിത്വാ പിതൄൻ സുരാൻ।
ഭോജയിത്വോശിജോ വിപ്രാൻ നാനാഗുണവതാന്ധസാ ॥ **37** ॥ 246

തേഷു ദാനാനി പാത്രേഷു ശ്രദ്ധയോപ്ത്വാ മഹാന്തി വൈ।
വൃജിനാനി തരിഷ്യാമോ ദാനൈർനൗഭിരിവാർണവം ॥ **38** ॥ 247

ശ്രീശുക ഉവാച
ഏവം ഭഗവതാഽഽദിഷ്ടാ യാദവാഃ കുലനന്ദന।
ഗന്തും കൃതധിയസ്തീർഥം സ്യന്ദനാൻ സമയൂയുജൻ ॥ **39** ॥ 248

തന്നിരീക്ഷ്യാദ്ഭവോ രാജൻ ശ്രുത്വാ ഭഗവതോദിതം।
ദൃഷ്ട്വാരിഷ്ടാനി ഘോരാണി നിത്യം കൃഷ്ണമനുവ്രതഃ ॥ **40** ॥ 249

വിവിക്ത ഉപസംഗമ്യ ജഗതാമീശ്വരേശ്വരം।
പ്രണമ്യ ശിരസാ പാദൗ പ്രാഞ്ജലിസ്തമഭാഷത ॥ **41** ॥ 250

ഉദ്ധവ ഉവാച
ദേവദേവേശ യോഗേശ പുണ്യശ്രവണകീർതന।
സംഹൃത്യൈതത് കുലം നൂനം ലോകം സന്ത്യക്ഷ്യതേ ഭവാൻ।
വിപ്രശാപം സമർഥോഽപി പ്രത്യഹന്ന യദീശ്വരഃ ॥ **42** ॥ 251

നാഹം തവാംഘ്രികമലം ക്ഷണാർധമപി കേശവ।
ത്യക്തും സമുത്സഹേ നാഥ സ്വധാമ നയ മാമപി ॥ **43** ॥ 252

തവ വിക്രീഡിതം കൃഷ്ണ നൃണാം പരമമംഗലം।
കർണപീയൂഷമാസ്വാദ്യ ത്യജത്യന്യസ്പൃഹാം ജനഃ ॥ **44** ॥ 253

ശയ്യാസനാടനസ്ഥാനസ്നാനക്രീഡാശനാദിഷു।
കഥം ത്വാം പ്രിയമാത്മാനം വയം ഭക്താസ്ത്യജേമഹി ॥ **45** ॥ 254

ത്വയോപഭുക്തസ്രഗ്ഗന്ധവാസോഽലങ്കാരചർചിതാഃ।
ഉച്ഛിഷ്ടഭോജിനോ ദാസാസ്തവ മായാം ജയേമഹി ॥ **46** ॥ 255

വാതരശനാ യ ഋഷയഃ ശ്രമണാ ഊർധ്വമന്ഥിനഃ।
ബ്രഹ്മാഖ്യം ധാമ തേ യാന്തി ശാന്താഃ സന്ന്യാസിനോഽമലാഃ ॥ **47** ॥ 256

വയം ത്വിഹ മഹായോഗിൻ ഭ്രമന്തഃ കർമവർത്മസു।
ത്വദ്വാർതയാ തരിഷ്യാമസ്താവകൈർദുസ്തരം തമഃ ॥ **48** ॥ 257

സ്മരന്തഃ കീർതയന്തസ്തേ കൃതാനി ഗദിതാനി ച।
ഗത്യുത്സ്മിതേക്ഷണക്ഷ്വേലി യന്നൃലോകവിഡംബനം ॥ **49** ॥ 258

ശ്രീശുക ഉവാച
ഏവം വിജ്ഞാപിതോ രാജൻ ഭഗവാൻ ദേവകീസുതഃ।
ഏകാന്തിനം പ്രിയം ഭൃത്യമുദ്ധവം സമഭാഷത ॥ **50** ॥ 259

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ ഷഷ്ഠോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ സപ്തമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

യദാത്ഥ മാം മഹാഭാഗ തച്ചികീർഷിതമേവ മേ ।
ബ്രഹ്മാ ഭവോ ലോകപാലാഃ സ്വർവാസം മേഽഭികാങ്ക്ഷിണഃ ॥ **1** ॥ 260

മയാ നിഷ്പാദിതം ഹ്യത്ര ദേവകാർയമശേഷതഃ ।
യദർഥമവതീർണോഽഹമംശേന ബ്രഹ്മണാർഥിതഃ ॥ **2** ॥ 261

കുലം വൈ ശാപനിർദഗ്ധം
നങ്ക്ഷ്യത്യന്യോന്യവിഗ്രഹാത് ।
സമുദ്രഃ സപ്തമേഽഹ്യേതാം
പുരീം ച പ്ലാവയിഷ്യതി ॥ **3** ॥ 262

യർഹ്യേവായം മയാ ത്യക്തോ ലോകോഽയം നഷ്ടമംഗലഃ ।
ഭവിഷ്യത്യചിരാത് സാധോ കലിനാപി നിരാകൃതഃ ॥ **4** ॥ 263

ന വസ്തവ്യം ത്വയൈവേഹ മയാ ത്യക്തേ മഹീതലേ ।
ജനോഽധർമരുചിർഭദ്ര ഭവിഷ്യതി കലൗ യുഗേ ॥ **5** ॥ 264

ത്വം തു സർവം പരിത്യജ്യ സ്നേഹം സ്വജനബന്ധുഷു ।
മയ്യാവേശ്യ മനഃ സമ്യക് സമദൃഗ് വിചരസ്വ ഗാം ॥ **6** ॥ 265

യദിദം മനസാ വാചാ ചക്ഷുർഭ്യാം ശ്രവണാദിഭിഃ।
നശ്വരം ഗൃഹ്യമാണം ച വിദ്ധി മായാമനോമയം ॥ **7** ॥ 266

പുംസോഽയുക്തസ്യ നാനാർഥോ ഭ്രമഃ സ ഗുണദോഷഭാക്।
കർമാകർമവികർമേതി ഗുണദോഷധിയോ ഭിദാ ॥ **8** ॥ 267

തസ്മാദ് യുക്തേന്ദ്രിയഗ്രാമോ യുക്തചിത്ത ഇദം ജഗത്।
ആത്മനീക്ഷസ്വ വിതതമാത്മാനം മയ്യധീശ്വരേ ॥ **9** ॥ 268

ജ്ഞാനവിജ്ഞാനസംയുക്ത ആത്മഭൂതഃ ശരീരിണാം।
ആത്മാനുഭവതുഷ്ടാത്മാ നാന്തരായൈർവിഹൻയസേ ॥ **10** ॥ 269

ദോഷബുദ്ധ്യോഭയാതീതോ നിഷേധാന്ന നിവർതതേ।
ഗുണബുദ്ധ്യാ ച വിഹിതം ന കരോതി യഥാർഭകഃ ॥ **11** ॥ 270

സർവഭൂതസുഹൃച്ഛാന്തോ ജ്ഞാനവിജ്ഞാനനിശ്ചയഃ।
പശ്യൻ മദാത്മകം വിശ്വം ന വിപദ്യേത വൈ പുനഃ ॥ **12** ॥ 271

ശ്രീശുക ഉവാച
ഇത്യാദിഷ്ടോ ഭഗവതാ മഹാഭാഗവതോ നൃപ।
ഉദ്ധവഃ പ്രണിപത്യാഹ തത്ത്വജിജ്ഞാസുരച്യുതം ॥ **13** ॥ 272

ഉദ്ധവ ഉവാച
യോഗേശ യോഗവിൻയാസ യോഗാത്മൻ യോഗസംഭവ।
നിഃശ്രേയസായ മേ പ്രോക്തസ്ത്യാഗഃ സന്ന്യാസലക്ഷണഃ ॥ **14** ॥ 273

ത്യാഗോഽയം ദുഷ്കരോ ഭൂമൻ കാമാനാം വിഷയാത്മഭിഃ।
സുതരാം ത്വയി സർവാത്മന്നഭക്തൈരിതി മേ മതിഃ ॥ **15** ॥ 274

സോഽഹം മമാഹമിതി മൂഢമതിർവിഗാഢ -
സ്ത്വൻമായയാ വിരചിതാത്മനി സാനുബന്ധേ।

തത്ത്വഞ്ജസാ നിഗദിതം ഭവതാ യഥാഹം
സംസാധയാമി ഭഗവന്നനുശാധി ഭൃത്യം ॥ **16** ॥ 275

സത്യസ്യ തേ സ്വദൃശ ആത്മന ആത്മനോഽന്യം
വക്തുരമീശ വിബുധേഷ്വപി നാനുചക്ഷേ ।
സർവേ വിമോഹിതധിയസ്തവ മായയേമേ
ബ്രഹ്മാദയസ്തനുഭൃതോ ബഹിരർഥഭാവാഃ ॥ **17** ॥ 276

തസ്മാദ് ഭവന്തമനവദ്യമനന്തപാരം
സർവജ്ഞമീശ്വരമകുംഠവികുംഠധിഷ്ണ്യം ।
നിർവിണ്ണധീരഹമു ഹ വൃജിനാഭിതപ്തോ
നാരായണം നരസഖം ശരണം പ്രപദ്യേ ॥ **18** ॥ 277

ശ്രീഭഗവാനുവാച
പ്രായേണ മനുജാ ലോകേ ലോകതത്ത്വവിചക്ഷണാഃ ।
സമുദ്ധരന്തി ഹ്യാത്മാനമാത്മനൈവാശുഭാശയാത് ॥ **19** ॥ 278

ആത്മനോ ഗുരുരാത്മൈവ പുരുഷസ്യ വിശേഷതഃ ।
യത് പ്രത്യക്ഷാനുമാനാഭ്യാം ശ്രേയോഽസാവനുവിന്ദതേ ॥ **20** ॥ 279

പുരുഷത്വേ ച മാം ധീരാഃ സാംഖ്യയോഗവിശാരദാഃ ।
ആവിസ്തരാം പ്രപശ്യന്തി സർവശക്ത്യുപബൃംഹിതം ॥ **21** ॥ 280

ഏകദ്വിത്രിചതുഷ്പാദോ ബഹുപാദസ്തഥാപദഃ ।
ബഹ്വ്യഃ സന്തി പുരഃ സൃഷ്ടാസ്താസാം മേ പൗരുഷീ പ്രിയാ ॥ **22** ॥ 281

അത്ര മാം മാർഗയന്ത്യദ്ധാ യുക്താ ഹേതുഭിരീശ്വരം ।
ഗൃഹ്യമാണൈർഗുണൈർലിംഗൈരഗ്രാഹ്യമനുമാനതഃ ॥ **23** ॥ 282

അത്രാപ്യുദാഹരന്തീമമിതിഹാസം പുരാതനം ।
അവധൂതസ്യ സംവാദം യദോരമിതതേജസഃ ॥ **24** ॥ 283

അവധൂതം ദ്വിജം കഞ്ചിച്ചരന്തമകുതോഭയം ।
കവിം നിരീക്ഷ്യ തരുണം യദുഃ പപ്രച്ഛ ധർമവിത് ॥ **25** ॥ 284

യദുരുവാച
കുതോ ബുദ്ധിരിയം ബ്രഹ്മന്നകർതുഃ സുവിശാരദാ ।
യാമാസാദ്യ ഭവാ~ല്ലോകം വിദ്വാംശ്ചരതി ബാലവത് ॥ **26** ॥ 285

പ്രായോ ധർമാർഥകാമേഷു വിവിത്സായാം ച മാനവാഃ ।
ഹേതുനൈവ സമീഹന്തേ ആയുഷോ യശസഃ ശ്രിയഃ ॥ **27** ॥ 286

ത്വം തു കൽപഃ കവിർദക്ഷഃ സുഭഗോഽമൃതഭാഷണഃ ।
ന കർതാ നേഹസേ കിഞ്ചിജ്ജഡോൻമത്തപിശാചവത് ॥ **28** ॥ 287

ജനേഷു ദഹ്യമാനേഷു കാമലോഭദവാഗ്നിനാ ।
ന തപ്യസേഽഗ്നിനാ മുക്തോ ഗംഗാംഭഃസ്ഥ ഇവ ദ്വിപഃ ॥ **29** ॥ 288

ത്വം ഹി നഃ പൃച്ഛതാം ബ്രഹ്മന്നാത്മൻയാനന്ദകാരണം ।
ബ്രൂഹി സ്പർശവിഹീനസ്യ ഭവതഃ കേവലാത്മനഃ ॥ **30** ॥ 289

ശ്രീഭഗവാനുവാച
യദുനൈവം മഹാഭാഗോ ബ്രഹ്മണ്യേന സുമേധസാ ।
പൃഷ്ടഃ സഭാജിതഃ പ്രാഹ പ്രശ്രയാവനതം ദ്വിജഃ ॥ **31** ॥ 290

ബ്രാഹ്മണ ഉവാച
സന്തി മേ ഗുരവോ രാജൻ ബഹവോ ബുദ്ധ്യുപാശ്രിതാഃ ।
യതോ ബുദ്ധിമുപാദായ മുക്തോഽടാമീഹ താംഛൃണു ॥ **32** ॥ 291

പൃഥിവീ വായുരാകാശമാപോഽഗ്നിശ്ചന്ദ്രമാ രവിഃ ।
കപോതോഽജഗരഃ സിന്ധുഃ പതംഗോ മധുകൃദ് ഗജഃ ॥ **33** ॥ 292

മധുഹാ ഹരിണോ മീനഃ പിംഗലാ കുരരോഽർഭകഃ।
കുമാരീ ശരകൃത് സർപ ഊർണനാഭിഃ സുപേശകൃത് ॥ **34** ॥ 293

ഏതേ മേ ഗുരവോ രാജംശ്ചതുർവിംശതിരാശ്രിതാഃ।
ശിക്ഷാ വൃത്തിഭിരേതേഷാമൻവശിക്ഷമിഹാത്മനഃ ॥ **35** ॥ 294

യതോ യദനുശിക്ഷാമി യഥാ വാ നാഹുഷാത്മജ।
തത്തഥാ പുരുഷവ്യാഘ്ര നിബോധ കഥയാമി തേ ॥ **36** ॥ 295

ഭൂതൈരാക്രമ്യമാണോഽപി ധീരോ ദൈവവശാനുഗൈഃ।
തദ് വിദ്വാന്ന ചലേൻമാർഗാദൻവശിക്ഷം ക്ഷിതേർവ്രതം ॥ **37** ॥ 296

ശശ്വത്പരാർഥസർവേഹഃ പരാർഥൈകാന്തസംഭവഃ।
സാധുഃ ശിക്ഷേത ഭൂഭൃത്തോ നഗശിഷ്യഃ പരാത്മതാം ॥ **38** ॥ 297

പ്രാണവൃത്ത്യൈവ സന്തുഷ്യേ -
ന്മുനിർനൈവേന്ദ്രിയപ്രിയൈഃ।
ജ്ഞാനം യഥാ ന നശ്യേത
നാവകീർയേത വാങ്മനഃ ॥ **39** ॥ 298

വിഷയേഷ്വാവിശൻ യോഗീ നാനാധർമേഷു സർവതഃ।
ഗുണദോഷവ്യപേതാത്മാ ന വിഷജ്ജേത വായുവത് ॥ **40** ॥ 299

പാർഥിവേഷ്വിഹ ദേഹേഷു പ്രവിഷ്ടസ്തദ്ഗുണാശ്രയഃ।
ഗുണൈർന യുജ്യതേ യോഗീ ഗന്ധൈർവായുരിവാത്മദൃക് ॥ **41** ॥ 300

അന്തർഹിതശ്ച സ്ഥിരജംഗമേഷു
ബ്രഹ്മാത്മഭാവേന സമൻവയേന।
വ്യാപ്ത്യാവ്യവച്ഛേദമസംഗമാത്മനോ
മുനിർനഭസ്ത്വം വിതതസ്യ ഭാവയേത് ॥ **42** ॥ 301

തേജോഽബന്നമയൈർഭാവൈ -
ർമേഘാദ്യൈർവായുനേരിതൈഃ।
ന സ്പൃശ്യതേ നഭസ്തദ്വത്
കാലസൃഷ്ടൈർഗുണൈഃ പുമാൻ ॥ **43** ॥ 302

സ്വച്ഛഃ പ്രകൃതിതഃ സ്നിഗ്ധോ മാധുര്യസ്തീർഥഭൂർനൃണാം।
മുനിഃ പുനാത്യപാം മിത്രമീക്ഷോപസ്പർശകീർതനൈഃ ॥ **44** ॥ 303

തേജസ്വീ തപസാ ദീപ്തോ ദുർധർഷോദരഭാജനഃ।
സർവഭക്ഷോഽപി യുക്തൊത്മാ നാദത്തേ മലമഗ്നിവത് ॥ **45** ॥ 304

ക്വചിച്ഛന്നഃ ക്വചിത് സ്പഷ്ട ഉപാസ്യഃ ശ്രേയ ഇച്ഛതാം।
ഭുങ്ക്തേ സർവത്ര ദാതൃണാം ദഹൻ പ്രാഗുത്തരാശുഭം ॥ **46** ॥ 305

സ്വമായയാ സൃഷ്ടമിദം സദസൽലക്ഷണം വിഭുഃ।
പ്രവിഷ്ട ഈയതേ തത്തത്സ്വരൂപോഽഗ്നിരിവൈധസി ॥ **47** ॥ 306

വിസർഗാദ്യാഃ ശ്മശാനാന്താ ഭാവാ ദേഹസ്യ നാത്മനഃ।
കലാനാമിവ ചന്ദ്രസ്യ കാലേനാവ്യക്തവർത്മനാ ॥ **48** ॥ 307

കാലേന ഹ്യാഘവേഗേന ഭൂതാനാം പ്രഭവാപ്യയൗ।
നിത്യാവപി ന ദൃശ്യേതേ ആത്മനോഽഗ്നേർയഥാർചിഷാം ॥ **49** ॥ 308

ഗുണൈർഗുണാനുപാദത്തേ യഥാകാലം വിമുഞ്ചതി।
ന തേഷു യുജ്യതേ യോഗീ ഗോഭിർഗാ ഇവ ഗോപതിഃ ॥ **50** ॥ 309

ബുധ്യതേ സ്വേ ന ഭേദേന വ്യക്തിസ്ഥ ഇവ തദ്ഗതഃ।
ലക്ഷ്യതേ സ്ഥൂലമതിഭിരാത്മാ ചാവസ്ഥിതോഽർകവത് ॥ **51** ॥ 310

നാതിസ്നേഹഃ പ്രസംഗോ വാ കർതവ്യഃ ക്വാപി കേനചിത്।
കുർവൻ വിന്ദേത സന്താപം കപോത ഇവ ദീനധീഃ ॥ **52** ॥ 311

കപോതഃ കശ്ചനാരണ്യേ കൃതനീഡോ വനസ്പതൗ ।
കപോത്യാ ഭാർയയാ സാർധമുവാസ കതിചിത് സമാഃ ॥ **53** ॥ 312

കപോതൗ സ്നേഹഗുണിതഹൃദയൗ ഗൃഹധർമിണൗ ।
ദൃഷ്ടിം ദൃഷ്ട്യാംഗമംഗേന ബുദ്ധിം ബുദ്ധ്യാ ബബന്ധതുഃ ॥ **54** ॥ 313

ശയ്യാസനാടനസ്ഥാനവാർതാക്രീഡാശനാദികം ।
മിഥുനീഭൂയ വിശ്രബ്ധൗ ചേരതുർവനരാജിഷു ॥ **55** ॥ 314

യം യം വാംഛതി സാ രാജംസ്തർപയന്ത്യനുകമ്പിതാ ।
തം തം സമനയത് കാമം കൃച്ഛ്രേണാപ്യജിതേന്ദ്രിയഃ ॥ **56** ॥ 315

കപോതീ പ്രഥമം ഗർഭം ഗൃഹ്ണതീ കാല ആഗതേ ।
അണ്ഡാനി സുഷുവേ നീഡേ സ്വപത്യുഃ സന്നിധൗ സതീ ॥ **57** ॥ 316

തേഷു കാലേ വ്യജായന്ത രചിതാവയവാ ഹരേഃ ।
ശക്തിഭിർദുർവിഭാവ്യാഭിഃ കോമലാംഗതനൂരുഹാഃ ॥ **58** ॥ 317

പ്രജാഃ പുപുഷതുഃ പ്രീതൗ ദമ്പതീ പുത്രവത്സലൗ ।
ശൃണ്വന്തൗ കൂജിതം താസാം നിർവൃതൗ കലഭാഷിതൈഃ ॥ **59** ॥ 318

താസാം പതത്രൈഃ സുസ്പർശൈഃ
കൂജിതൈർമുഗ്ധചേഷ്ടിതൈഃ ।
പ്രത്യുദ്ഗമൈരദീനാനാം
പിതരൗ മുദമാപതുഃ ॥ **60** ॥ 319

സ്നേഹാനുബദ്ധഹൃദയാവന്യോന്യം വിഷ്ണുമായയാ ।
വിമോഹിതൗ ദീനധിയൗ ശിശൂൻ പുപുഷതുഃ പ്രജാഃ ॥ **61** ॥ 320

ഏകദാ ജഗ്മതുസ്താസാമന്നാർഥം തൗ കുടുംബിനൗ ।
പരിതഃ കാനനേ തസ്മിന്നർഥിനൗ ചേരതുശ്ചിരം ॥ **62** ॥ 321

ദൃഷ്ട്വാ താൻ ലുബ്ധകഃ കശ്ചിദ് യദൃച്ഛാതോ വനേചരഃ।
ജഗൃഹേ ജാലമാതത്യ ചരതഃ സ്വാലയാന്തികേ ॥ **63** ॥ 322

കപോതശ്ച കപോതീ ച പ്രജാപോഷേ സദോത്സുകൗ।
ഗതൗ പോഷണമാദായ സ്വനീഡമുപജഗ്മതുഃ ॥ **64** ॥ 323

കപോതീ സ്വാത്മജാൻ വീക്ഷ്യ ബാലകാഞ്ജാലസംവൃതാൻ।
താനഭ്യധാവത് ക്രോശന്തീ ക്രോശതോ ഭൃശദുഃഖിതാ ॥ **65** ॥ 324

സാസകൃത്സ്നേഹഗുണിതാ ദീനചിത്താജമായയാ।
സ്വയം ചാബധ്യത ശിചാ ബദ്ധാൻ പശ്യന്ത്യപസ്മൃതിഃ ॥ **66** ॥ 325

കപോതശ്ചാത്മജാൻ ബദ്ധാനാത്മനോഽപ്യധികാൻ പ്രിയാൻ।
ഭാർയാം ചാത്മസമാം ദീനോ വിലലാപാതിദുഃഖിതഃ ॥ **67** ॥ 326

അഹോ മേ പശ്യതാപായമൽപപുൺയസ്യ ദുർമതേഃ।
അതൃപ്തസ്യാകൃതാർഥസ്യ ഗൃഹസ്ത്രൈവർഗികോ ഹതഃ ॥ **68** ॥ 327

അനുരൂപാനുകൂലാ ച
യസ്യ മേ പതിദേവതാ।
ശൂൻയേ ഗൃഹേ മാം സന്ത്യജ്യ
പുത്രൈഃ സ്വർയാതി സാധുഭിഃ ॥ **69** ॥ 328

സോഽഹം ശൂൻയേ ഗൃഹേ ദീനോ മൃതദാരോ മൃതപ്രജഃ।
ജിജീവിഷേ കിമർഥം വാ വിധുരോ ദുഃഖജീവിതഃ ॥ **70** ॥ 329

താംസ്തഥൈവാവൃതാംഛരിഗ്ഭി -
ർമൃത്യുഗ്രസ്താൻ വിചേഷ്ടതഃ।
സ്വയം ച കൃപണഃ ശിക്ഷു
പശ്യന്നപ്യബുധോഽപതത് ॥ **71** ॥ 330

തം ലബ്ധ്വാ ലുബ്ധകഃ ക്രൂരഃ കപോതം ഗൃഹമേധിനം।
കപോതകാൻ കപോതീം ച സിദ്ധാർഥഃ പ്രയയൗ ഗൃഹം ॥ **72** ॥ 331

ഏവം കുടുംബ്യശാന്താത്മാ ദ്വന്ദ്വാരാമഃ പതത്രിവത്।
പുഷ്ണൻ കുടുംബം കൃപണഃ സാനുബന്ധോഽവസീദതി ॥ **73** ॥ 332

യഃ പ്രാപ്യ മാനുഷം ലോകം മുക്തിദ്വാരമപാവൃതം।
ഗൃഹേഷു ഖഗവത് സക്തസ്തമാരൂഢച്യുതം വിദുഃ ॥ **74** ॥ 333

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ സപ്തമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ അഷ്ടമോഽധ്യായഃ ॥

ബ്രാഹ്മണ ഉവാച
സുഖമൈന്ദ്രിയകം രാജൻ സ്വർഗേ നരക ഏവ ച ।
ദേഹിനാം യദ് യഥാ ദുഃഖം തസ്മാന്നേച്ഛേത തദ് ബുധഃ ॥ **1** ॥ 334

ഗ്രാസം സുമൃഷ്ടം വിരസം മഹാന്തം സ്തോകമേവ വാ ।
യദൃച്ഛയൈവാപതിതം ഗ്രസേദാജഗരോഽക്രിയഃ ॥ **2** ॥ 335

ശയീതാഹാനി ഭൂരീണി നിരാഹാരോഽനുപക്രമഃ ।
യദി നോപനമേദ് ഗ്രാസോ മഹാഹിരിവ ദിഷ്ടഭുക് ॥ **3** ॥ 336

ഓജഃസഹോബലയുതം ബിഭ്രദ് ദേഹമകർമകം ।
ശയാനോ വീതനിദ്രശ്ച നേഹേതേന്ദ്രിയവാനപി ॥ **4** ॥ 337

മുനിഃ പ്രസന്നഗംഭീരോ ദുർവിഗാഹ്യോ ദുരത്യയഃ ।
അനന്തപാരോ ഹ്യക്ഷോഭ്യഃ സ്തിമിതോദ ഇവാർണവഃ ॥ **5** ॥ 338

സമൃദ്ധകാമോ ഹീനോ വാ നാരായണപരോ മുനിഃ ।
നോത്സർപേത ന ശുഷ്യേത സരിദ്ഭിരിവ സാഗരഃ ॥ **6** ॥ 339

ദൃഷ്ട്വാ സ്ത്രിയം ദേവമായാം തദ്ഭാവൈരജിതേന്ദ്രിയഃ ।
പ്രലോഭിതഃ പതത്യന്ധേ തമസ്യഗ്നൗ പതംഗവത് ॥ **7** ॥ 340

യോഷിദ്ധിരൺയാഭരണാംബരാദി -
ദ്രവ്യേഷു മായാരചിതേഷു മൂഢഃ।
പ്രലോഭിതാത്മാ ഹ്യുപഭോഗബുദ്ധ്യാ
പതംഗവന്നശ്യതി നഷ്ടദൃഷ്ടിഃ ॥ **8** ॥ 341

സ്തോകം സ്തോകം ഗ്രസേദ് ഗ്രാസം
ദേഹോ വർതേത യാവതാ।
ഗൃഹാനഹിംസന്നാതിഷ്ഠേദ്
വൃത്തിം മാധുകരീം മുനിഃ ॥ **9** ॥ 342

അണുഭ്യശ്ച മഹദ്ഭ്യശ്ച ശാസ്ത്രേഭ്യഃ കുശലോ നരഃ।
സർവതഃ സാരമാദദ്യാത് പുഷ്പേഭ്യ ഇവ ഷട്പദഃ ॥ **10** ॥ 343

സായന്തനം ശ്വസ്തനം വാ ന സംഗൃഹ്ണീത ഭിക്ഷിതം।
പാണിപാത്രോദരാമത്രോ മക്ഷികേവ ന സംഗ്രഹീ ॥ **11** ॥ 344

സായന്തനം ശ്വസ്തനം വാ ന സംഗൃഹ്ണീത ഭിക്ഷുകഃ।
മക്ഷികാ ഇവ സംഗൃഹ്ണൻ സഹ തേന വിനശ്യതി ॥ **12** ॥ 345

പദാപി യുവതീം ഭിക്ഷുർന സ്പൃശേദ് ദാരവീമപി।
സ്പൃശൻ കരീവ ബധ്യേത കരിൺയാ അംഗസംഗതഃ ॥ **13** ॥ 346

നാധിഗച്ഛേത് സ്ത്രിയം പ്രാജ്ഞഃ കർഹിചിൻമൃത്യുമാത്മനഃ।
ബലാധികൈഃ സ ഹൻയേത ഗജൈരൻയൈർഗജോ യഥാ ॥ **14** ॥ 347

ന ദേയം നോപഭോഗ്യം ച ലുബ്ധൈർയദ് ദുഃഖസഞ്ചിതം।
ഭുങ്ക്തേ തദപി തച്ചാൻയോ മധുഹേവാർഥവിൻമധു ॥ **15** ॥ 348

സുദുഃഖോപാർജിതൈർവിത്തൈരാശാസാനാം ഗൃഹാശിഷഃ।
മധുഹേവാഗ്രതോ ഭുങ്ക്തേ യതിർവൈ ഗൃഹമേധിനാം ॥ **16** ॥ 349

ഗ്രാമ്യഗീതം ന ശൃണുയാദ് യതിർവനചരഃ ക്വചിത് ।
ശിക്ഷേത ഹരിണാദ് ബദ്ധാൻമൃഗയോർഗീതമോഹിതാത് ॥ **17** ॥ 350

നൃത്യവാദിത്രഗീതാനി ജുഷൻ ഗ്രാമ്യാണി യോഷിതാം ।
ആസാം ക്രീഡനകോ വശ്യ ഋഷ്യശൃംഗോ മൃഗീസുതഃ ॥ **18** ॥ 351

ജിഹ്വയാതിപ്രമാഥിൻയാ ജനോ രസവിമോഹിതഃ ।
മൃത്യുമൃച്ഛത്യസദ്ബുദ്ധിർമീനസ്തു ബഡിശൈർയഥാ ॥ **19** ॥ 352

ഇന്ദ്രിയാണി ജയന്ത്യാശു നിരാഹാരാ മനീഷിണഃ ।
വർജയിത്വാ തു രസനം തന്നിരന്നസ്യ വർധതേ ॥ **20** ॥ 353

താവജ്ജിതേന്ദ്രിയോ ന സ്യാദ് വിജിതാൻയേന്ദ്രിയഃ പുമാൻ ।
ന ജയേദ് രസനം യാവജ്ജിതം സർവം ജിതേ രസേ ॥ **21** ॥ 354

പിംഗലാ നാമ വേശ്യാഽഽസീദ് വിദേഹനഗരേ പുരാ ।
തസ്യാ മേ ശിക്ഷിതം കിഞ്ചിന്നിബോധ നൃപനന്ദന ॥ **22** ॥ 355

സാ സ്വൈരിൺയേകദാ കാന്തം സങ്കേത ഉപനേഷ്യതീ ।
അഭൂത് കാലേ ബഹിർദ്വാരി ബിഭ്രതീ രൂപമുത്തമം ॥ **23** ॥ 356

മാർഗ ആഗച്ഛതോ വീക്ഷ്യ പുരുഷാൻ പുരുഷർഷഭ ।
താംഛുൽകദാൻ വിത്തവതഃ കാന്താൻ മേനേഽർഥകാമുകാ ॥ **24** ॥ 357

ആഗതേഷ്വപയാതേഷു സാ സങ്കേതോപജീവിനീ ।
അപ്യൻയോ വിത്തവാൻ കോഽപി മാമുപൈഷ്യതി ഭൂരിദഃ ॥ **25** ॥ 358

ഏവം ദുരാശയാ ധ്വസ്തനിദ്രാ ദ്വാർയവലംബതീ ।
നിർഗച്ഛന്തീ പ്രവിശതീ നിശീഥം സമപദ്യത ॥ **26** ॥ 359

തസ്യാ വിത്താശയാ ശുഷ്യദ്വക്ത്രായാ ദീനചേതസഃ ।
നിർവേദഃ പരമോ ജജ്ഞേ ചിന്താഹേതുഃ സുഖാവഹഃ ॥ **27** ॥ 360

തസ്യാ നിർവിണ്ണചിത്തായാ ഗീതം ശൃണു യഥാ മമ।
നിർവേദ ആശാപാശാനാം പുരുഷസ്യ യഥാ ഹ്യസിഃ ॥ **28** ॥ 361

ന ഹ്യംഗാജാതനിർവേദോ ദേഹബന്ധം ജിഹാസതി।
യഥാ വിജ്ഞാനരഹിതോ മനുജോ മമതാം നൃപ ॥ **29** ॥ 362

പിംഗലോവാച
അഹോ മേ മോഹവിതതിം പശ്യതാവിജിതാത്മനഃ।
യാ കാന്താദസതഃ കാമം കാമയേ യേന ബാലിശാ ॥ **30** ॥ 363

സന്തം സമീപേ രമണം രതിപ്രദം
വിത്തപ്രദം നിത്യമിമം വിഹായ।
അകാമദം ദുഃഖഭയാധിശോക -
മോഹപ്രദം തുച്ഛമഹം ഭജേഽജ്ഞാ ॥ **31** ॥ 364

അഹോ മയാഽഽത്മാ പരിതാപിതോ വൃഥാ
സാങ്കേത്യവൃത്ത്യാതിവിഗർഹ്യവാർതയാ।
സ്ത്രൈണാന്നരാദ് യാർഥതൃഷോഽനുശോച്യാത്
ക്രീതേന വിത്തം രതിമാത്മനേച്ഛതീ ॥ **32** ॥ 365

യദസ്ഥിഭിർനിർമിതവംശവംശ്യ -
സ്ഥൂണം ത്വചാ രോമനഖൈഃ പിനദ്ധം।
ക്ഷരന്നവദ്വാരമഗാരമേതദ്
വിൺമൂത്രപൂർണം മദുപൈതി കാൻയാ ॥ **33** ॥ 366

വിദേഹാനാം പുരേ ഹ്യസ്മിന്നഹമേകൈവ മൂഢധീഃ।
യാൻയമിച്ഛന്ത്യസത്യസ്മാദാത്മദാത് കാമമച്യുതാത് ॥ **34** ॥ 367

സുഹൃത് പ്രേഷ്ഠതമോ നാഥ ആത്മാ ചായം ശരീരിണാം।
തം വിക്രീയാത്മനൈവാഹം രമേഽനേന യഥാ രമാ ॥ **35** ॥ 368

കിയത് പ്രിയം തേ വ്യഭജൻ കാമാ യേ കാമദാ നരാഃ।
ആദ്യന്തവന്തോ ഭാർയായാ ദേവാ വാ കാലവിദ്രുതാഃ ॥ **36** ॥ 369

നൂനം മേ ഭഗവാൻ പ്രീതോ
വിഷ്ണുഃ കേനാപി കർമണാ।
നിർവേദോഽയം ദുരാശായാ
യൻമേ ജാതഃ സുഖാവഹഃ ॥ **37** ॥ 370

മൈവം സ്യുർമന്ദഭാഗ്യായാഃ ക്ലേശാ നിർവേദഹേതവഃ।
യേനാനുബന്ധം നിർഹൃത്യ പുരുഷഃ ശമമൃച്ഛതി ॥ **38** ॥ 371

തേനോപകൃതമാദായ ശിരസാ ഗ്രാമ്യസംഗതാഃ।
ത്യക്ത്വാ ദുരാശാഃ ശരണം വ്രജാമി തമധീശ്വരം ॥ **39** ॥ 372

സന്തുഷ്ടാ ശ്രദ്ദധത്യേതദ്യഥാലാഭേന ജീവതീ।
വിഹരാമ്യമുനൈവാഹമാത്മനാ രമണേന വൈ ॥ **40** ॥ 373

സംസാരകൂപേ പതിതം
വിഷയൈർമുഷിതേക്ഷണം।
ഗ്രസ്തം കാലാഹിനാഽഽത്മാനം
കോഽന്വയസ്ത്രാതുമധീശ്വരഃ ॥ **41** ॥ 374

ആത്മൈവ ഹ്യാത്മനോ ഗോപ്താ
നിർവിദ്യേത യദാഖിലാത്।
അപ്രമത്ത ഇദം പശ്യേദ്
ഗ്രസ്തം കാലാഹിനാ ജഗത് ॥ **42** ॥ 375

ബ്രാഹ്മണ ഉവാച
ഏവം വ്യവസിതമതിർദുരാശാം കാന്തതർഷജാം।
ഛിത്ത്വോപശമമാസ്ഥായ ശയ്യാമുപവിവേശ സാ ॥ **43** ॥ 376

ആശാ ഹി പരമം ദുഃഖം നൈരാശ്യം പരമം സുഖം।
യഥാ സംഛിദ്യ കാന്താശാം സുഖം സുഷ്വാപ പിംഗലാ ॥ **44** ॥

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ അഷ്ടമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ നവമോഽധ്യായഃ ॥

ബ്രാഹ്മണ ഉവാച
പരിഗ്രഹോ ഹി ദുഃഖായ യദ് യത്പ്രിയതമം നൃണാം।
അനന്തം സുഖമാപ്നോതി തദ് വിദ്വാൻ യസ്ത്വകിഞ്ചനഃ ॥ **1** ॥ 378

സാമിഷം കുരരം ജഘ്നുർബലിനോ യേ നിരാമിഷാഃ।
തദാമിഷം പരിത്യജ്യ സ സുഖം സമവിന്ദത ॥ **2** ॥ 379

ന മേ മാനാവമാനൗ സ്തോ ന ചിന്താ ഗേഹപുത്രിണാം।
ആത്മക്രീഡ ആത്മരതിർവിചരാമീഹ ബാലവത് ॥ **3** ॥ 380

ദ്വാവേവ ചിന്തയാ മുക്തൗ പരമാനന്ദ ആപ്ലുതൗ।
യോ വിമുഗ്ധോ ജഡോ ബാലോ യോ ഗുണേഭ്യഃ പരം ഗതഃ ॥ **4** ॥ 381

ക്വചിത് കുമാരീ ത്വാത്മാനം വൃണാനാൻ ഗൃഹമാഗതാൻ।
സ്വയം താനർഹയാമാസ ക്വാപി യാതേഷു ബന്ധുഷു ॥ **5** ॥ 382

തേഷാമഭ്യവഹാരാർഥം
ശാലീൻ രഹസി പാർഥിവ।
അവഘ്നന്ത്യാഃ പ്രകോഷ്ഠസ്ഥാ -
ശ്ചക്രുഃ ശംഖാഃ സ്വനം മഹത് ॥ **6** ॥ 383

സാ തജ്ജുഗുപ്സിതം മത്വാ
മഹതീ വ്രീഡിതാ തതഃ।
ബഭഞ്ജൈകൈകശഃ ശംഖാൻ
ദ്വൗ ദ്വൗ പാണ്യോരശേഷയത് ॥ **7** ॥ 384

ഉഭയോരപ്യഭൂദ് ഘോഷോ ഹ്യവഘ്നന്ത്യാഃ സ്മ ശംഖയോഃ।
തത്രാപ്യേകം നിരഭിദദേകസ്മാന്നാഭവദ് ധ്വനിഃ ॥ **8** ॥ 385

അൻവശിക്ഷമിമം തസ്യാ ഉപദേശമരിന്ദമ।
ലോകാനനുചരന്നേതാൻ ലോകതത്ത്വവിവിത്സയാ ॥ **9** ॥ 386

വാസേ ബഹൂനാം കലഹോ ഭവേദ് വാർതാ ദ്വയോരപി।
ഏക ഏവ ചരേത്തസ്മാത് കുമാര്യാ ഇവ കങ്കണഃ ॥ **10** ॥ 387

മന ഏകത്ര സംയുഞ്ജ്യാജ്ജിതശ്വാസോ ജിതാസനഃ।
വൈരാഗ്യാഭ്യാസയോഗേന ധ്രിയമാണമതന്ദ്രിതഃ ॥ **11** ॥ 388

യസ്മിൻ മനോ ലബ്ധപദം യദേത -
ച്ഛനൈഃ ശനൈർമുഞ്ചതി കർമരേണൂൻ।
സത്ത്വേന വൃദ്ധേന രജസ്തമശ്ച
വിധൂയ നിർവാണമുപൈത്യനിന്ധനം ॥ **12** ॥ 389

തദൈവമാത്മൻയവരുദ്ധചിത്തോ
ന വേദ കിഞ്ചിദ് ബഹിരന്തരം വാ।
യഥേഷുകാരോ നൃപതിം വ്രജന്ത -
മിഷൗ ഗതാത്മാ ന ദദർശ പാർശ്വേ ॥ **13** ॥ 390

ഏകചാര്യനികേതഃ സ്യാദപ്രമത്തോ ഗുഹാശയഃ।
അലക്ഷ്യമാണ ആചാരൈർമുനിരേകോഽൽപഭാഷണഃ ॥ **14** ॥ 391

ഗൃഹാരംഭോഽതിദുഃഖായ വിഫലശ്ചാധ്രുവാത്മനഃ।
സർപഃ പരകൃതം വേശ്മ പ്രവിശ്യ സുഖമേധതേ ॥ **15** ॥ 392

ഏകോ നാരായണോ ദേവഃ പൂർവസൃഷ്ടം സ്വമായയാ।
സംഹൃത്യ കാലകലയാ കൽപാന്ത ഇദമീശ്വരഃ।
ഏക ഏവാദ്വിതീയോഽഭൂദാത്മാധാരോഽഖിലാശ്രയഃ ॥ **16** ॥ 393

കാലേനാത്മാനുഭാവേന സാമ്യം നീതാസു ശക്തിഷു।
സത്ത്വാദിഷ്വാദിപുരുഷഃ പ്രധാനപുരുഷേശ്വരഃ ॥ **17** ॥ 394

പരാവരാണാം പരമ ആസ്തേ കൈവൽയസംജ്ഞിതഃ।
കേവലാനുഭവാനന്ദസന്ദോഹോ നിരുപാധികഃ ॥ **18** ॥ 395

കേവലാത്മാനുഭാവേന സ്വമായാം ത്രിഗുണാത്മികാം।
സങ്ക്ഷോഭയൻ സൃജത്യാദൗ തയാ സൂത്രമരിന്ദമ ॥ **19** ॥ 396

താമാഹുസ്ത്രിഗുണവ്യക്തിം സൃജന്തീം വിശ്വതോമുഖം।
യസ്മിൻ പ്രോതമിദം വിശ്വം യേന സംസരതേ പുമാൻ ॥ **20** ॥ 397

യത്നോർണനാഭിർഹൃദയാദൂർണാം സന്തത്യ വക്ത്രതഃ।
തയാ വിഹൃത്യ ഭൂയസ്താം ഗ്രസത്യേവം മഹേശ്വരഃ ॥ **21** ॥ 398

യത്ര യത്ര മനോ ദേഹീ ധാരയേത് സകലം ധിയാ।
സ്നേഹാദ് ദ്വേഷാദ് ഭയാദ് വാപി യാതി തത്തത്സരൂപതാം ॥ **22** ॥ 399

കീടഃ പേശസ്കൃതം ധ്യായൻ കുഡ്യാം തേന പ്രവേശിതഃ।
യാതി തത്സാത്മതാം രാജൻ പൂർവരൂപമസന്ത്യജൻ ॥ **23** ॥ 400

ഏവം ഗുരുഭ്യ ഏതേഭ്യ ഏഷാ മേ ശിക്ഷിതാ മതിഃ।
സ്വാത്മോപശിക്ഷിതാം ബുദ്ധിം ശൃണു മേ വദതഃ പ്രഭോ ॥ **24** ॥ 401

ദേഹോ ഗുരുർമമ വിരക്തിവിവേകഹേതു -
ർബിഭ്രത് സ്മ സത്ത്വനിധനം സതതാർത്ത്യുദർകം।
തത്ത്വാൻയനേന വിമൃശാമി യഥാ തഥാപി
പാരക്യമിത്യവസിതോ വിചരാമ്യസംഗഃ ॥ **25** ॥ 402

ജായാത്മജാർഥപശുഭൃത്യഗൃഹാപ്തവർഗാൻ
പുഷ്ണാതി യത്പ്രിയചികീർഷുതയാ വിതൻവൻ।
സ്വാന്തേ സകൃച്ഛ്രമവരുദ്ധധനഃ സ ദേഹഃ
സൃഷ്ട്വാസ്യ ബീജമവസീദതി വൃക്ഷധർമാ ॥ **26** ॥ 403

ജിഹ്വൈകതോഽമുമപകർഷതി കർഹി തർഷാ
ശിശ്നോഽന്യതസ്ത്വഗുദരം ശ്രവണം കുതശ്ചിത്।
ഘ്രാണോഽന്യതശ്ചപലദൃക് ക്വ ച കർമശക്തി -
ർബഹ്വ്യഃ സപത്ന്യ ഇവ ഗേഹപതിം ലുനന്തി ॥ **27** ॥ 404

സൃഷ്ട്വാ പുരാണി വിവിധാന്യജയാഽഽത്മശക്ത്യാ
വൃക്ഷാൻ സരീസൃപപശൂൻ ഖഗദംശമത്സ്യാൻ।
തൈസ്തൈരതുഷ്ടഹൃദയഃ പുരുഷം വിധായ
ബ്രഹ്മാവലോകധിഷണം മുദമാപ ദേവഃ ॥ **28** ॥ 405

ലബ്ധ്വാ സുദുർലഭമിദം ബഹുസംഭവാന്തേ
മാനുഷ്യമർഥദമനിത്യമപീഹ ധീരഃ।
തൂർണം യതേത ന പതേദനുമൃത്യു യാവ -
ന്നിഃശ്രേയസായ വിഷയഃ ഖലു സർവതഃ സ്യാത് ॥ **29** ॥ 406

ഏവം സഞ്ജാതവൈരാഗ്യോ വിജ്ഞാനാലോക ആത്മനി।
വിചരാമി മഹീമേതാം മുക്തസംഗോഽനഹങ്കൃതിഃ ॥ **30** ॥ 407

ന ഹ്യേകസ്മാദ് ഗുരോർജ്ഞാനം
സുസ്ഥിരം സ്യാത് സുപുഷ്കലം।

ബ്രഹ്മൈതദദ്വിതീയം വൈ
ഗീയതേ ബഹുധർഷിഭിഃ ॥ **31** ॥ 408

ശ്രീഭഗവാനുവാച
ഇത്യുക്ത്വാ സ യദും വിപ്രസ്തമാമന്തർയ ഗഭീരധീഃ।
വന്ദിതോഽഭ്യർഥിതോ രാജ്ഞാ യയൗ പ്രീതോ യഥാഗതം ॥ **32** ॥ 409

അവധൂതവചഃ ശ്രുത്വാ പൂർവേഷാം നഃ സ പൂർവജഃ।
സർവസംഗവിനിർമുക്തഃ സമചിത്തോ ബഭൂവ ഹ ॥ **33** ॥ 410

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ നവമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ ദശമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

മയോദിതേഷ്വവഹിതഃ സ്വധർമേഷു മദാശ്രയഃ।
വർണാശ്രമകുലാചാരമകാമാത്മാ സമാചരേത് ॥ **1** ॥ 411

അൻവീക്ഷേത വിശുദ്ധാത്മാ ദേഹിനാം വിഷയാത്മനാം।
ഗുണേഷു തത്ത്വധ്യാനേന സർവാരംഭവിപർയയം ॥ **2** ॥ 412

സുപ്തസ്യ വിഷയാലോകോ ധ്യായതോ വാ മനോരഥഃ।
നാനാത്മകത്വാദ് വിഫലസ്തഥാ ഭേദാത്മധീർഗുണൈഃ ॥ **3** ॥ 413

നിവൃത്തം കർമ സേവേത പ്രവൃത്തം മത്പരസ്ത്യജേത്।
ജിജ്ഞാസായാം സമ്പ്രവൃത്തോ നാദ്രിയേത് കർമചോദനാം ॥ **4** ॥ 414

യമാനഭീക്ഷ്ണം സേവേത നിയമാൻ മത്പരഃ ക്വചിത്।
മദഭിജ്ഞം ഗുരും ശാന്തമുപാസീത മദാത്മകം ॥ **5** ॥ 415

അമാൻയമത്സരോ ദക്ഷോ നിർമമോ ദൃഢസൗഹൃദഃ।
അസത്വരോഽർഥജിജ്ഞാസുരനസൂയുരമോഘവാക് ॥ **6** ॥ 416

ജായാപത്യഗൃഹക്ഷേത്രസ്വജനദ്രവിണാദിഷു।
ഉദാസീനഃ സമം പശ്യൻ സർവേഷ്വർഥമിവാത്മനഃ ॥ **7** ॥ 417

വിലക്ഷണഃ സ്ഥൂലസൂക്ഷ്മാദ് ദേഹാദാത്മേക്ഷിതാ സ്വദൃക് ।
യഥാഗ്നിർദാരുണോ ദാഹ്യാദ് ദാഹകോഽന്യഃ പ്രകാശകഃ ॥ **8** ॥ 418

നിരോധോത്പത്ത്യണുബൃഹ -
ന്നാനാത്വം തത്കൃതാൻ ഗുണാൻ ।
അന്തഃ പ്രവിഷ്ട ആധത്ത
ഏവം ദേഹഗുണാൻ പരഃ ॥ **9** ॥ 419

യോഽസൗ ഗുണൈർവിരചിതോ ദേഹോഽയം പുരുഷസ്യ ഹി ।
സംസാരസ്തന്നിബന്ധോഽയം പുംസോ വിദ്യാച്ഛിദാത്മനഃ ॥ **10** ॥ 420

തസ്മാജ്ജിജ്ഞാസയാഽഽത്മാനമാത്മസ്ഥം കേവലം പരം ।
സംഗമ്യ നിരസേദേതദ്വസ്തുബുദ്ധിം യഥാക്രമം ॥ **11** ॥ 421

ആചാർയോഽരണിരാദ്യഃ സ്യാദന്തേവാസ്യുത്തരാരണിഃ ।
തത്സന്ധാനം പ്രവചനം വിദ്യാസന്ധിഃ സുഖാവഹഃ ॥ **12** ॥ 422

വൈശാരദീ സാതിവിശുദ്ധബുദ്ധി -
ർധുനോതി മായാം ഗുണസമ്പ്രസൂതാം ।
ഗുണാംശ്ച സന്ദഹ്യ യദാത്മമേതത്
സ്വയം ച ശാമ്യത്യസമിദ് യഥാഗ്നിഃ ॥ **13** ॥ 423

അഥൈഷാം കർമകർതൄണാം
ഭോക്തൄണാം സുഖദുഃഖയോഃ ।
നാനാത്വമഥ നിത്യത്വം
ലോകകാലാഗമാത്മനാം ॥ **14** ॥ 424

മൻയസേ സർവഭാവാനാം സംസ്ഥാ ഹ്യുത്പത്തികീ യഥാ ।
തത്തദാകൃതിഭേദേന ജായതേ ഭിദ്യതേ ച ധീഃ ॥ **15** ॥ 425

ഏവമപ്യംഗ സർവേഷാം ദേഹിനാം ദേഹയോഗതഃ।
കാലാവയവതഃ സന്തി ഭാവാ ജൻമാദയോഽസകൃത് ॥ **16** ॥ 426

അത്രാപി കർമണാം കർതു -
രസ്വാതന്തർയം ച ലക്ഷ്യതേ।
ഭോക്തുശ്ച ദുഃഖസുഖയോഃ
കോ ൻവർഥോ വിവശം ഭജേത് ॥ **17** ॥ 427

ന ദേഹിനാം സുഖം കിഞ്ചിദ് വിദ്യതേ വിദുഷാമപി।
തഥാ ച ദുഃഖം മൂഢാനാം വൃഥാഹങ്കരണം പരം ॥ **18** ॥ 428

യദി പ്രാപ്തിം വിഘാതം ച ജാനന്തി സുഖദുഃഖയോഃ।
തേഽപ്യജ്ഞാ ന വിദുർയോഗം മൃത്യുർന പ്രഭവേദ് യഥാ ॥ **19** ॥ 429

കോ ൻവർഥഃ സുഖയത്യേനം കാമോ വാ മൃത്യുരന്തികേ।
ആഘാതം നീയമാനസ്യ വധ്യസ്യേവ ന തുഷ്ടിദഃ ॥ **20** ॥ 430

ശ്രുതം ച ദൃഷ്ടവദ് ദുഷ്ടം സ്പർധാസൂയാത്യയവ്യയൈഃ।
ബഹ്വന്തരായകാമത്വാത് കൃഷിവച്ചാപി നിഷ്ഫലം ॥ **21** ॥ 431

അന്തരായൈരവിഹതോ യദി ധർമഃ സ്വനുഷ്ഠിതഃ।
തേനാപി നിർജിതം സ്ഥാനം യഥാ ഗച്ഛതി തച്ഛൃണു ॥ **22** ॥ 432

ഇഷ്ട്വേഹ ദേവതാ യജ്ഞൈഃ
സ്വർലോകം യാതി യാജ്ഞികഃ।
ഭുഞ്ജീത ദേവവത്തത്ര
ഭോഗാൻ ദിവ്യാൻ നിജാർജിതാൻ ॥ **23** ॥ 433

സ്വപുൺയോപചിതേ ശുഭ്രേ വിമാന ഉപഗീയതേ।
ഗന്ധർവൈർവിഹരൻ മധ്യേ ദേവീനാം ഹൃദ്യവേഷധൃക് ॥ **24** ॥ 434

സ്ത്രീഭിഃ കാമഗയാനേന കിങ്കിണീജാലമാലിനാ ।
ക്രീഡൻ ന വേദാത്മപാതം സുരാക്രീഡേഷു നിർവൃതഃ ॥ **25** ॥ 435

താവത് പ്രമോദതേ സ്വർഗേ യാവത് പുൺയം സമാപ്യതേ ।
ക്ഷീണപുൺയഃ പതത്യർവാഗനിച്ഛൻ കാലചാലിതഃ ॥ **26** ॥ 436

യദ്യധർമരതഃ സംഗാ -
ദസതാം വാജിതേന്ദ്രിയഃ ।
കാമാത്മാ കൃപണോ ലുബ്ധഃ
സ്ത്രൈണോ ഭൂതവിഹിംസകഃ ॥ **27** ॥ 437

പശൂനവിധിനാഽഽലഭ്യ പ്രേതഭൂതഗണാൻ യജൻ ।
നരകാനവശോ ജന്തുർഗത്വാ യാത്യുൽബണം തമഃ ॥ **28** ॥ 438

കർമാണി ദുഃഖോദർകാണി കുർവൻ ദേഹേന തൈഃ പുനഃ ।
ദേഹമാഭജതേ തത്ര കിം സുഖം മർത്യധർമിണഃ ॥ **29** ॥ 439

ലോകാനാം ലോകപാലാനാം മദ്ഭയം കൽപജീവിനാം ।
ബ്രഹ്മണോഽപി ഭയം മത്തോ ദ്വിപരാർധപരായുഷഃ ॥ **30** ॥ 440

ഗുണാഃ സൃജന്തി കർമാണി ഗുണോഽനുസൃജതേ ഗുണാൻ ।
ജീവസ്തു ഗുണസംയുക്തോ ഭുങ്ക്തേ കർമഫലാൻയസൗ ॥ **31** ॥ 441

യാവത് സ്യാദ് ഗുണവൈഷമ്യം താവന്നാനാത്വമാത്മനഃ ।
നാനാത്വമാത്മനോ യാവത് പാരതന്ത്ര്യം തദൈവ ഹി ॥ **32** ॥ 442

യാവദസ്യാസ്വതന്ത്രത്വം താവദീശ്വരതോ ഭയം ।
യ ഏതത് സമുപാസീരംസ്തേ മുഹ്യന്തി ശുചാർപിതാഃ ॥ **33** ॥ 443

കാല ആത്മാഽഽഗമോ ലോകഃ സ്വഭാവോ ധർമ ഏവ ച ।
ഇതി മാം ബഹുധാ പ്രാഹുർഗുണവ്യതികരേ സതി ॥ **34** ॥ 444

ഉദ്ധവ ഉവാച
ഗുണേഷു വർതമാനോഽപി ദേഹജേഷ്വനപാവൃതഃ।
ഗുണൈർന ബധ്യതേ ദേഹീ ബധ്യതേ വാ കഥം വിഭോ ॥ **35** ॥ 445

കഥം വർതേത വിഹരേത്
കൈർവാ ജ്ഞായേത ലക്ഷണൈഃ।
കിം ഭുഞ്ജീതോത വിസൃജേ -
ച്ഛയീതാസീത യാതി വാ ॥ **36** ॥ 446

ഏതദച്യുത മേ ബ്രൂഹി പ്രശ്നം പ്രശ്നവിദാം വര।
നിത്യമുക്തോ നിത്യബദ്ധ ഏക ഏവേതി മേ ഭ്രമഃ ॥ **37** ॥ 447

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
ഏകാദശസ്കന്ധേ ഭഗവദുദ്ധവസംവാദേ ദശമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ ഏകാദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ബദ്ധോ മുക്ത ഇതി വ്യാഖ്യാ ഗുണതോ മേ ന വസ്തുതഃ।
ഗുണസ്യ മായാമൂലത്വാന്ന മേ മോക്ഷോ ന ബന്ധനം ॥ **1** ॥ 448

ശോകമോഹൗ സുഖം ദുഃഖം ദേഹാപത്തിശ്ച മായയാ।
സ്വപ്നോ യഥാഽഽത്മനഃ ഖ്യാതിഃ സംസൃതിർന തു വാസ്തവീ ॥ **2** ॥ 449

വിദ്യാവിദ്യേ മമ തനൂ വിദ്ധ്യുദ്ധവ ശരീരിണാം।
മോക്ഷബന്ധകരീ ആദ്യേ മായയാ മേ വിനിർമിതേ ॥ **3** ॥ 450

ഏകസ്യൈവ മമാംശസ്യ ജീവസ്യൈവ മഹാമതേ।
ബന്ധോഽസ്യാവിദ്യയാനാദിർവിദ്യയാ ച തഥേതരഃ ॥ **4** ॥ 451

അഥ ബദ്ധസ്യ മുക്തസ്യ വൈലക്ഷണ്യം വദാമി തേ।
വിരുദ്ധധർമിണോസ്താത സ്ഥിതയോരേകധർമിണി ॥ **5** ॥ 452

സുപർണാവേതൗ സദൃശൗ സഖായൗ
യദൃച്ഛയൈതൗ കൃതനീഡൗ ച വൃക്ഷേ।
ഏകസ്തയോഃ ഖാദതി പിപ്പലാന്ന -
മന്യോ നിരന്നോഽപി ബലേന ഭൂയാൻ ॥ **6** ॥ 453

ആത്മാനമന്യം ച സ വേദ വിദ്വാ -
നപിപ്പലാദോ ന തു പിപ്പലാദഃ।
യോഽവിദ്യയാ യുക് സ തു നിത്യബദ്ധോ
വിദ്യാമയോ യഃ സ തു നിത്യമുക്തഃ ॥ **7** ॥ 454

ദേഹസ്ഥോഽപി ന ദേഹസ്ഥോ
വിദ്വാൻ സ്വപ്നാദ് യഥോത്ഥിതഃ।
അദേഹസ്ഥോഽപി ദേഹസ്ഥഃ
കുമതിഃ സ്വപ്നദൃഗ് യഥാ ॥ **8** ॥ 455

ഇന്ദ്രിയൈരിന്ദ്രിയാർഥേഷു ഗുണൈരപി ഗുണേഷു ച।
ഗൃഹ്യമാണേഷ്വഹങ്കുർയാന്ന വിദ്വാൻ യസ്ത്വവിക്രിയഃ ॥ **9** ॥ 456

ദൈവാധീനേ ശരീരേഽസ്മിൻ ഗുണഭാവ്യേന കർമണാ।
വർതമാനോഽബുധസ്തത്ര കർതാസ്മീതി നിബധ്യതേ ॥ **10** ॥ 457

ഏവം വിരക്തഃ ശയനേ ആസനാടനമജ്ജനേ।
ദർശനസ്പർശനഘ്രാണഭോജനശ്രവണാദിഷു ॥ **11** ॥ 458

ന തഥാ ബധ്യതേ വിദ്വാംസ്തത്ര തത്രാദയൻ ഗുണാൻ।
പ്രകൃതിസ്ഥോഽപ്യസംസക്തോ യഥാ ഖം സവിതാനിലഃ ॥ **12** ॥ 459

വൈശാരദ്യേക്ഷയാസംഗശിതയാ ഛിന്നസംശയഃ।
പ്രതിബുദ്ധ ഇവ സ്വപ്നാന്നാനാത്വാദ് വിനിവർതതേ ॥ **13** ॥ 460

യസ്യ സ്യുർവീതസങ്കൽപാഃ
പ്രാണേന്ദ്രിയമനോധിയാം।
വൃത്തയഃ സ വിനിർമുക്തോ
ദേഹസ്ഥോഽപി ഹി തദ്ഗുണൈഃ ॥ **14** ॥ 461

യസ്യാത്മാ ഹിംസ്യതേ ഹിംസ്രൈർയേന കിഞ്ചിദ് യദൃച്ഛയാ।
അർച്യതേ വാ ക്വചിത്തത്ര ന വ്യതിക്രിയതേ ബുധഃ ॥ **15** ॥ 462

ന സ്തുവീത ന നിന്ദേത കുർവതഃ സാധ്വസാധു വാ।
വദതോ ഗുണദോഷാഭ്യാം വർജിതഃ സമദൃങ്മുനിഃ ॥ **16** ॥ 463

ന കുർയാന്ന വദേത് കിഞ്ചിന്ന ധ്യായേത് സാധ്വസാധു വാ।
ആത്മാരാമോഽനയാ വൃത്ത്യാ വിചരേജ്ജഡവൻമുനിഃ ॥ **17** ॥ 464

ശബ്ദബ്രഹ്മണി നിഷ്ണാതോ ന നിഷ്ണായാത് പരേ യദി।
ശ്രമസ്തസ്യ ശ്രമഫലോ ഹ്യധേനുമിവ രക്ഷതഃ ॥ **18** ॥ 465

ഗാം ദുഗ്ധദോഹാമസതീം ച ഭാർയാം
ദേഹം പരാധീനമസത്പ്രജാം ച।
വിത്തം ത്വതീർഥീകൃതമംഗ വാചം
ഹീനാം മയാ രക്ഷതി ദുഃഖദുഃഖീ ॥ **19** ॥ 466

യസ്യാം ന മേ പാവനമംഗ കർമ
സ്ഥിത്യുദ്ഭവപ്രാണനിരോധമസ്യ।
ലീലാവതാരേപ്സിതജൻമ വാ സ്യാദ്
വന്ധ്യാം ഗിരം താം ബിഭൃയാന്ന ധീരഃ ॥ **20** ॥ 467

ഏവം ജിജ്ഞാസയാപോഹ്യ നാനാത്വഭ്രമമാത്മനി।
ഉപാരമേത വിരജം മനോ മയ്യർപ്യ സർവഗേ ॥ **21** ॥ 468

യദ്യനീശോ ധാരയിതും മനോ ബ്രഹ്മണി നിശ്ചലം।
മയി സർവാണി കർമാണി നിരപേക്ഷഃ സമാചര ॥ **22** ॥ 469

ശ്രദ്ധാലുർമേ കഥാഃ ശൃണ്വൻ സുഭദ്രാ ലോകപാവനീഃ।
ഗായന്നനുസ്മരൻ കർമ ജൻമ ചാഭിനയൻ മുഹുഃ ॥ **23** ॥ 470

മദർഥേ ധർമകാമാർഥാനാചരൻ മദപാശ്രയഃ।
ലഭതേ നിശ്ചലാം ഭക്തിം മയ്യുദ്ധവ സനാതനേ ॥ **24** ॥ 471

സത്സംഗലബ്ധയാ ഭക്ത്യാ മയി മാം സ ഉപാസിതാ।
സ വൈ മേ ദർശിതം സദ്ഭിരഞ്ജസാ വിന്ദതേ പദം ॥ **25** ॥ 472

ഉദ്ധവ ഉവാച
സാധുസ്തവോത്തമശ്ലോക മതഃ കീദൃഗ്വിധഃ പ്രഭോ।
ഭക്തിസ്ത്വയ്യുപയുജ്യേത കീദൃശീ സദ്ഭിരാദൃതാ ॥ **26** ॥ 473

ഏതൻമേ പുരുഷാധ്യക്ഷ ലോകാധ്യക്ഷ ജഗത്പ്രഭോ।
പ്രണതായാനുരക്തായ പ്രപന്നായ ച കഥ്യതാം ॥ **27** ॥ 474

ത്വം ബ്രഹ്മ പരമം വ്യോമ പുരുഷഃ പ്രകൃതേഃ പരഃ।
അവതീർണോഽസി ഭഗവൻ സ്വേച്ഛോപാത്തപൃഥഗ്വപുഃ ॥ **28** ॥ 475

ശ്രീഭഗവാനുവാച
കൃപാലുരകൃതദ്രോഹസ്തിതിക്ഷുഃ സർവദേഹിനാം।
സത്യസാരോഽനവദ്യാത്മാ സമഃ സർവോപകാരകഃ ॥ **29** ॥ 476

കാമൈരഹതധീർദാന്തോ മൃദുഃ ശുചിരകിഞ്ചനഃ।
അനീഹോ മിതഭുക് ശാന്തഃ സ്ഥിരോ മച്ശരണോ മുനിഃ ॥ **30** ॥ 477

അപ്രമത്തോ ഗഭീരാത്മാ ധൃതിമാഞ്ജിതഷഡ്ഗുണഃ।
അമാനീ മാനദഃ കൽപോ മൈത്രഃ കാരുണികഃ കവിഃ ॥ **31** ॥ 478

ആജ്ഞായൈവം ഗുണാൻ ദോഷാൻ
മയാഽഽദിഷ്ടാനപി സ്വകാൻ।
ധർമാൻ സന്ത്യജ്യ യഃ സർവാൻ
മാം ഭജേത സ സത്തമഃ ॥ **32** ॥ 479

ജ്ഞാത്വാജ്ഞാത്വാഥ യേ വൈ മാം
യാവാൻ യശ്ചാസ്മി യാദൃശഃ।
ഭജന്ത്യനന്യഭാവേന
തേ മേ ഭക്തതമാ മതാഃ ॥ **33** ॥ 480

മൽലിംഗമദ്ഭക്തജനദർശനസ്പർശനാർചനം।
പരിചര്യാ സ്തുതിഃ പ്രഹ്വഗുണകർമാനുകീർതനം ॥ **34** ॥ 481

മത്കഥാശ്രവണേ ശ്രദ്ധാ മദനുധ്യാനമുദ്ധവ।
സർവലാഭോപഹരണം ദാസ്യേനാത്മനിവേദനം ॥ **35** ॥ 482

മജ്ജൻമകർമകഥനം മമ പർവാനുമോദനം।
ഗീതതാണ്ഡവവാദിത്രഗോഷ്ഠീഭിർമദ്ഗൃഹോത്സവഃ ॥ **36** ॥ 483

യാത്രാ ബലിവിധാനം ച സർവവാർഷികപർവസു।
വൈദികീ താന്ത്രികീ ദീക്ഷാ മദീയവ്രതധാരണം ॥ **37** ॥ 484

മമാർചാസ്ഥാപനേ ശ്രദ്ധാ സ്വതഃ സംഹത്യ ചോദ്യമഃ।
ഉദ്യാനോപവനാക്രീഡപുരമന്ദിരകർമണി ॥ **38** ॥ 485

സമ്മാർജനോപലേപാഭ്യാം സേകമണ്ഡലവർതനൈഃ।
ഗൃഹശുശ്രൂഷണം മഹ്യം ദാസവദ് യദമായയാ ॥ **39** ॥ 486

അമാനിത്വമദംഭിത്വം കൃതസ്യാപരികീർതനം।
അപി ദീപാവലോകം മേ നോപയുഞ്ജ്യാന്നിവേദിതം ॥ **40** ॥ 487

യദ് യദിഷ്ടതമം ലോകേ യച്ചാതിപ്രിയമാത്മനഃ।
തത്തന്നിവേദയേൻമഹ്യം തദാനന്ത്യായ കൽപതേ ॥ **41** ॥ 488

സൂർയോഽഗ്നിർബ്രാഹ്മണോ ഗാവോ
വൈഷ്ണവഃ ഖം മരുജ്ജലം।

ഭൂരാത്മാ സർവഭൂതാനി
ഭദ്ര പൂജാപദാനി മേ ॥ **42** ॥ 489

സൂർയേ തു വിദ്യയാ ത്രയ്യാ ഹവിഷാഗ്നൗ യജേത മാം।
ആതിഥ്യേന തു വിപ്രാഗ്ര്യേ ഗോഷ്വംഗ യവസാദിനാ ॥ **43** ॥ 490

വൈഷ്ണവേ ബന്ധുസത്കൃത്യാ
ഹൃദി ഖേ ധ്യാനനിഷ്ഠയാ।
വായൗ മുഖ്യധിയാ തോയേ
ദ്രവ്യൈസ്തോയപുരസ്കൃതൈഃ ॥ **44** ॥ 491

സ്ഥണ്ഡിലേ മന്ത്രഹൃദയൈർഭോഗൈരാത്മാനമാത്മനി।
ക്ഷേത്രജ്ഞം സർവഭൂതേഷു സമത്വേന യജേത മാം ॥ **45** ॥ 492

ധിഷ്ണ്യേഷ്വേഷ്വിതി മദ്രൂപം ശംഖചക്രഗദാംബുജൈഃ।
യുക്തം ചതുർഭുജം ശാന്തം ധ്യായന്നർചേത് സമാഹിതഃ ॥ **46** ॥ 493

ഇഷ്ടാപൂർതേന മാമേവം യോ യജേത സമാഹിതഃ।
ലഭതേ മയി സദ്ഭക്തിം മത്സ്മൃതിഃ സാധുസേവയാ ॥ **47** ॥ 494

പ്രായേണ ഭക്തിയോഗേന സത്സംഗേന വിനോദ്ധവ।
നോപായോ വിദ്യതേ സധ്ര്യങ് പ്രായണം ഹി സതാമഹം ॥ **48** ॥ 495

അഥൈതത് പരമം ഗുഹ്യം ശൃണ്വതോ യദുനന്ദന।
സുഗോപ്യമപി വക്ഷ്യാമി ത്വം മേ ഭൃത്യഃ സുഹൃത് സഖാ ॥ **49** ॥ 496

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ ഏകാദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ ദ്വാദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ന രോധയതി മാം യോഗോ ന സാംഖ്യം ധർമ ഏവ ച ।
ന സ്വാധ്യായസ്തപസ്ത്യാഗോ നേഷ്ടാപൂർതം ന ദക്ഷിണാ ॥ **1** ॥ 497

വ്രതാനി യജ്ഞശ്ഛന്ദാംസി തീർഥാനി നിയമാ യമാഃ ।
യഥാവരുന്ധേ സത്സംഗഃ സർവസംഗാപഹോ ഹി മാം ॥ **2** ॥ 498

സത്സംഗേന ഹി ദൈതേയാ യാതുധാനാ മൃഗാഃ ഖഗാഃ ।
ഗന്ധർവാപ്സരസോ നാഗാഃ സിദ്ധാശ്ചാരണഗുഹ്യകാഃ ॥ **3** ॥ 499

വിദ്യാധരാ മനുഷ്യേഷു വൈശ്യാഃ ശൂദ്രാഃ സ്ത്രിയോഽന്ത്യജാഃ ।
രജസ്തമഃപ്രകൃതയസ്തസ്മിംസ്തസ്മിൻ യുഗേഽനഘ ॥ **4** ॥ 500

ബഹവോ മത്പദം പ്രാപ്താസ്ത്വാഷ്ട്രകായാധവാദയഃ ।
വൃഷപർവാ ബലിർബാണോ മയശ്ചാഥ വിഭീഷണഃ ॥ **5** ॥ 501

സുഗ്രീവോ ഹനുമാന്ഋക്ഷോ ഗജോ ഗൃധ്രോ വണിക്പഥഃ ।
വ്യാധഃ കുബ്ജാ വ്രജേ ഗോപ്യോ യജ്ഞപത്ന്യസ്തഥാപരേ ॥ **6** ॥ 502

തേ നാധീതശ്രുതിഗണാ നോപാസിതമഹത്തമാഃ ।
അവ്രതാതപ്തതപസഃ സത്സംഗാൻമാമുപാഗതാഃ ॥ **7** ॥ 503

കേവലേന ഹി ഭാവേന ഗോപ്യോ ഗാവോ നഗാ മൃഗാഃ।
യേഽന്യേ മൂഢധിയോ നാഗാഃ സിദ്ധാ മാമീയുരഞ്ജസാ ॥ **8** ॥ 504

യം ന യോഗേന സാംഖ്യേന ദാനവ്രതതപോഽധ്വരൈഃ।
വ്യാഖ്യാസ്വാധ്യായസന്ന്യാസൈഃ പ്രാപ്നുയാദ് യത്നവാനപി ॥ **9** ॥ 505

രാമേണ സാർധം മഥുരാം പ്രണീതേ
ശ്വാഫൽകിനാ മയ്യനുരക്തചിത്താഃ।
വിഗാഢഭാവേന ന മേ വിയോഗ -
തീവ്രാധയോഽന്യം ദദൃശുഃ സുഖായ ॥ **10** ॥ 506

താസ്താഃ ക്ഷപാഃ പ്രേഷ്ഠതമേന നീതാ
മയൈവ വൃന്ദാവനഗോചരേണ।
ക്ഷണാർധവത്താഃ പുനരംഗ താസാം
ഹീനാ മയാ കൽപസമാ ബഭൂവുഃ ॥ **11** ॥ 507

താ നാവിദൻ മയ്യനുഷംഗബദ്ധ -
ധിയഃ സ്വമാത്മാനമദസ്തഥേദം।
യഥാ സമാധൗ മുനയോഽബ്ധിതോയേ
നദ്യഃ പ്രവിഷ്ടാ ഇവ നാമരൂപേ ॥ **12** ॥ 508

മത്കാമാ രമണം ജാരമസ്വരൂപവിദോഽബലാഃ।
ബ്രഹ്മ മാം പരമം പ്രാപുഃ സംഗാച്ഛതസഹസ്രശഃ ॥ **13** ॥ 509

തസ്മാത്ത്വമുദ്ധവോത്സൃജ്യ ചോദനാം പ്രതിചോദനാം।
പ്രവൃത്തം ച നിവൃത്തം ച ശ്രോതവ്യം ശ്രുതമേവ ച ॥ **14** ॥ 510

മാമേകമേവ ശരണമാത്മാനം സർവദേഹിനാം।
യാഹി സർവാത്മഭാവേന മയാ സ്യാ ഹ്യകുതോഭയഃ ॥ **15** ॥ 511

ഉദ്ധവ ഉവാച
സംശയഃ ശൃണ്വതോ വാചം തവ യോഗേശ്വരേശ്വര ।
ന നിവർതത ആത്മസ്ഥോ യേന ഭ്രാമ്യതി മേ മനഃ ॥ **16** ॥ 512

ശ്രീഭഗവാനുവാച
സ ഏഷ ജീവോ വിവരപ്രസൂതിഃ
പ്രാണേന ഘോഷേണ ഗുഹാം പ്രവിഷ്ടഃ ।
മനോമയം സൂക്ഷ്മമുപേത്യ രൂപം
മാത്രാ സ്വരോ വർണ ഇതി സ്ഥവിഷ്ഠഃ ॥ **17** ॥ 513

യഥാനലഃ ഖേഽനിലബന്ധുരൂഷ്മാ
ബലേന ദാരുണ്യധിമഥ്യമാനഃ ।
അണുഃ പ്രജാതോ ഹവിഷാ സമിധ്യതേ
തഥൈവ മേ വ്യക്തിരിയം ഹി വാണീ ॥ **18** ॥ 514

ഏവം ഗദിഃ കർമ ഗതിർവിസർഗോ
ഘ്രാണോ രസോ ദൃക് സ്പർശഃ ശ്രുതിശ്ച ।
സങ്കൽപവിജ്ഞാനമഥാഭിമാനഃ
സൂത്രം രജഃസത്ത്വതമോവികാരഃ ॥ **19** ॥ 515

അയം ഹി ജീവസ്ത്രിവൃദബ്ജയോനി -
രവ്യക്ത ഏകോ വയസാ സ ആദ്യഃ ।
വിശ്ലിഷ്ടശക്തിർബഹുധേവ ഭാതി
ബീജാനി യോനിം പ്രതിപദ്യ യദ്വത് ॥ **20** ॥ 516

യസ്മിന്നിദം പ്രോതമശേഷമോതം
പടോ യഥാ തന്തുവിതാനസംസ്ഥഃ ।
യ ഏഷ സംസാരതരുഃ പുരാണഃ
കർമാത്മകഃ പുഷ്പഫലേ പ്രസൂതേ ॥ **21** ॥ 517

ദ്വേ അസ്യ ബീജേ ശതമൂലസ്ത്രിനാലഃ
പഞ്ചസ്കന്ധഃ പഞ്ചരസപ്രസൂതിഃ।
ദശൈകശാഖോ ദ്വിസുപർണനീഡ -
സ്ത്രിവൽകലോ ദ്വിഫലോഽർകം പ്രവിഷ്ടഃ ॥ **22** ॥ 518

അദന്തി ചൈകം ഫലമസ്യ ഗൃധ്രാ
ഗ്രാമേചരാ ഏകമരണ്യവാസാഃ।
ഹംസാ യ ഏകം ബഹുരൂപമിജ്യൈ -
ർമായാമയം വേദ സ വേദ വേദം ॥ **23** ॥ 519

ഏവം ഗുരൂപാസനയൈകഭക്ത്യാ
വിദ്യാകുഠാരേണ ശിതേന ധീരഃ।
വിവൃശ്ച്യ ജീവാശയമപ്രമത്തഃ
സമ്പദ്യ ചാത്മാനമഥ ത്യജാസ്ത്രം ॥ **24** ॥ 520

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ ദ്വാദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ ത്രയോദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച
സത്ത്വം രജസ്തമ ഇതി
ഗുണാ ബുദ്ധേർന ചാത്മനഃ।
സത്ത്വേനാന്യതമൗ ഹന്യാത്
സത്ത്വം സത്ത്വേന ചൈവ ഹി ॥ **1** ॥ 521

സത്ത്വാദ് ധർമോ ഭവേദ് വൃദ്ധാത്
പുംസോ മദ്ഭക്തിലക്ഷണഃ।
സാത്ത്വികോപാസയാ സത്ത്വം
തതോ ധർമഃ പ്രവർതതേ ॥ **2** ॥ 522

ധർമോ രജസ്തമോ ഹന്യാത് സത്ത്വവൃദ്ധിരനുത്തമഃ।
ആശു നശ്യതി തന്മൂലോ ഹ്യധർമ ഉഭയേ ഹതേ ॥ **3** ॥ 523

ആഗമോഽപഃ പ്രജാ ദേശഃ കാലഃ കർമ ച ജന്മ ച।
ധ്യാനം മന്ത്രോഽഥ സംസ്കാരോ ദശൈതേ ഗുണഹേതവഃ ॥ **4** ॥ 524

തത്തത് സാത്ത്വികമേവൈഷാം
യദ് യദ് വൃദ്ധാഃ പ്രചക്ഷതേ।
നിന്ദന്തി താമസം തത്തദ്
രാജസം തദുപേക്ഷിതം ॥ **5** ॥ 525

സാത്ത്വികാൻയേവ സേവേത പുമാൻ സത്ത്വവിവൃദ്ധയേ।
തതോ ധർമസ്തതോ ജ്ഞാനം യാവത് സ്മൃതിരപോഹനം ॥ **6** ॥ 526

വേണുസംഘർഷജോ വഹ്നിർദഗ്ധ്വാ ശാമ്യതി തദ്വനം।
ഏവം ഗുണവ്യത്യയജോ ദേഹഃ ശാമ്യതി തത്ക്രിയഃ ॥ **7** ॥ 527

ഉദ്ധവ ഉവാച
വിദന്തി മർത്യാഃ പ്രായേണ വിഷയാൻ പദമാപദാം।
തഥാപി ഭുഞ്ജതേ കൃഷ്ണ തത് കഥം ശ്വഖരാജവത് ॥ **8** ॥ 528

ശ്രീഭഗവാനുവാച
അഹമിത്യൻയഥാബുദ്ധിഃ പ്രമത്തസ്യ യഥാ ഹൃദി।
ഉത്സർപതി രജോ ഘോരം തതോ വൈകാരികം മനഃ ॥ **9** ॥ 529

രജോയുക്തസ്യ മനസഃ സങ്കൽപഃ സവികൽപകഃ।
തതഃ കാമോ ഗുണധ്യാനാദ് ദുഃസഹഃ സ്യാദ്ധി ദുർമതേഃ ॥ **10** ॥ 530

കരോതി കാമവശഗഃ കർമാണ്യവിജിതേന്ദ്രിയഃ।
ദുഃഖോദർകാണി സമ്പശ്യൻ രജോവേഗവിമോഹിതഃ ॥ **11** ॥ 531

രജസ്തമോഭ്യാം യദപി വിദ്വാൻ വിക്ഷിപ്തധീഃ പുനഃ।
അതന്ദ്രിതോ മനോ യുഞ്ജൻ ദോഷദൃഷ്ടിർന സജ്ജതേ ॥ **12** ॥ 532

അപ്രമത്തോഽനുയുഞ്ജീത മനോ മയ്യർപയംശ്ചനൈഃ।
അനിർവിണ്ണോ യഥാകാലം ജിതശ്വാസോ ജിതാസനഃ ॥ **13** ॥ 533

ഏതാവാൻ യോഗ ആദിഷ്ടോ മച്ഛിഷ്യൈഃ സനകാദിഭിഃ।
സർവതോ മന ആകൃഷ്യ മയ്യദ്ധാഽഽവേശ്യതേ യഥാ ॥ **14** ॥ 534

ഉദ്ധവ ഉവാച
യദാ ത്വം സനകാദിഭ്യോ യേന രൂപേണ കേശവ।
യോഗമാദിഷ്ടവാനേതദ് രൂപമിച്ഛാമി വേദിതും ॥ **15** ॥ 535

ശ്രീഭഗവാനുവാച
പുത്രാ ഹിരണ്യഗർഭസ്യ മാനസാഃ സനകാദയഃ।
പപ്രച്ഛുഃ പിതരം സൂക്ഷ്മാം യോഗസ്യൈകാന്തികീം ഗതിം ॥ **16** ॥ 536

സനകാദയ ഊചുഃ
ഗുണേഷ്വാവിശതേ ചേതോ ഗുണാശ്ചേതസി ച പ്രഭോ।
കഥമന്യോന്യസന്ത്യാഗോ മുമുക്ഷോരതിതിതീർഷോഃ ॥ **17** ॥ 537

ശ്രീഭഗവാനുവാച
ഏവം പൃഷ്ടോ മഹാദേവഃ സ്വയംഭൂർഭൂതഭാവനഃ।
ധ്യായമാനഃ പ്രശ്നബീജം നാഭ്യപദ്യത കർമധീഃ ॥ **18** ॥ 538

സ മാമചിന്തയദ് ദേവഃ പ്രശ്നപാരതിതീർഷയാ।
തസ്യാഹം ഹംസരൂപേണ സകാശമഗമം തദാ ॥ **19** ॥ 539

ദൃഷ്ട്വാ മാം ത ഉപവ്രജ്യ കൃത്വാ പാദാഭിവന്ദനം।
ബ്രഹ്മാണമഗ്രതഃ കൃത്വാ പപ്രച്ഛുഃ കോ ഭവാനിതി ॥ **20** ॥ 540

ഇത്യഹം മുനിഭിഃ പൃഷ്ടസ്തത്ത്വജിജ്ഞാസുഭിസ്തദാ।
യദവോചമഹം തേഭ്യസ്തദുദ്ധവ നിബോധ മേ ॥ **21** ॥ 541

വസ്തുനോ യദ്യനാനാത്വമാത്മനഃ പ്രശ്ന ഈദൃശഃ।
കഥം ഘടേത വോ വിപ്രാ വക്തുർവാ മേ ക ആശ്രയഃ ॥ **22** ॥ 542

പഞ്ചാത്മകേഷു ഭൂതേഷു സമാനേഷു ച വസ്തുതഃ।
കോ ഭവാനിതി വഃ പ്രശ്നോ വാചാരംഭോ ഹ്യനർഥകഃ ॥ **23** ॥ 543

മനസാ വചസാ ദൃഷ്ട്യാ ഗൃഹ്യതേഽന്യൈരപീന്ദ്രിയൈഃ।
അഹമേവ ന മത്തോഽന്യദിതി ബുധ്യധ്വമഞ്ജസാ ॥ **24** ॥ 544

ഗുണേഷ്വാവിശതേ ചേതോ ഗുണാശ്ചേതസി ച പ്രജാഃ।
ജീവസ്യ ദേഹ ഉഭയം ഗുണാശ്ചേതോ മദാത്മനഃ ॥ **25** ॥ 545

ഗുണേഷു ചാവിശച്ചിത്തമഭീക്ഷ്ണം ഗുണസേവയാ।
ഗുണാശ്ച ചിത്തപ്രഭവാ മദ്രൂപ ഉഭയം ത്യജേത് ॥ **26** ॥ 546

ജാഗ്രത് സ്വപ്നഃ സുഷുപ്തം ച ഗുണതോ ബുദ്ധിവൃത്തയഃ।
താസാം വിലക്ഷണോ ജീവഃ സാക്ഷിത്വേന വിനിശ്ചിതഃ ॥ **27** ॥ 547

യർഹി സംസൃതിബന്ധോഽയ -
മാത്മനോ ഗുണവൃത്തിദഃ।
മയി തുർയേ സ്ഥിതോ ജഹ്യാത്
ത്യാഗസ്തദ് ഗുണചേതസാം ॥ **28** ॥ 548

അഹങ്കാരകൃതം ബന്ധ -
മാത്മനോഽർഥവിപർയയം।
വിദ്വാൻ നിർവിദ്യ സംസാര -
ചിന്താം തുർയേ സ്ഥിതസ്ത്യജേത് ॥ **29** ॥ 549

യാവന്നാനാർഥധീഃ പുംസോ ന നിവർതേത യുക്തിഭിഃ।
ജാഗർത്യപി സ്വപന്നജ്ഞഃ സ്വപ്നേ ജാഗരണം യഥാ ॥ **30** ॥ 550

അസത്ത്വാദാത്മനോഽന്യേഷാം ഭാവാനാം തത്കൃതാ ഭിദാ।
ഗതയോ ഹേതവശ്ചാസ്യ മൃഷാ സ്വപ്നദൃശോ യഥാ ॥ **31** ॥ 551

യോ ജാഗരേ ബഹിരനുക്ഷണധർമിണോഽർഥാൻ
ഭുങ്ക്തേ സമസ്തകരണൈർഹൃദി തത്സദൃക്ഷാൻ।

സ്വപ്നേ സുഷുപ്ത ഉപസംഹരതേ സ ഏകഃ
സ്മൃത്യൻവയാത്ത്രിഗുണവൃത്തിദൃഗിന്ദ്രിയേശഃ ॥ **32** ॥ 552

ഏവം വിമൃശ്യ ഗുണതോ മനസസ്തർയവസ്ഥാ
മൻമായയാ മയി കൃതാ ഇതി നിശ്ചിതാർഥാഃ।
സംഹരിദ്യ ഹാർദമനുമാനസദുക്തിതീക്ഷ്ണ -
ജ്ഞാനാസിനാ ഭജത മാഖിലസംശയാധിം ॥ **33** ॥ 553

ഈക്ഷേത വിഭ്രമമിദം മനസോ വിലാസം
ദൃഷ്ടം വിനഷ്ടമതിലോലമലാതചക്രം।
വിജ്ഞാനമേകമുരുധേവ വിഭാതി മായാ
സ്വപ്നസ്ത്രിധാ ഗുണവിസർഗകൃതോ വികൽപഃ ॥ **34** ॥ 554

ദൃഷ്ടിം തതഃ പ്രതിനിവർത്യ നിവൃത്തതൃഷ്ണ -
സ്തൂഷ്ണീം ഭവേന്നിജസുഖാനുഭവോ നിരീഹഃ।
സന്ദൃശ്യതേ ക്വ ച യദീദമവസ്തുബുദ്ധ്യാ
ത്യക്തം ഭ്രമായ ന ഭവേത് സ്മൃതിരാനിപാതാത് ॥ **35** ॥ 555

ദേഹം ച നശ്വരമവസ്ഥിതമുത്ഥിതം വാ
സിദ്ധോ ന പശ്യതി യതോഽധ്യഗമത് സ്വരൂപം।
ദൈവാദപേതമുത ദൈവവശാദുപേതം
വാസോ യഥാ പരികൃതം മദിരാമദാന്ധഃ ॥ **36** ॥ 556

ദേഹോഽപി ദൈവവശഗഃ ഖലു കർമ യാവത്
സ്വാരംഭകം പ്രതിസമീക്ഷത ഏവ സാസുഃ।
തം സപ്രപഞ്ചമധിരൂഢസമാധിയോഗഃ
സ്വാപ്നം പുനർന ഭജതേ പ്രതിബുദ്ധവസ്തുഃ ॥ **37** ॥ 557

മയൈതദുക്തം വോ വിപ്രാ
ഗുഹ്യം യത് സാംഖ്യയോഗയോഃ।

ജാനീത മാഽഽഗതം യജ്ഞം
യുഷ്മദ്ധർമവിവക്ഷയാ ॥ **38** ॥ 558

അഹം യോഗസ്യ സാംഖ്യസ്യ സത്യസ്യർതസ്യ തേജസഃ।
പരായണം ദ്വിജശ്രേഷ്ഠാഃ ശ്രിയഃ കീർതേർദമസ്യ ച ॥ **39** ॥ 559

മാം ഭജന്തി ഗുണാഃ സർവേ നിർഗുണം നിരപേക്ഷകം।
സുഹൃദം പ്രിയമാത്മാനം സാമ്യാസംഗാദയോഽഗുണാഃ ॥ **40** ॥ 560

ഇതി മേ ഛിന്നസന്ദേഹാ മുനയഃ സനകാദയഃ।
സഭാജയിത്വാ പരയാ ഭക്ത്യാഗൃണത സംസ്തവൈഃ ॥ **41** ॥ 561

തൈരഹം പൂജിതഃ സമ്യക് സംസ്തുതഃ പരമർഷിഭിഃ।
പ്രത്യേയായ സ്വകം ധാമ പശ്യതഃ പരമേഷ്ഠിനഃ ॥ **42** ॥ 562

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ ത്രയോദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ ചതുർദശോഽധ്യായഃ ॥

ഉദ്ധവ ഉവാച
വദന്തി കൃഷ്ണ ശ്രേയാംസി ബഹൂനി ബ്രഹ്മവാദിനഃ।
തേഷാം വികൽപപ്രാധാന്യമുതാഹോ ഏകമുഖ്യതാ ॥ **1** ॥ 563

ഭവതോദാഹൃതഃ സ്വാമിൻ ഭക്തിയോഗോഽനപേക്ഷിതഃ।
നിരസ്യ സർവതഃ സംഗം യേന ത്വയ്യാവിശേൻമനഃ ॥ **2** ॥ 564

ശ്രീഭഗവാനുവാച
കാലേന നഷ്ടാ പ്രലയേ വാണീയം വേദസംജ്ഞിതാ।
മയാഽഽദൗ ബ്രഹ്മണേ പ്രോക്താ ധർമോ യസ്യാം മദാത്മകഃ ॥ **3** ॥ 565

തേന പ്രോക്താ ച പുത്രായ മനവേ പൂർവജായ സാ।
തതോ ഭൃഗ്വാദയോഽഗൃഹ്ണൻ സപ്ത ബ്രഹ്മമഹർഷയഃ ॥ **4** ॥ 566

തേഭ്യഃ പിതൃഭ്യസ്തത്പുത്രാ ദേവദാനവഗുഹ്യകാഃ।
മനുഷ്യാഃ സിദ്ധഗന്ധർവാഃ സവിദ്യാധരചാരണാഃ ॥ **5** ॥ 567

കിന്നേവാഃ കിന്നരാ നാഗാ രക്ഷഃ കിമ്പുരുഷാദയഃ।
ബഹ്വ്യസ്തേഷാം പ്രകൃതയോ രജഃസത്ത്വതമോഭുവഃ ॥ **6** ॥ 568

യാഭിർഭൂതാനി ഭിദ്യന്തേ ഭൂതാനാം മതയസ്തഥാ।
യഥാപ്രകൃതി സർവേഷാം ചിത്രാ വാചഃ സ്രവന്തി ഹി ॥ **7** ॥ 569

ഏവം പ്രകൃതിവൈചിത്ര്യാദ് ഭിദ്യന്തേ മതയോ നൃണാം।
പാരമ്പര്യേണ കേഷാഞ്ചിത് പാഖണ്ഡമതയോഽപരേ ॥ **8** ॥ 570

മൻമായാമോഹിതധിയഃ പുരുഷാഃ പുരുഷർഷഭ।
ശ്രേയോ വദന്ത്യനേകാന്തം യഥാകർമ യഥാരുചി ॥ **9** ॥ 571

ധർമമേകേ യശശ്ചാന്യേ കാമം സത്യം ദമം ശമം।
അന്യേ വദന്തി സ്വാർഥം വാ ഐശ്വർയം ത്യാഗഭോജനം।
കേചിദ് യജ്ഞതപോദാനം വ്രതാനി നിയമാൻ യമാൻ ॥ **10** ॥ 572

ആദ്യന്തവന്ത ഏവൈഷാം ലോകാഃ കർമവിനിർമിതാഃ।
ദുഃഖോദർകാസ്തമോനിഷ്ഠാഃ ക്ഷുദ്രാനന്ദാഃ ശുചാർപിതാഃ ॥ **11** ॥ 573

മയ്യർപിതാത്മനഃ സഭ്യ നിരപേക്ഷസ്യ സർവതഃ।
മയാഽഽത്മനാ സുഖം യത്തത് കുതഃ സ്യാദ് വിഷയാത്മനാം ॥ **12** ॥ 574

അകിഞ്ചനസ്യ ദാന്തസ്യ ശാന്തസ്യ സമചേതസഃ।
മയാ സന്തുഷ്ടമനസഃ സർവാഃ സുഖമയാ ദിശഃ ॥ **13** ॥ 575

ന പാരമേഷ്ഠ്യം ന മഹേന്ദ്രധിഷ്ണ്യം
ന സാർവഭൗമം ന രസാധിപത്യം।
ന യോഗസിദ്ധീരപുനർഭവം വാ
മയ്യർപിതാത്മേച്ഛതി മദ്വിനാന്യത് ॥ **14** ॥ 576

ന തഥാ മേ പ്രിയതമ ആത്മയോനിർന ശങ്കരഃ।
ന ച സങ്കർഷണോ ന ശ്രീർനൈവാത്മാ ച യഥാ ഭവാൻ ॥ **15** ॥ 577

നിരപേക്ഷം മുനിം ശാന്തം നിർവൈരം സമദർശനം।
അനുവ്രജാമ്യഹം നിത്യം പൂയേയേത്യംഘ്രിരേണുഭിഃ ॥ **16** ॥ 578

നിഷ്കിഞ്ചനാ മയ്യനുരക്തചേതസഃ
ശാന്താ മഹാന്തോഽഖിലജീവവത്സലാഃ।
കാമൈരനാലബ്ധധിയോ ജുഷന്തി യത്
തന്നൈരപേക്ഷ്യം ന വിദുഃ സുഖം മമ ॥ **17** ॥ 579

ബാധ്യമാനോഽപി മദ്ഭക്തോ വിഷയൈരജിതേന്ദ്രിയഃ।
പ്രായഃ പ്രഗൽഭയാ ഭക്ത്യാ വിഷയൈർനാഭിഭൂയതേ ॥ **18** ॥ 580

യഥാഗ്നിഃ സുസമൃദ്ധാർചിഃ കരോത്യേധാംസി ഭസ്മസാത്।
തഥാ മദ്വിഷയാ ഭക്തിരുദ്ധവൈനാംസി കൃത്സ്നശഃ ॥ **19** ॥ 581

ന സാധയതി മാം യോഗോ ന സാംഖ്യം ധർമ ഉദ്ധവ।
ന സ്വാധ്യായസ്തപസ്ത്യാഗോ യഥാ ഭക്തിർമമോർജിതാ ॥ **20** ॥ 582

ഭക്ത്യാഹമേകയാ ഗ്രാഹ്യഃ ശ്രദ്ധയാഽഽത്മാ പ്രിയഃ സതാം।
ഭക്തിഃ പുനാതി മന്നിഷ്ഠാ ശ്വപാകാനപി സംഭവാത് ॥ **21** ॥ 583

ധർമഃ സത്യദയോപേതോ വിദ്യാ വാ തപസാന്വിതാ।
മദ്ഭക്ത്യാപേതമാത്മാനം ന സമ്യക് പ്രപുനാതി ഹി ॥ **22** ॥ 584

കഥം വിനാ രോമഹർഷം ദ്രവതാ ചേതസാ വിനാ।
വിനാഽഽനന്ദാശ്രുകലയാ ശുദ്ധ്യേദ് ഭക്ത്യാ വിനാഽഽശയഃ ॥ **23** ॥ 585

വാഗ് ഗദ്ഗദാ ദ്രവതേ യസ്യ ചിത്തം
രുദത്യഭീക്ഷ്ണം ഹസതി ക്വചിച്ച।
വിലജ്ജ ഉദ്ഗായതി നൃത്യതേ ച
മദ്ഭക്തിയുക്തോ ഭുവനം പുനാതി ॥ **24** ॥ 586

യഥാഗ്നിനാ ഹേമ മലം ജഹാതി
ധ്മാതം പുനഃ സ്വം ഭജതേ ച രൂപം।

ആത്മാ ച കർമാനുശയം വിധൂയ
മദ്ഭക്തിയോഗേന ഭജത്യഥോ മാം ॥ **25** ॥ 587

യഥാ യഥാഽഽത്മാ പരിമൃജ്യതേഽസൗ
മത്പുണ്യഗാഥാശ്രവണാഭിധാനൈഃ ।
തഥാ തഥാ പശ്യതി വസ്തു സൂക്ഷ്മം
ചക്ഷുർയഥൈവാഞ്ജനസമ്പ്രയുക്തം ॥ **26** ॥ 588

വിഷയാൻ ധ്യായതശ്ചിത്തം വിഷയേഷു വിഷജ്ജതേ ।
മാമനുസ്മരതശ്ചിത്തം മയ്യേവ പ്രവിലീയതേ ॥ **27** ॥ 589

തസ്മാദസദഭിധ്യാനം യഥാ സ്വപ്നമനോരഥം ।
ഹിത്വാ മയി സമാധത്സ്വ മനോ മദ്ഭാവഭാവിതം ॥ **28** ॥ 590

സ്ത്രീണാം സ്ത്രീസംഗിനാം സംഗം
ത്യക്ത്വാ ദൂരത ആത്മവാൻ ।
ക്ഷേമേ വിവിക്ത ആസീന -
ശ്ചിന്തയേന്മാമതന്ദ്രിതഃ ॥ **29** ॥ 591

ന തഥാസ്യ ഭവേത് ക്ലേശോ ബന്ധശ്ചാന്യപ്രസംഗതഃ ।
യോഷിത്സംഗാദ് യഥാ പുംസോ യഥാ തത്സംഗിസംഗതഃ ॥ **30** ॥ 592

ഉദ്ധവ ഉവാച
യഥാ ത്വാമരവിന്ദാക്ഷ യാദൃശം വാ യദാത്മകം ।
ധ്യായേന്മുമുക്ഷുരേതന്മേ ധ്യാനം ത്വം വക്തുമർഹസി ॥ **31** ॥ 593

ശ്രീഭഗവാനുവാച
സമ ആസന ആസീനഃ സമകായോ യഥാസുഖം ।
ഹസ്താവുത്സംഗ ആധായ സ്വനാസാഗ്രകൃതേക്ഷണഃ ॥ **32** ॥ 594

പ്രാണസ്യ ശോധയേൻമാർഗം പൂരകുംഭകരേചകൈഃ।
വിപർയയേണാപി ശനൈരഭ്യസേന്നിർജിതേന്ദ്രിയഃ ॥ **33** ॥ 595

ഹൃദ്യവിച്ഛിന്നമോങ്കാരം ഘണ്ടാനാദം ബിസോർണവത്।
പ്രാണേനോദീർയ തത്രാഥ പുനഃ സംവേശയേത് സ്വരം ॥ **34** ॥ 596

ഏവം പ്രണവസംയുക്തം പ്രാണമേവ സമഭ്യസേത്।
ദശകൃത്വസ്ത്രിഷവണം മാസാദർവാഗ് ജിതാനിലഃ ॥ **35** ॥ 597

ഹൃത്പുണ്ഡരീകമന്തഃസ്ഥമൂർധ്വനാലമധോമുഖം।
ധ്യാത്വോർധ്വമുഖമുന്നിദ്രമഷ്ടപത്രം സകർണികം ॥ **36** ॥ 598

കർണികായാം ന്യസേത് സൂര്യ -
സോമാഗ്നീനുത്തരോത്തരം।
വഹ്നിമധ്യേ സ്മരേദ് രൂപം
മമൈതദ് ധ്യാനമംഗലം ॥ **37** ॥ 599

സമം പ്രശാന്തം സുമുഖം ദീർഘചാരുചതുർഭുജം।
സുചാരുസുന്ദരഗ്രീവം സുകപോലം ശുചിസ്മിതം ॥ **38** ॥ 600

സമാനകർണവിന്യസ്തസ്ഫുരന്മകരകുണ്ഡലം।
ഹേമാംബരം ഘനശ്യാമം ശ്രീവത്സശ്രീനികേതനം ॥ **39** ॥ 601

ശംഖചക്രഗദാപദ്മവനമാലാവിഭൂഷിതം।
നൂപുരൈർവിലസത്പാദം കൗസ്തുഭപ്രഭയാ യുതം ॥ **40** ॥ 602

ദ്യുമത്കിരീടകടകകടിസൂത്രാംഗദായുതം।
സർവാംഗസുന്ദരം ഹൃദ്യം പ്രസാദസുമുഖേക്ഷണം।
സുകുമാരമഭിധ്യായേത് സർവാംഗേഷു മനോ ദധത് ॥ **41** ॥ 603

ഇന്ദ്രിയാണീന്ദ്രിയാർഥേഭ്യോ മനസാഽഽകൃഷ്യ തൻമനഃ।
ബുദ്ധ്യാ സാരഥിനാ ധീരഃ പ്രണയേൻമയി സർവതഃ ॥ **42** ॥ 604

തത് സർവവ്യാപകം ചിത്തമാകൃഷ്യൈകത്ര ധാരയേത്।
നാൻയാനി ചിന്തയേദ് ഭൂയഃ സുസ്മിതം ഭാവയേൻമുഖം ॥ **43** ॥ 605

തത്ര ലബ്ധപദം ചിത്തമാകൃഷ്യ വ്യോമ്നി ധാരയേത്।
തച്ച ത്യക്ത്വാ മദാരോഹോ ന കിഞ്ചിദപി ചിന്തയേത് ॥ **44** ॥ 606

ഏവം സമാഹിതമതിർമാമേവാത്മാനമാത്മനി।
വിചഷ്ടേ മയി സർവാത്മൻ ജ്യോതിർജ്യോതിഷി സംയുതം ॥ **45** ॥ 607

ധ്യാനേനേത്ഥം സുതീവ്രേണ യുഞ്ജതോ യോഗിനോ മനഃ।
സംയാസ്യത്യാശു നിർവാണം ദ്രവ്യജ്ഞാനക്രിയാഭ്രമഃ ॥ **46** ॥ 608

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ ചതുർദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ പഞ്ചദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച
ജിതേന്ദ്രിയസ്യ യുക്തസ്യ ജിതശ്വാസസ്യ യോഗിനഃ।
മയി ധാരയതശ്ചേത ഉപതിഷ്ഠന്തി സിദ്ധയഃ ॥ **1** ॥ 609

ഉദ്ധവ ഉവാച
കയാ ധാരണയാ കാസ്വിത് കഥംസ്വിത് സിദ്ധിരച്യുത।
കതി വാ സിദ്ധയോ ബ്രൂഹി യോഗിനാം സിദ്ധിദോ ഭവാൻ ॥ **2** ॥ 610

ശ്രീഭഗവാനുവാച
സിദ്ധയോഽഷ്ടാദശ പ്രോക്താ ധാരണായോഗപാരഗൈഃ।
താസാമഷ്ടൗ മത്പ്രധാനാ ദശൈവ ഗുണഹേതവഃ ॥ **3** ॥ 611

അണിമാ മഹിമാ മൂർതേർലഘിമാ പ്രാപ്തിരിന്ദ്രിയൈഃ।
പ്രാകാമ്യം ശ്രുതദൃഷ്ടേഷു ശക്തിപ്രേരണമീശിതാ ॥ **4** ॥ 612

ഗുണേഷ്വസംഗോ വശിതാ യത്കാമസ്തദവസ്യതി।
ഏതാ മേ സിദ്ധയഃ സൗമ്യ അഷ്ടാവൗത്പത്തികാ മതാഃ ॥ **5** ॥ 613

അനൂർമിമത്ത്വം ദേഹേഽസ്മിൻ ദൂരശ്രവണദർശനം।
മനോജവഃ കാമരൂപം പരകായപ്രവേശനം ॥ **6** ॥ 614

സ്വച്ഛന്ദമൃത്യുർദേവാനാം സഹക്രീഡാനുദർശനം।
യഥാസങ്കൽപസംസിദ്ധിരാജ്ഞാപ്രതിഹതാഗതിഃ ॥ **7** ॥ 615

ത്രികാലജ്ഞത്വമദ്വന്ദ്വം പരചിത്താദ്യഭിജ്ഞതാ।
അഗ്ന്യർകാംബുവിഷാദീനാം പ്രതിഷ്ടംഭോഽപരാജയഃ ॥ **8** ॥ 616

ഏതാശ്ചോദ്ദേശതഃ പ്രോക്താ യോഗധാരണസിദ്ധയഃ।
യയാ ധാരണയാ യാ സ്യാദ് യഥാ വാ സ്യാന്നിബോധ മേ ॥ **9** ॥ 617

ഭൂതസൂക്ഷ്മാത്മനി മയി തൻമാത്രം ധാരയേൻമനഃ।
അണിമാനമവാപ്നോതി തൻമാത്രോപാസകോ മമ ॥ **10** ॥ 618

മഹത്യാത്മൻമയി പരേ യഥാസംസ്ഥം മനോ ദധത്।
മഹിമാനമവാപ്നോതി ഭൂതാനാം ച പൃഥക് പൃഥക് ॥ **11** ॥ 619

പരമാണുമയേ ചിത്തം ഭൂതാനാം മയി രഞ്ജയൻ।
കാലസൂക്ഷ്മാർഥതാം യോഗീ ലഘിമാനമവാപ്നുയാത് ॥ **12** ॥ 620

ധാരയൻ മയ്യഹന്തത്ത്വേ
മനോ വൈകാരികേഽഖിലം।
സർവേന്ദ്രിയാണാമാത്മത്വം
പ്രാപ്തിം പ്രാപ്നോതി മൻമനാഃ ॥ **13** ॥ 621

മഹത്യാത്മനി യഃ സൂത്രേ ധാരയേൻമയി മാനസം।
പ്രാകാമ്യം പാരമേഷ്ഠ്യം മേ വിന്ദതേഽവ്യക്തജൻമനഃ ॥ **14** ॥ 622

വിഷ്ണൗ ത്ര്യധീശ്വരേ ചിത്തം ധാരയേത് കാലവിഗ്രഹേ।
സ ഈശിത്വമവാപ്നോതി ക്ഷേത്രക്ഷേത്രജ്ഞചോദനാം ॥ **15** ॥ 623

നാരായണേ തുരീയാഖ്യേ ഭഗവച്ഛബ്ദശബ്ദിതേ।
മനോ മയ്യാദധദ് യോഗീ മദ്ധർമാ വശിതാമിയാത് ॥ **16** ॥ 624

നിർഗുണേ ബ്രഹ്മണി മയി ധാരയൻ വിശദം മനഃ।
പരമാനന്ദമാപ്നോതി യത്ര കാമോഽവസീയതേ ॥ **17** ॥ 625

ശ്വേതദ്വീപപതൗ ചിത്തം ശുദ്ധേ ധർമമയേ മയി।
ധാരയംശ്ചേതതാം യാതി ഷഡൂർമിരഹിതോ നരഃ ॥ **18** ॥ 626

മയ്യാകാശാത്മനി പ്രാണേ മനസാ ഘോഷമുദ്വഹൻ।
തത്രോപലബ്ധാ ഭൂതാനാം ഹംസോ വാചഃ ശൃണോത്യസൗ ॥ **19** ॥ 627

ചക്ഷുസ്ത്വഷ്ടരി സംയോജ്യ ത്വഷ്ടാരമപി ചക്ഷുഷി।
മാം തത്ര മനസാ ധ്യായൻ വിശ്വം പശ്യതി സൂക്ഷ്മദൃക് ॥ **20** ॥ 628

മനോ മയി സുസംയോജ്യ ദേഹം തദനു വായുനാ।
മദ്ധാരണാനുഭാവേന തത്രാത്മാ യത്ര വൈ മനഃ ॥ **21** ॥ 629

യദാ മന ഉപാദായ യദ് യദ് രൂപം ബുഭൂഷതി।
തത്തദ് ഭവേൻമനോരൂപം മദ്യോഗബലമാശ്രയഃ ॥ **22** ॥ 630

പരകായം വിശൻ സിദ്ധ
ആത്മാനം തത്ര ഭാവയേത്।
പിണ്ഡം ഹിത്വാ വിശേത് പ്രാണോ
വായുഭൂതഃ ഷഡംഘ്രിവത് ॥ **23** ॥ 631

പാർഷ്ണ്യാഽഽപീഡ്യ ഗുദം പ്രാണം ഹൃദുരഃകംഠമൂർധസു।
ആരോപ്യ ബ്രഹ്മരന്ധ്രേണ ബ്രഹ്മ നീത്വോത്സൃജേത്തനും ॥ **24** ॥ 632

വിഹരിഷ്യൻ സുരാക്രീഡേ മത്സ്ഥം സത്ത്വം വിഭാവയേത്।
വിമാനേനോപതിഷ്ഠന്തി സത്ത്വവൃത്തീഃ സുരസ്ത്രിയഃ ॥ **25** ॥ 633

യഥാ സങ്കൽപയേദ് ബുദ്ധ്യാ യദാ വാ മത്പരഃ പുമാൻ।
മയി സത്യേ മനോ യുഞ്ജംസ്തഥാ തത് സമുപാശ്നുതേ ॥ **26** ॥ 634

യോ വൈ മദ്ഭാവമാപന്ന ഈശിതുർവശിതുഃ പുമാൻ।
കുതശ്ചിന്ന വിഹന്യേത തസ്യ ചാജ്ഞാ യഥാ മമ ॥ **27** ॥ 635

മദ്ഭക്ത്യാ ശുദ്ധസത്ത്വസ്യ യോഗിനോ ധാരണാവിദഃ।
തസ്യ ത്രൈകാലികീ ബുദ്ധിർജൻമമൃത്യൂപബൃംഹിതാ ॥ **28** ॥ 636

അഗ്ന്യാദിഭിർന ഹന്യേത മുനേർയോഗമയം വപുഃ।
മദ്യോഗശ്രാന്തചിത്തസ്യ യാദസാമുദകം യഥാ ॥ **29** ॥ 637

മദ്വിഭൂതീരഭിധ്യായൻ ശ്രീവത്സാസ്ത്രവിഭൂഷിതാഃ।
ധ്വജാതപത്രവ്യജനൈഃ സ ഭവേദപരാജിതഃ ॥ **30** ॥ 638

ഉപാസകസ്യ മാമേവം യോഗധാരണയാ മുനേഃ।
സിദ്ധയഃ പൂർവകഥിതാ ഉപതിഷ്ഠന്ത്യശേഷതഃ ॥ **31** ॥ 639

ജിതേന്ദ്രിയസ്യ ദാന്തസ്യ ജിതശ്വാസാത്മനോ മുനേഃ।
മദ്ധാരണാം ധാരയതഃ കാ സാ സിദ്ധിഃ സുദുർലഭാ ॥ **32** ॥ 640

അന്തരായാൻ വദന്ത്യേതാ യുഞ്ജതോ യോഗമുത്തമം।
മയാ സമ്പദ്യമാനസ്യ കാലക്ഷപണഹേതവഃ ॥ **33** ॥ 641

ജൻമൗഷധിതപോമന്ത്രൈ -
ർയാവതീരിഹ സിദ്ധയഃ।
യോഗേനാപ്നോതി താഃ സർവാ
നാൻയൈർയോഗഗതിം വ്രജേത് ॥ **34** ॥ 642

സർവാസാമപി സിദ്ധീനാം ഹേതുഃ പതിരഹം പ്രഭുഃ।
അഹം യോഗസ്യ സാംഖ്യസ്യ ധർമസ്യ ബ്രഹ്മവാദിനാം ॥ **35** ॥ 643

അഹമാത്മാഽന്തരോ ബാഹ്യോ -
നാവൃതഃ സർവദേഹിനാം।

യഥാ ഭൂതാനി ഭൂതേഷു
ബഹിരന്തഃ സ്വയം തഥാ ॥ **36** ॥ 644

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ പഞ്ചദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ ഷോഡശോഽധ്യായഃ ॥

ഉദ്ധവ ഉവാച

ത്വം ബ്രഹ്മ പരമം സാക്ഷാദനാദ്യന്തമപാവൃതം ।
സർവേഷാമപി ഭാവാനാം ത്രാണസ്ഥിത്യപ്യയോദ്ഭവഃ ॥ **1** ॥ 645

ഉച്ചാവചേഷു ഭൂതേഷു ദുർജ്ഞേയമകൃതാത്മഭിഃ ।
ഉപാസതേ ത്വാം ഭഗവൻ യാഥാതഥ്യേന ബ്രാഹ്മണാഃ ॥ **2** ॥ 646

യേഷു യേഷു ച ഭാവേഷു ഭക്ത്യാ ത്വാം പരമർഷയഃ ।
ഉപാസീനാഃ പ്രപദ്യന്തേ സംസിദ്ധിം തദ് വദസ്വ മേ ॥ **3** ॥ 647

ഗൂഢശ്ചരസി ഭൂതാത്മാ ഭൂതാനാം ഭൂതഭാവന ।
ന ത്വാം പശ്യന്തി ഭൂതാനി പശ്യന്തം മോഹിതാനി തേ ॥ **4** ॥ 648

യാഃ കാശ്ച ഭൂമൗ ദിവി വൈ രസായാം
വിഭൂതയോ ദിക്ഷു മഹാവിഭൂതേ ।
താ മഹ്യമാഖ്യാഹ്യനുഭാവിതാസ്തേ
നമാമി തേ തീർഥപദാംഘ്രിപദ്മം ॥ **5** ॥ 649

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ഏവമേതദഹം പൃഷ്ടഃ പ്രശ്നം പ്രശ്നവിദാം വര ।
യുയുത്സുനാ വിനശനേ സപത്നൈരർജുനേന വൈ ॥ **6** ॥ 650

ജ്ഞാത്വാ ജ്ഞാതിവധം ഗർഹ്യമധർമം രാജ്യഹേതുകം।
തതോ നിവൃത്തോ ഹന്താഹം ഹതോഽയമിതി ലൗകികഃ ॥ **7** ॥ 651

സ തദാ പുരുഷവ്യാഘ്രോ യുക്ത്യാ മേ പ്രതിബോധിതഃ।
അഭ്യഭാഷത മാമേവം യഥാ ത്വം രണമൂർധനി ॥ **8** ॥ 652

അഹമാത്മോദ്ധവാമീഷാം ഭൂതാനാം സുഹൃദീശ്വരഃ।
അഹം സർവാണി ഭൂതാനി തേഷാം സ്ഥിത്യുദ്ഭവാപ്യയഃ ॥ **9** ॥ 653

അഹം ഗതിർഗതിമതാം
കാലഃ കലയതാമഹം।
ഗുണാനാം ചാപ്യഹം സാമ്യം
ഗുണിൻയൗത്പത്തികോ ഗുണഃ ॥ **10** ॥ 654

ഗുണിനാമപ്യഹം സൂത്രം മഹതാം ച മഹാനഹം।
സൂക്ഷ്മാണാമപ്യഹം ജീവോ ദുർജയാനാമഹം മനഃ ॥ **11** ॥ 655

ഹിരൺയഗർഭോ വേദാനാം മന്ത്രാണാം പ്രണവസ്ത്രിവൃത്।
അക്ഷരാണാമകാരോഽസ്മി പദാനിച്ഛന്ദസാമഹം ॥ **12** ॥ 656

ഇന്ദ്രോഽഹം സർവദേവാനാം വസൂനാമസ്മി ഹവ്യവാട്।
ആദിത്യാനാമഹം വിഷ്ണൂ രുദ്രാണാം നീലലോഹിതഃ ॥ **13** ॥ 657

ബ്രഹ്മർഷീണാം ഭൃഗുരഹം രാജർഷീണാമഹം മനുഃ।
ദേവർഷീണാം നാരദോഽഹം ഹവിർധാൻയസ്മി ധേനുഷു ॥ **14** ॥ 658

സിദ്ധേശ്വരാണാം കപിലഃ സുപർണോഽഹം പതത്രിണാം।
പ്രജാപതീനാം ദക്ഷോഽഹം പിതൃണാമഹമർയമാ ॥ **15** ॥ 659

മാം വിദ്ധ്യുദ്ധവ ദൈത്യാനാം പ്രഹ്ലാദമസുരേശ്വരം।
സോമം നക്ഷത്രൗഷധീനാം ധനേശം യക്ഷരക്ഷസാം ॥ **16** ॥ 660

ഐരാവതം ഗജേന്ദ്രാണാം യാദസാം വരുണം പ്രഭും।
തപതാം ദ്യുമതാം സൂര്യം മനുഷ്യാണാം ച ഭൂപതിം ॥ **17** ॥ 661

ഉച്ചൈഃശ്രവാസ്തുരംഗാണാം ധാതൂനാമസ്മി കാഞ്ചനം।
യമഃ സംയമതാം ചാഹം സർപാണാമസ്മി വാസുകിഃ ॥ **18** ॥ 662

നാഗേന്ദ്രാണാമനന്തോഽഹം മൃഗേന്ദ്രഃ ശൃംഗിദംഷ്ട്രിണാം।
ആശ്രമാണാമഹം തുർയോ വർണാനാം പ്രഥമോഽനഘ ॥ **19** ॥ 663

തീർഥാനാം സ്രോതസാം ഗംഗാ സമുദ്രഃ സരസാമഹം।
ആയുധാനാം ധനുരഹം ത്രിപുരഘ്നോ ധനുഷ്മതാം ॥ **20** ॥ 664

ധിഷ്ണ്യാനാമസ്മ്യഹം മേരുർഗഹനാനാം ഹിമാലയഃ।
വനസ്പതീനാമശ്വത്ഥ ഓഷധീനാമഹം യവഃ ॥ **21** ॥ 665

പുരോധസാം വസിഷ്ഠോഽഹം
ബ്രഹ്മിഷ്ഠാനാം ബൃഹസ്പതിഃ।
സ്കന്ദോഽഹം സർവസേനാന്യാ -
മഗ്രണ്യാം ഭഗവാനജഃ ॥ **22** ॥ 666

യജ്ഞാനാം ബ്രഹ്മയജ്ഞോഽഹം വ്രതാനാമവിഹിംസനം।
വായ്വഗ്ന്യർകാംബുവാഗാത്മാ ശുചീനാമപ്യഹം ശുചിഃ ॥ **23** ॥ 667

യോഗാനാമാത്മസംരോധോ മന്ത്രോഽസ്മി വിജിഗീഷതാം।
ആൻവീക്ഷികീ കൗശലാനാം വികൽപഃ ഖ്യാതിവാദിനാം ॥ **24** ॥ 668

സ്ത്രീണാം തു ശതരൂപാഹം പുംസാം സ്വായംഭുവോ മനുഃ।
നാരായണോ മുനീനാം ച കുമാരോ ബ്രഹ്മചാരിണാം ॥ **25** ॥ 669

ധർമാണാമസ്മി സന്ന്യാസഃ ക്ഷേമാണാമബഹിർമതിഃ।
ഗുഹ്യാനാം സൂനൃതം മൗനം മിഥുനാനാമജസ്ത്വഹം ॥ **26** ॥ 670

സംവത്സരോഽസ്മ്യനിമിഷാമൃതൂനാം മധുമാധവൗ ।
മാസാനാം മാർഗശീർഷോഽഹം നക്ഷത്രാണാം തഥാഭിജിത് ॥ **27** ॥ 671

അഹം യുഗാനാം ച കൃതം
ധീരാണാം ദേവലോഽസിതഃ ।
ദ്വൈപായനോഽസ്മി വ്യാസാനാം
കവീനാം കാവ്യ ആത്മവാൻ ॥ **28** ॥ 672

വാസുദേവോ ഭഗവതാം ത്വം തു ഭാഗവതേഷ്വഹം ।
കിമ്പുരുഷാണാം ഹനുമാൻ വിദ്യാധ്രാണാം സുദർശനഃ ॥ **29** ॥ 673

രത്നാനാം പദ്മരാഗോഽസ്മി പദ്മകോശഃ സുപേശസാം ।
കുശോഽസ്മി ദർഭജാതീനാം ഗവ്യമാജ്യം ഹവിഃഷ്വഹം ॥ **30** ॥ 674

വ്യവസായിനാമഹം ലക്ഷ്മീഃ കിതവാനാം ഛലഗ്രഹഃ ।
തിതിക്ഷാസ്മി തിതിക്ഷൂണാം സത്ത്വം സത്ത്വവതാമഹം ॥ **31** ॥ 675

ഓജഃ സഹോ ബലവതാം കർമാഹം വിദ്ധി സാത്ത്വതാം ।
സാത്ത്വതാം നവമൂർതീനാമാദിമൂർതിരഹം പരാ ॥ **32** ॥ 676

വിശ്വാവസുഃ പൂർവചിത്തിർഗന്ധർവാപ്സരസാമഹം ।
ഭൂധരാണാമഹം സ്ഥൈര്യം ഗന്ധമാത്രമഹം ഭുവഃ ॥ **33** ॥ 677

അപാം രസശ്ച പരമസ്തേജിഷ്ഠാനാം വിഭാവസുഃ ।
പ്രഭാ സൂര്യേന്ദുതാരാണാം ശബ്ദോഽഹം നഭസഃ പരഃ ॥ **34** ॥ 678

ബ്രഹ്മണ്യാനാം ബലിരഹം വീരാണാമഹമർജുനഃ ।
ഭൂതാനാം സ്ഥിതിരുത്പത്തിരഹം വൈ പ്രതിസങ്ക്രമഃ ॥ **35** ॥ 679

ഗത്യുക്ത്യുത്സർഗോപാദാനമാനന്ദസ്പർശലക്ഷണം ।
ആസ്വാദശ്രുത്യവഘ്രാണമഹം സർവേന്ദ്രിയേന്ദ്രിയം ॥ **36** ॥ 680

പൃഥിവീ വായുരാകാശ ആപോ ജ്യോതിരഹം മഹാൻ।
വികാരഃ പുരുഷോഽവ്യക്തം രജഃ സത്ത്വം തമഃ പരം ॥ **37** ॥ 681

അഹമേതത്പ്രസംഖ്യാനം ജ്ഞാനം തത്ത്വവിനിശ്ചയഃ।
മയേശ്വരേണ ജീവേന ഗുണേന ഗുണിനാ വിനാ।
സർവാത്മനാപി സർവേണ ന ഭാവോ വിദ്യതേ ക്വചിത് ॥ **38** ॥ 682

സംഖ്യാനം പരമാണൂനാം കാലേന ക്രിയതേ മയാ।
ന തഥാ മേ വിഭൂതീനാം സൃജതോഽണ്ഡാനി കോടിശഃ ॥ **39** ॥ 683

തേജഃ ശ്രീഃ കീർതിരൈശ്വർയം ഹ്രീസ്ത്യാഗഃ സൗഭഗം ഭഗഃ।
വീർയം തിതിക്ഷാ വിജ്ഞാനം യത്ര യത്ര സ മേഽംശകഃ ॥ **40** ॥ 684

ഏതാസ്തേ കീർതിതാഃ സർവാഃ സങ്ക്ഷേപേണ വിഭൂതയഃ।
മനോവികാരാ ഏവൈതേ യഥാ വാചാഭിധീയതേ ॥ **41** ॥ 685

വാചം യച്ഛ മനോ യച്ഛ പ്രാണാൻ യച്ഛേന്ദ്രിയാണി ച।
ആത്മാനമാത്മനാ യച്ഛ ന ഭൂയഃ കൽപസേഽധ്വനേ ॥ **42** ॥ 686

യോ വൈ വാങ്മനസീ സമ്യഗസംയച്ഛൻ ധിയാ യതിഃ।
തസ്യ വ്രതം തപോ ദാനം സ്രവത്യാമഘടാംബുവത് ॥ **43** ॥ 687

തസ്മാൻമനോവചഃ പ്രാണാൻ നിയച്ഛേന്മത്പരായണഃ।
മദ്ഭക്തിയുക്തയാ ബുദ്ധ്യാ തതഃ പരിസമാപ്യതേ ॥ **44** ॥ 688

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ ഷോഡശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ സപ്തദശോഽധ്യായഃ ॥

ഉദ്ധവ ഉവാച
യസ്ത്വയാഭിഹിതഃ പൂർവം ധർമസ്ത്വദ്ഭക്തിലക്ഷണഃ।
വർണാശ്രമാചാരവതാം സർവേഷാം ദ്വിപദാമപി ॥ **1** ॥ 689

യഥാനുഷ്ഠീയമാനേന ത്വയി ഭക്തിർനൃണാം ഭവേത്।
സ്വധർമേണാരവിന്ദാക്ഷ തത് സമാഖ്യാതുമർഹസി ॥ **2** ॥ 690

പുരാ കില മഹാബാഹോ ധർമം പരമകം പ്രഭോ।
യത്തേന ഹംസരൂപേണ ബ്രഹ്മണ്യോഽഭ്യാത്ഥ മാധവ ॥ **3** ॥ 691

സ ഇദാനീം സുമഹതാ കാലേനാമിത്രകർശന।
ന പ്രായോ ഭവിതാ മർത്യലോകേ പ്രാഗനുശാസിതഃ ॥ **4** ॥ 692

വക്താ കർതാവിതാ നാന്യോ ധർമസ്യാച്യുത തേ ഭുവി।
സഭായാമപി വൈരിഞ്ച്യാം യത്ര മൂർതിധരാഃ കലാഃ ॥ **5** ॥ 693

കർത്രാവിത്രാ പ്രവക്ത്രാ ച ഭവതാ മധുസൂദന।
ത്യക്തേ മഹീതലേ ദേവ വിനഷ്ടം കഃ പ്രവക്ഷ്യതി ॥ **6** ॥ 694

തത്ത്വം നഃ സർവധർമജ്ഞ ധർമസ്ത്വദ്ഭക്തിലക്ഷണഃ।
യഥാ യസ്യ വിധീയേത തഥാ വർണയ മേ പ്രഭോ ॥ **7** ॥ 695

ശ്രീശുക ഉവാച
ഇത്ഥം സ്വഭൃത്യമുഖ്യേന പൃഷ്ടഃ സ ഭഗവാൻ ഹരിഃ।
പ്രീതഃ ക്ഷേമായ മർത്യാനാം ധർമാനാഹ സനാതനാൻ ॥ **8** ॥ 696

ശ്രീഭഗവാനുവാച
ധർമ്യ ഏഷ തവ പ്രശ്നോ നൈഃശ്രേയസകരോ നൃണാം।
വർണാശ്രമാചാരവതാം തമുദ്ധവ നിബോധ മേ ॥ **9** ॥ 697

ആദൗ കൃതയുഗേ വർണോ നൃണാം ഹംസ ഇതി സ്മൃതഃ।
കൃത്യകൃത്യാഃ പ്രജാ ജാത്യാ തസ്മാത് കൃതയുഗം വിദുഃ ॥ **10** ॥ 698

വേദഃ പ്രണവ ഏവാഗ്രേ ധർമോഽഹം വൃഷരൂപധൃക്।
ഉപാസതേ തപോനിഷ്ഠാ ഹംസം മാം മുക്തകിൽബിഷാഃ ॥ **11** ॥ 699

ത്രേതാമുഖേ മഹാഭാഗ പ്രാണാൻമേ ഹൃദയാത്ത്രയീ।
വിദ്യാ പ്രാദുരഭൂത്തസ്യാ അഹമാസം ത്രിവൃൻമഖഃ ॥ **12** ॥ 700

വിപ്രക്ഷത്രിയവിട്ശൂദ്രാ മുഖബാഹൂരുപാദജാഃ।
വൈരാജാത് പുരുഷാജ്ജാതാ യ ആത്മാചാരലക്ഷണാഃ ॥ **13** ॥ 701

ഗൃഹാശ്രമോ ജഘനതോ
ബ്രഹ്മചര്യം ഹൃദോ മമ।
വക്ഷഃസ്ഥാനാദ് വനേ വാസോ
ന്യാസഃ ശീർഷണി സംസ്ഥിതഃ ॥ **14** ॥ 702

വർണാനാമാശ്രമാണാം ച
ജൻമഭൂമ്യനുസാരിണീഃ।
ആസൻ പ്രകൃതയോ നൃണാം
നീചൈർനീചോത്തമോത്തമാഃ ॥ **15** ॥ 703

ശമോ ദമസ്തപഃ ശൗചം സന്തോഷഃ ക്ഷാന്തിരാർജവം।
മദ്ഭക്തിശ്ച ദയാ സത്യം ബ്രഹ്മപ്രകൃതയസ്ത്വിമാഃ ॥ **16** ॥ 704

തേജോ ബലം ധൃതിഃ ശൗര്യം
തിതിക്ഷൗദാര്യമുദ്യമഃ।
സ്ഥൈര്യം ബ്രഹ്മണ്യമൈശ്വര്യം
ക്ഷത്രപ്രകൃതയസ്ത്വിമാഃ ॥ **17** ॥ 705

ആസ്തിക്യം ദാനനിഷ്ഠാ ച അദംഭോ ബ്രഹ്മസേവനം।
അതുഷ്ടിരർഥോപചയൈർവൈശ്യപ്രകൃതയസ്ത്വിമാഃ ॥ **18** ॥ 706

ശുശ്രൂഷണം ദ്വിജഗവാം ദേവാനാം ചാപ്യമായയാ।
തത്ര ലബ്ധേന സന്തോഷഃ ശൂദ്രപ്രകൃതയസ്ത്വിമാഃ ॥ **19** ॥ 707

അശൗചമനൃതം സ്തേയം നാസ്തിക്യം ശുഷ്കവിഗ്രഹഃ।
കാമഃ ക്രോധശ്ച തർഷശ്ച സ്വഭാവോഽന്തേവസായിനാം ॥ **20** ॥ 708

അഹിംസാ സത്യമസ്തേയമകാമക്രോധലോഭതാ।
ഭൂതപ്രിയഹിതേഹാ ച ധർമോഽയം സാർവവർണികഃ ॥ **21** ॥ 709

ദ്വിതീയം പ്രാപ്യാനുപൂർവ്യാജ്ജൻമോപനയനം ദ്വിജഃ।
വസൻ ഗുരുകുലേ ദാന്തോ ബ്രഹ്മാധീയീത ചാഹുതഃ ॥ **22** ॥ 710

മേഖലാജിനദണ്ഡാക്ഷബ്രഹ്മസൂത്രകമണ്ഡലൂൻ।
ജടിലോഽധൗതദദ്വാസോഽരക്തപീഠഃ കുശാൻ ദധത് ॥ **23** ॥ 711

സ്നാനഭോജനഹോമേഷു ജപോച്ചാരേ ച വാഗ്യതഃ।
ന ച്ഛിന്ദ്യാന്നഖരോമാണി കക്ഷോപസ്ഥഗതാൻയപി ॥ **24** ॥ 712

രേതോ നാവകിരേജ്ജാതു ബ്രഹ്മവ്രതധരഃ സ്വയം।
അവകീർണേഽവഗാഹ്യാപ്സു യതാസുസ്ത്രിപദീം ജപേത് ॥ **25** ॥ 713

അഗ്ന്യർകാചാർയഗോവിപ്രഗുരുവൃദ്ധസുരാംഛുചിഃ।
സമാഹിത ഉപാസീത സന്ധ്യേ ച യതവാഗ് ജപൻ ॥ **26** ॥ 714

ആചാർയം മാം വിജാനീയാന്നാവമൻയേത കർഹിചിത്।
ന മർത്യബുദ്ധ്യാസൂയേത സർവദേവമയോ ഗുരുഃ ॥ **27** ॥ 715

സായം പ്രാതരുപാനീയ ഭൈക്ഷ്യം തസ്മൈ നിവേദയേത്।
യച്ചാൻയദപ്യനുജ്ഞാതമുപയുഞ്ജീത സംയതഃ ॥ **28** ॥ 716

ശുശ്രൂഷമാണ ആചാർയം സദോപാസീത നീചവത്।
യാനശയ്യാസനസ്ഥാനൈർനാതിദൂരേ കൃതാഞ്ജലിഃ ॥ **29** ॥ 717

ഏവംവൃത്തോ ഗുരുകുലേ വസേദ് ഭോഗവിവർജിതഃ।
വിദ്യാ സമാപ്യതേ യാവദ് ബിഭ്രദ്വ്രതമഖണ്ഡിതം ॥ **30** ॥ 718

യദ്യസൗ ഛന്ദസാം ലോകമാരോക്ഷ്യൻ ബ്രഹ്മവിഷ്ടപം।
ഗുരവേ വിൻയസേദ് ദേഹം സ്വാധ്യായാർഥം ബൃഹദ്വ്രതഃ ॥ **31** ॥ 719

അഗ്നൗ ഗുരാവാത്മനി ച സർവഭൂതേഷു മാം പരം।
അപൃഥഗ്ധീരുപാസീത ബ്രഹ്മവർചസ്വ്യകൽമഷഃ ॥ **32** ॥ 720

സ്ത്രീണാം നിരീക്ഷണസ്പർശസംലാപക്ഷ്വേലനാദികം।
പ്രാണിനോ മിഥുനീഭൂതാനഗൃഹസ്ഥോഽഗ്രതസ്ത്യജേത് ॥ **33** ॥ 721

ശൗചമാചമനം സ്നാനം സന്ധ്യോപാസനമാർജവം।
തീർഥസേവാ ജപോഽസ്പൃശ്യാഭക്ഷ്യാസംഭാഷ്യവർജനം ॥ **34** ॥ 722

സർവാശ്രമപ്രയുക്തോഽയം നിയമഃ കുലനന്ദന।
മദ്ഭാവഃ സർവഭൂതേഷു മനോവാക്കായസംയമഃ ॥ **35** ॥ 723

ഏവം ബൃഹദ്വ്രതധരോ ബ്രാഹ്മണോഽഗ്നിരിവ ജ്വലൻ।
മദ്ഭക്തസ്തീവ്രതപസാ ദഗ്ധകർമാശയോഽമലഃ ॥ **36** ॥ 724

അഥാനന്തരമാവേക്ഷ്യൻ യഥാ ജിജ്ഞാസിതാഗമഃ।
ഗുരവേ ദക്ഷിണാം ദത്ത്വാ സ്നായാദ് ഗുർവനുമോദിതഃ ॥ **37** ॥ 725

ഗൃഹം വനം വോപവിശേത് പ്രവ്രജേദ് വാ ദ്വിജോത്തമഃ।
ആശ്രമാദാശ്രമം ഗച്ഛേന്നാൻയഥാ മത്പരശ്ചരേത് ॥ **38** ॥ 726

ഗൃഹാർഥീ സദൃശീം ഭാർയാമുദ്വഹേദജുഗുപ്സിതാം।
യവീയസീം തു വയസാ താം സവർണാമനു ക്രമാത് ॥ **39** ॥ 727

ഇജ്യാധ്യയനദാനാനി സർവേഷാം ച ദ്വിജൻമനാം।
പ്രതിഗ്രഹോഽധ്യാപനം ച ബ്രാഹ്മണസ്യൈവ യാജനം ॥ **40** ॥ 728

പ്രതിഗ്രഹം മൻയമാനസ്തപസ്തേജോയശോനുദം।
അൻയാഭ്യാമേവ ജീവേത ശിലൈർവാ ദോഷദൃക് തയോഃ ॥ **41** ॥ 729

ബ്രാഹ്മണസ്യ ഹി ദേഹോഽയം ക്ഷുദ്രകാമായ നേഷ്യതേ।
കൃച്ഛ്രായ തപസേ ചേഹ പ്രേത്യാനന്തസുഖായ ച ॥ **42** ॥ 730

ശിലോംഛവൃത്ത്യാ പരിതുഷ്ടചിത്തോ
ധർമം മഹാന്തം വിരജം ജുഷാണഃ।
മയ്യർപിതാത്മാ ഗൃഹ ഏവ തിഷ്ഠ -
ന്നാതിപ്രസക്തഃ സമുപൈതി ശാന്തിം ॥ **43** ॥ 731

സമുദ്ധരന്തി യേ വിപ്രം സീദന്തം മത്പരായണം।
താനുദ്ധരിഷ്യേ നചിരാദാപദ്ഭ്യോ നൗരിവാർണവാത് ॥ **44** ॥ 732

സർവാഃ സമുദ്ധരേദ് രാജാ പിതേവ വ്യസനാത് പ്രജാഃ।
ആത്മാനമാത്മനാ ധീരോ യഥാ ഗജപതിർഗജാൻ ॥ **45** ॥ 733

ഏവംവിധോ നരപതിർവിമാനേനാർകവർചസാ।
വിധൂയേഹാശുഭം കൃത്സ്നമിന്ദ്രേണ സഹ മോദതേ ॥ **46** ॥ 734

സീദൻ വിപ്രോ വണിഗ്വൃത്ത്യാ പൺയൈരേവാപദം തരേത് ।
ഖഡ്ഗേന വാഽഽപദാക്രാന്തോ ന ശ്വവൃത്ത്യാ കഥഞ്ചന ॥ **47** ॥ 735

വൈശ്യവൃത്ത്യാ തു രാജൻയോ ജീവേൻമൃഗയയാഽഽപദി ।
ചരേദ് വാ വിപ്രരൂപേണ ന ശ്വവൃത്ത്യാ കഥഞ്ചന ॥ **48** ॥ 736

ശൂദ്രവൃത്തിം ഭജേദ് വൈശ്യഃ
ശൂദ്രഃ കാരുകടക്രിയാം ।
കൃച്ഛ്രാൻമുക്തോ ന ഗർഹ്യേണ
വൃത്തിം ലിപ്സേത കർമണാ ॥ **49** ॥ 737

വേദാധ്യായസ്വധാസ്വാഹാബൽയന്നാദ്യൈർയഥോദയം ।
ദേവർഷിപിതൃഭൂതാനി മദ്രൂപാൺയൻവഹം യജേത് ॥ **50** ॥ 738

യദൃച്ഛയോപപന്നേന
ശുക്ലേനോപാർജിതേന വാ ।
ധനേനാപീഡയൻ ഭൃത്യാൻ
ൻയായേനൈവാഹരേത് ക്രതൂൻ ॥ **51** ॥ 739

കുടുംബേഷു ന സജ്ജേത ന പ്രമാദ്യേത് കുടുംബ്യപി ।
വിപശ്ചിന്നശ്വരം പശ്യേദദൃഷ്ടമപി ദൃഷ്ടവത് ॥ **52** ॥ 740

പുത്രദാരാപ്തബന്ധൂനാം സംഗമഃ പാന്ഥസംഗമഃ ।
അനുദേഹം വിയന്ത്യേതേ സ്വപ്നോ നിദ്രാനുഗോ യഥാ ॥ **53** ॥ 741

ഇത്ഥം പരിമൃശൻമുക്തോ ഗൃഹേഷ്വതിഥിവദ് വസൻ ।
ന ഗൃഹൈരനുബധ്യേത നിർമമോ നിരഹങ്കൃതഃ ॥ **54** ॥ 742

കർമഭിർഗൃഹമേധീയൈരിഷ്ട്വാ മാമേവ ഭക്തിമാൻ ।
തിഷ്ഠേദ് വനം വോപവിശേത് പ്രജാവാൻ വാ പരിവ്രജേത് ॥ **55** ॥ 743

യസ്ത്വാസക്തമതിർഗേഹേ പുത്രവിത്തൈഷണാതുരഃ।
സ്ത്രൈണഃ കൃപണധീർമൂഢോ മമാഹമിതി ബധ്യതേ ॥ **56** ॥ 744

അഹോ മേ പിതരൗ വൃദ്ധൗ ഭാർയാ ബാലാത്മജാഽഽത്മജാഃ।
അനാഥാ മാമൃതേ ദീനാഃ കഥം ജീവന്തി ദുഃഖിതാഃ ॥ **57** ॥ 745

ഏവം ഗൃഹാശയാക്ഷിപ്തഹൃദയോ മൂഢധീരയം।
അതൃപ്തസ്താനനുധ്യായൻ മൃതോഽന്ധം വിശതേ തമഃ ॥ **58** ॥ 746

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ സപ്തദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ അഷ്ടാദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

വനം വിവിക്ഷുഃ പുത്രേഷു ഭാർയാം ന്യസ്യ സഹൈവ വാ ।
വന ഏവ വസേച്ഛാന്തസ്തൃതീയം ഭാഗമായുഷഃ ॥ **1** ॥ 747

കന്ദമൂലഫലൈർവന്യൈ -
ർമേധ്യൈർവൃത്തിം പ്രകൽപയേത് ।
വസീത വൽകലം വാസ -
സ്തൃണപർണാജിനാനി ച ॥ **2** ॥ 748

കേശരോമനഖശ്മശ്രുമലാനി ബിഭൃയാദ് ദതഃ ।
ന ധാവേദപ്സു മജ്ജേത ത്രികാലം സ്ഥണ്ഡിലേശയഃ ॥ **3** ॥ 749

ഗ്രീഷ്മേ തപ്യേത പഞ്ചാഗ്നീൻ വർഷാസ്വാസാരഷാഡ്ജലേ ।
ആകംഠമഗ്നഃ ശിശിരേ ഏവംവൃത്തസ്തപശ്ചരേത് ॥ **4** ॥ 750

അഗ്നിപക്വം സമശ്നീയാത് കാലപക്വമഥാപി വാ ।
ഉലൂഖലാശ്മകുട്ടോ വാ ദന്തോലൂഖല ഏവ വാ ॥ **5** ॥ 751

സ്വയം സഞ്ചിനുയാത് സർവമാത്മനോ വൃത്തികാരണം ।
ദേശകാലബലാഭിജ്ഞോ നാദദീതാന്യദാഹൃതം ॥ **6** ॥ 752

വൻയൈശ്ചരുപുരോഡാശൈ -
ർനിർവപേത് കാലചോദിതാൻ।
ന തു ശ്രൗതേന പശുനാ
മാം യജേത വനാശ്രമീ ॥ **7** ॥ 753

അഗ്നിഹോത്രം ച ദർശശ്ച പൂർണമാസശ്ച പൂർവവത്।
ചാതുർമാസ്യാനി ച മുനേരാമ്നാതാനി ച നൈഗമൈഃ ॥ **8** ॥ 754

ഏവം ചീർണേന തപസാ മുനിർധമനിസന്തതഃ।
മാം തപോമയമാരാധ്യ ഋഷിലോകാദുപൈതി മാം ॥ **9** ॥ 755

യസ്ത്വേതത് കൃച്ഛ്രതശ്ചീർണം തപോ നിഃശ്രേയസം മഹത്।
കാമായാൽപീയസേ യുഞ്ജ്യാദ് ബാലിശഃ കോഽപരസ്തതഃ ॥ **10** ॥ 756

യദാസൗ നിയമേഽകൽപോ ജരയാ ജാതവേപഥുഃ।
ആത്മൻയഗ്നീൻ സമാരോപ്യ മച്ചിത്തോഽഗ്നിം സമാവിശേത് ॥ **11** ॥ 757

യദാ കർമവിപാകേഷു ലോകേഷു നിരയാത്മസു।
വിരാഗോ ജായതേ സമ്യങ് ൻയസ്താഗ്നിഃ പ്രവ്രജേത്ഥതഃ ॥ **12** ॥ 758

ഇഷ്ട്വാ യഥോപദേശം മാം ദത്ത്വാ സർവസ്വമൃത്വിജേ।
അഗ്നീൻ സ്വപ്രാണ ആവേശ്യ നിരപേക്ഷഃ പരിവ്രജേത് ॥ **13** ॥ 759

വിപ്രസ്യ വൈ സന്ന്യസതോ ദേവാ ദാരാദിരൂപിണഃ।
വിഘ്നാൻ കുർവന്ത്യയം ഹ്യസ്മാനാക്രമ്യ സമിയാത് പരം ॥ **14** ॥ 760

ബിഭൃയാച്ചേൻമുനിർവാസഃ കൗപീനാച്ഛാദനം പരം।
ത്യക്തം ന ദണ്ഡപാത്രാഭ്യാമൻയത് കിഞ്ചിദനാപദി ॥ **15** ॥ 761

ദൃഷ്ടിപൂതം ൻയസേത് പാദം വസ്ത്രപൂതം പിബേജ്ജലം।
സത്യപൂതാം വദേദ് വാചം മനഃപൂതം സമാചരേത് ॥ **16** ॥ 762

മൗനാനീഹാനിലായാമാ ദണ്ഡാ വാഗ്ദേഹചേതസാം।
ന ഹ്യേതേ യസ്യ സന്ത്യംഗ വേണുഭിർന ഭവേദ് യതിഃ ॥ **17** ॥ 763

ഭിക്ഷാം ചതുർഷു വർണേഷു
വിഗർഹ്യാൻ വർജയംശ്ചരേത്।
സപ്താഗാരാനസങ്ക്ലൃപ്താം -
സ്തുഷ്യേൽലബ്ധേന താവതാ ॥ **18** ॥ 764

ബഹിർജലാശയം ഗത്വാ തത്രോപസ്പൃശ്യ വാഗ്യതഃ।
വിഭജ്യ പാവിതം ശേഷം ഭുഞ്ജീതാശേഷമാഹൃതം ॥ **19** ॥ 765

ഏകശ്ചരേൻമഹീമേതാം നിഃസംഗഃ സംയതേന്ദ്രിയഃ।
ആത്മക്രീഡ ആത്മരത ആത്മവാൻ സമദർശനഃ ॥ **20** ॥ 766

വിവിക്തക്ഷേമശരണോ മദ്ഭാവവിമലാശയഃ।
ആത്മാനം ചിന്തയേദേകമഭേദേന മയാ മുനിഃ ॥ **21** ॥ 767

അൻവീക്ഷേതാത്മനോ ബന്ധം
മോക്ഷം ച ജ്ഞാനനിഷ്ഠയാ।
ബന്ധ ഇന്ദ്രിയവിക്ഷേപോ
മോക്ഷ ഏഷാം ച സംയമഃ ॥ **22** ॥ 768

തസ്മാന്നിയമ്യ ഷഡ്വർഗം
മദ്ഭാവേന ചരേൻമുനിഃ।
വിരക്തഃ ക്ഷുൽലകാമേഭ്യോ
ലബ്ധ്വാഽഽത്മനി സുഖം മഹത് ॥ **23** ॥ 769

പുരഗ്രാമവ്രജാൻ സാർഥാൻ ഭിക്ഷാർഥം പ്രവിശംശ്ചരേത്।
പുൺയദേശസരിച്ഛൈലവനാശ്രമവതീം മഹീം ॥ **24** ॥ 770

വാനപ്രസ്ഥാശ്രമപദേഷ്വഭീക്ഷ്ണം ഭൈക്ഷ്യമാചരേത് ।
സംസിധ്യത്യാശ്വസമ്മോഹഃ ശുദ്ധസത്ത്വഃ ശിലാന്ധസാ ॥ **25** ॥ 771

നൈതദ് വസ്തുതയാ പശ്യേദ് ദൃശ്യമാനം വിനശ്യതി ।
അസക്തചിത്തോ വിരമേദിഹാമുത്ര ചികീർഷിതാത് ॥ **26** ॥ 772

യദേതദാത്മനി ജഗ -
ന്മനോവാക്പ്രാണസംഹതം ।
സർവം മായേതി തർകേണ
സ്വസ്ഥസ്ത്യക്ത്വാ ന തത് സ്മരേത് ॥ **27** ॥ 773

ജ്ഞാനനിഷ്ഠോ വിരക്തോ വാ
മദ്ഭക്തോ വാനപേക്ഷകഃ ।
സലിംഗാനാശ്രമാംസ്ത്യക്ത്വാ
ചരേദവിധിഗോചരഃ ॥ **28** ॥ 774

ബുധോ ബാലകവത് ക്രീഡേത് കുശലോ ജഡവച്ചരേത് ।
വദേദുന്മത്തവദ് വിദ്വാൻ ഗോചർയാം നൈഗമശ്ചരേത് ॥ **29** ॥ 775

വേദവാദരതോ ന സ്യാന്ന പാഖണ്ഡീ ന ഹൈതുകഃ ।
ശുഷ്കവാദവിവാദേ ന കഞ്ചിത് പക്ഷം സമാശ്രയേത് ॥ **30** ॥ 776

നോദ്വിജേത ജനാദ് ധീരോ ജനം ചോദ്വേജയേന്ന തു ।
അതിവാദാംസ്തിതിക്ഷേത നാവമന്യേത കഞ്ചന ।
ദേഹമുദ്ദിശ്യ പശുവദ് വൈരം കുർയാന്ന കേനചിത് ॥ **31** ॥ 777

ഏക ഏവ പരോ ഹ്യാത്മാ ഭൂതേഷ്വാത്മന്യവസ്ഥിതഃ ।
യഥേന്ദുരുദപാത്രേഷു ഭൂതാന്യേകാത്മകാനി ച ॥ **32** ॥ 778

അലബ്ധ്വാ ന വിഷീദേത കാലേ കാല്യേഽശനം ക്വചിത് ।
ലബ്ധ്വാ ന ഹൃഷ്യേദ് ധൃതിമാനുഭയം ദൈവതന്ത്രിതം ॥ **33** ॥ 779

ആഹാരാർഥം സമീഹേത യുക്തം തത് പ്രാണധാരണം।
തത്ത്വം വിമൃശ്യതേ തേന തദ് വിജ്ഞായ വിമുച്യതേ ॥ **34** ॥ 780

യദൃച്ഛയോപപന്നാന്നമദ്യാച്ഛ്രേഷ്ഠമുതാപരം।
തഥാ വാസസ്തഥാ ശയ്യാം പ്രാപ്തം പ്രാപ്തം ഭജേൻമുനിഃ ॥ **35** ॥ 781

ശൗചമാചമനം സ്നാനം ന തു ചോദനയാ ചരേത്।
അൻയാംശ്ച നിയമാംജ്ഞാനീ യഥാഹം ലീലയേശ്വരഃ ॥ **36** ॥ 782

ന ഹി തസ്യ വികൽപാഖ്യാ യാ ച മദ്വീക്ഷയാ ഹതാ।
ആദേഹാന്താത് ക്വചിത് ഖ്യാതിസ്തതഃ സമ്പദ്യതേ മയാ ॥ **37** ॥ 783

ദുഃഖോദർകേഷു കാമേഷു ജാതനിർവേദ ആത്മവാൻ।
അജിജ്ഞാസിതമദ്ധർമോ ഗുരും മുനിമുപാവ്രജേത് ॥ **38** ॥ 784

താവത് പരിചരേദ് ഭക്തഃ ശ്രദ്ധാവാനനസൂയകഃ।
യാവദ് ബ്രഹ്മ വിജാനീയാൻമാമേവ ഗുരുമാദൃതഃ ॥ **39** ॥ 785

യസ്ത്വസംയതഷഡ്വർഗഃ പ്രചണ്ഡേന്ദ്രിയസാരഥിഃ।
ജ്ഞാനവൈരാഗ്യരഹിതസ്ത്രിദണ്ഡമുപജീവതി ॥ **40** ॥ 786

സുരാനാത്മാനമാത്മസ്ഥം നിഹ്നുതേ മാം ച ധർമഹാ।
അവിപക്വകഷായോഽസ്മാദമുഷ്മാച്ച വിഹീയതേ ॥ **41** ॥ 787

ഭിക്ഷോർധർമഃ ശമോഽഹിംസാ തപ ഈക്ഷാ വനൗകസഃ।
ഗൃഹിണോ ഭൂതരക്ഷേജ്യാ ദ്വിജസ്യാചാർയസേവനം ॥ **42** ॥ 788

ബ്രഹ്മചർയം തപഃ ശൗചം സന്തോഷോ ഭൂതസൗഹൃദം।
ഗൃഹസ്ഥസ്യാപ്യൃതൗ ഗന്തുഃ സർവേഷാം മദുപാസനം ॥ **43** ॥ 789

ഇതി മാം യഃ സ്വധർമേണ ഭജൻ നിത്യമനൻയഭാക്।
സർവഭൂതേഷു മദ്ഭാവോ മദ്ഭക്തിം വിന്ദതേ ദൃഢാം ॥ **44** ॥ 790

ഭക്ത്യോദ്ധവാനപായിന്യാ സർവലോകമഹേശ്വരം ।
സർവോത്പത്ത്യപ്യയം ബ്രഹ്മ കാരണം മോപയാതി സഃ ॥ **45** ॥ 791

ഇതി സ്വധർമനിർണിക്തസത്ത്വോ നിർജ്ഞാതമദ്ഗതിഃ ।
ജ്ഞാനവിജ്ഞാനസമ്പന്നോ നചിരാത് സമുപൈതി മാം ॥ **46** ॥ 792

വർണാശ്രമവതാം ധർമ ഏഷ ആചാരലക്ഷണഃ ।
സ ഏവ മദ്ഭക്തിയുതോ നിഃശ്രേയസകരഃ പരഃ ॥ **47** ॥ 793

ഏതത്തേഽഭിഹിതം സാധോ ഭവാൻ പൃച്ഛതി യച്ച മാം ।
യഥാ സ്വധർമസംയുക്തോ ഭക്തോ മാം സമിയാത് പരം ॥ **48** ॥ 794

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ അഷ്ടാദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ ഏകോനവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

യോ വിദ്യാശ്രുതസമ്പന്ന ആത്മവാൻ നാനുമാനികഃ।
മായാമാത്രമിദം ജ്ഞാത്വാ ജ്ഞാനം ച മയി സന്ന്യസേത് ॥ **1** ॥ 795

ജ്ഞാനിനസ്ത്വഹമേവേഷ്ടഃ സ്വാർഥോ ഹേതുശ്ച സമ്മതഃ।
സ്വർഗശ്ചൈവാപവർഗശ്ച നാൻയോഽർഥോ മദൃതേ പ്രിയഃ ॥ **2** ॥ 796

ജ്ഞാനവിജ്ഞാനസംസിദ്ധാഃ
പദം ശ്രേഷ്ഠം വിദുർമമ।
ജ്ഞാനീ പ്രിയതമോഽതോ മേ
ജ്ഞാനേനാസൗ ബിഭർതി മാം ॥ **3** ॥ 797

തപസ്തീർഥം ജപോ ദാനം പവിത്രാണീതരാണി ച।
നാലം കുർവന്തി താം സിദ്ധിം യാ ജ്ഞാനകലയാ കൃതാ ॥ **4** ॥ 798

തസ്മാജ്ജ്ഞാനേന സഹിതം ജ്ഞാത്വാ സ്വാത്മാനമുദ്ധവ।
ജ്ഞാനവിജ്ഞാനസമ്പന്നോ ഭജ മാം ഭക്തിഭാവിതഃ ॥ **5** ॥ 799

ജ്ഞാനവിജ്ഞാനയജ്ഞേന മാമിഷ്ട്വാഽഽത്മാനമാത്മനി।
സർവയജ്ഞപതിം മാം വൈ സംസിദ്ധിം മുനയോഽഗമൻ ॥ **6** ॥ 800

ത്വയ്യുദ്ധവാശ്രയതി യസ്ത്രിവിധോ വികാരോ
മായാന്തരാഽഽപതതി നാദ്യപവർഗയോർയത് ।
ജൻമാദയോഽസ്യ യദമീ തവ തസ്യ കിം സ്യു -
രാദ്യന്തയോർയദസതോഽസ്തി തദേവ മധ്യേ ॥ **7** ॥ 801

ഉദ്ധവ ഉവാച
ജ്ഞാനം വിശുദ്ധം വിപുലം യഥൈത -
ദ്വൈരാഗ്യവിജ്ഞാനയുതം പുരാണം ।
ആഖ്യാഹി വിശ്വേശ്വര വിശ്വമൂർതേ
ത്വദ്ഭക്തിയോഗം ച മഹദ്വിമൃഗ്യം ॥ **8** ॥ 802

താപത്രയേണാഭിഹതസ്യ ഘോരേ
സന്തപ്യമാനസ്യ ഭവാധ്വനീശ ।
പശ്യാമി നാൻയച്ഛരണം തവാംഘ്രി -
ദ്വന്ദ്വാതപത്രാദമൃതാഭിവർഷാത് ॥ **9** ॥ 803

ദഷ്ടം ജനം സമ്പതിതം ബിലേഽസ്മിൻ
കാലാഹിനാ ക്ഷുദ്രസുഖോരുതർഷം ।
സമുദ്ധരൈനം കൃപയാഽപവർഗ്യൈ -
ർവചോഭിരാസിഞ്ച മഹാനുഭാവ ॥ **10** ॥ 804

ശ്രീഭഗവാനുവാച
ഇത്ഥമേതത് പുരാ രാജാ ഭീഷ്മം ധർമഭൃതാം വരം ।
അജാതശത്രുഃ പപ്രച്ഛ സർവേഷാം നോഽനുശൃണ്വതാം ॥ **11** ॥ 805

നിവൃത്തേ ഭാരതേ യുദ്ധേ സുഹൃന്നിധനവിഹ്വലഃ ।
ശ്രുത്വാ ധർമാൻ ബഹൂൻ പശ്ചാൻമോക്ഷധർമാനപൃച്ഛത ॥ **12** ॥ 806

താനഹം തേഽഭിധാസ്യാമി ദേവവ്രതമുഖാച്ഛ്രുതാൻ ।
ജ്ഞാനവൈരാഗ്യവിജ്ഞാനശ്രദ്ധാഭക്ത്യുപബൃംഹിതാൻ ॥ **13** ॥ 807

നവൈകാദശ പഞ്ച ത്രീൻ ഭാവാൻ ഭൂതേഷു യേന വൈ।
ഈക്ഷേതാഥൈകമപ്യേഷു തജ്ജ്ഞാനം മമ നിശ്ചിതം ॥ **14** ॥ 808

ഏതദേവ ഹി വിജ്ഞാനം
    ന തഥൈകേന യേന യത്।
സ്ഥിത്യുത്പത്ത്യപ്യയാൻ പശ്യേദ്
    ഭാവാനാം ത്രിഗുണാത്മനാം ॥ **15** ॥ 809

ആദാവന്തേ ച മധ്യേ ച സൃജ്യാത് സൃജ്യം യദൻവിയാത്।
പുനസ്തത്പ്രതിസങ്ക്രാമേ യച്ഛിഷ്യേത തദേവ സത് ॥ **16** ॥ 810

ശ്രുതിഃ പ്രത്യക്ഷമൈതിഹ്യമനുമാനം ചതുഷ്ടയം।
പ്രമാണേഷ്വനവസ്ഥാനാദ് വികൽപാത് സ വിരജ്യതേ ॥ **17** ॥ 811

കർമണാം പരിണാമിത്വാദാവിരിഞ്ചാദമംഗലം।
വിപശ്ചിന്നശ്വരം പശ്യേദദൃഷ്ടമപി ദൃഷ്ടവത് ॥ **18** ॥ 812

ഭക്തിയോഗഃ പുരൈവോക്തഃ പ്രീയമാണായ തേഽനഘ।
പുനശ്ച കഥയിഷ്യാമി മദ്ഭക്തേഃ കാരണം പരം ॥ **19** ॥ 813

ശ്രദ്ധാമൃതകഥായാം മേ ശശ്വൻമദനുകീർതനം।
പരിനിഷ്ഠാ ച പൂജായാം സ്തുതിഭിഃ സ്തവനം മമ ॥ **20** ॥ 814

ആദരഃ പരിചർയായാം സർവാംഗൈരഭിവന്ദനം।
മദ്ഭക്തപൂജാഭ്യധികാ സർവഭൂതേഷു മൻമതിഃ ॥ **21** ॥ 815

മദർഥേഷ്വംഗചേഷ്ടാ ച വചസാ മദ്ഗുണേരണം।
മയ്യർപണം ച മനസഃ സർവകാമവിവർജനം ॥ **22** ॥ 816

മദർഥേഽർഥപരിത്യാഗോ ഭോഗസ്യ ച സുഖസ്യ ച।
ഇഷ്ടം ദത്തം ഹുതം ജപ്തം മദർഥം യദ് വ്രതം തപഃ ॥ **23** ॥ 817

ഏവം ധർമൈർമനുഷ്യാണാ -
മുദ്ധവാത്മനിവേദിനാം।
മയി സഞ്ജായതേ ഭക്തിഃ
കോഽന്വയോഽർഥോഽസ്യാവശിഷ്യതേ ॥ **24** ॥ 818

യദാഽഽത്മന്യർപിതം ചിത്തം ശാന്തം സത്ത്വോപബൃംഹിതം।
ധർമം ജ്ഞാനം സവൈരാഗ്യമൈശ്വർയം ചാഭിപദ്യതേ ॥ **25** ॥ 819

യദർപിതം തദ് വികൽപേ ഇന്ദ്രിയൈഃ പരിധാവതി।
രജസ്വലം ചാസന്നിഷ്ഠം ചിത്തം വിദ്ധി വിപർയയം ॥ **26** ॥ 820

ധർമോ മദ്ഭക്തികൃത് പ്രോക്തോ
ജ്ഞാനം ചൈകാത്മ്യദർശനം।
ഗുണേഷ്വസംഗോ വൈരാഗ്യ -
മൈശ്വർയം ചാണിമാദയഃ ॥ **27** ॥ 821

ഉദ്ധവ ഉവാച
യമഃ കതിവിധഃ പ്രോക്തോ നിയമോ വാരികർശന।
കഃ ശമഃ കോ ദമഃ കൃഷ്ണ കാ തിതിക്ഷാ ധൃതിഃ പ്രഭോ ॥ **28** ॥ 822

കിം ദാനം കിം തപഃ ശൗർയം
കിം സത്യമൃതമുച്യതേ।
കസ്ത്യാഗഃ കിം ധനം ചേഷ്ടം
കോ യജ്ഞഃ കാ ച ദക്ഷിണാ ॥ **29** ॥ 823

പുംസഃ കിംസ്വിദ് ബലം ശ്രീമൻ ഭഗോ ലാഭശ്ച കേശവ।
കാ വിദ്യാ ഹ്രീഃ പരാ കാ ശ്രീഃ കിം സുഖം ദുഃഖമേവ ച ॥ **30** ॥ 824

കഃ പണ്ഡിതഃ കശ്ച മൂർഖഃ കഃ പന്ഥാ ഉത്പഥശ്ച കഃ।
കഃ സ്വർഗോ നരകഃ കഃ സ്വിത് കോ ബന്ധുരുത കിം ഗൃഹം ॥ **31** ॥ 825

ക ആഢ്യഃ കോ ദരിദ്രോ വാ കൃപണഃ കഃ ക ഈശ്വരഃ।
ഏതാൻ പ്രശ്നാൻ മമ ബ്രൂഹി വിപരീതാംശ്ച സത്പതേ ॥ **32** ॥ 826

ശ്രീഭഗവാനുവാച
അഹിംസാ സത്യമസ്തേയമസംഗോ ഹ്രീരസഞ്ചയഃ।
ആസ്തിക്യം ബ്രഹ്മചർയം ച മൗനം സ്ഥൈർയം ക്ഷമാഭയം ॥ **33** ॥ 827

ശൗചം ജപസ്തപോ ഹോമഃ ശ്രദ്ധാഽഽതിഥ്യം മദർചനം।
തീർഥാടനം പരാർഥേഹാ തുഷ്ടിരാചാർയസേവനം ॥ **34** ॥ 828

ഏതേ യമാഃ സനിയമാ ഉഭയോർദ്വാദശ സ്മൃതാഃ।
പുംസാമുപാസിതാസ്താത യഥാകാമം ദുഹന്തി ഹി ॥ **35** ॥ 829

ശമോ മന്നിഷ്ഠതാ ബുദ്ധേർദമ ഇന്ദ്രിയസംയമഃ।
തിതിക്ഷാ ദുഃഖസംമർഷോ ജിഹ്വോപസ്ഥജയോ ധൃതിഃ ॥ **36** ॥ 830

ദണ്ഡന്യാസഃ പരം ദാനം കാമത്യാഗസ്തപഃ സ്മൃതം।
സ്വഭാവവിജയഃ ശൗർയം സത്യം ച സമദർശനം ॥ **37** ॥ 831

ഋതം ച സൂനൃതാ വാണീ കവിഭിഃ പരികീർതിതാ।
കർമസ്വസംഗമഃ ശൗചം ത്യാഗഃ സന്ന്യാസ ഉച്യതേ ॥ **38** ॥ 832

ധർമ ഇഷ്ടം ധനം നൃണാം യജ്ഞോഽഹം ഭഗവത്തമഃ।
ദക്ഷിണാ ജ്ഞാനസന്ദേശഃ പ്രാണായാമഃ പരം ബലം ॥ **39** ॥ 833

ഭഗോ മ ഐശ്വരോ ഭാവോ ലാഭോ മദ്ഭക്തിരുത്തമഃ।
വിദ്യാഽഽത്മനി ഭിദാബാധോ ജുഗുപ്സാ ഹ്രീരകർമസു ॥ **40** ॥ 834

ശ്രീർഗുണാ നൈരപേക്ഷ്യാദ്യാഃ സുഖം ദുഃഖസുഖാത്യയഃ।
ദുഃഖം കാമസുഖാപേക്ഷാ പണ്ഡിതോ ബന്ധമോക്ഷവിത് ॥ **41** ॥ 835

മൂർഖോ ദേഹാദ്യഹംബുദ്ധിഃ പന്ഥാ മന്നിഗമഃ സ്മൃതഃ।
ഉത്പഥശ്ചിത്തവിക്ഷേപഃ സ്വർഗഃ സത്ത്വഗുണോദയഃ ॥ **42** ॥ 836

നരകസ്തമ ഉന്നാഹോ ബന്ധുർഗുരുരഹം സഖേ।
ഗൃഹം ശരീരം മാനുഷ്യം ഗുണാഢ്യോ ഹ്യാഢ്യ ഉച്യതേ ॥ **43** ॥ 837

ദരിദ്രോ യസ്ത്വസന്തുഷ്ടഃ കൃപണോ യോഽജിതേന്ദ്രിയഃ।
ഗുണേഷ്വസക്തധീരീശോ ഗുണസംഗോ വിപർയയഃ ॥ **44** ॥ 838

ഏത ഉദ്ധവ തേ പ്രശ്നാഃ സർവേ സാധു നിരൂപിതാഃ।
കിം വർണിതേന ബഹുനാ ലക്ഷണം ഗുണദോഷയോഃ।
ഗുണദോഷദൃശിർദോഷോ ഗുണസ്തൂഭയവർജിതഃ ॥ **45** ॥ 839

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ ഏകോനവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ വിംശോഽധ്യായഃ ॥

ഉദ്ധവ ഉവാച
വിധിശ്ച പ്രതിഷേധശ്ച നിഗമോ ഹീശ്വരസ്യ തേ।
അവേക്ഷതേഽരവിന്ദാക്ഷ ഗുണം ദോഷം ച കർമണാം ॥ **1** ॥ 840

വർണാശ്രമവികൽപം ച പ്രതിലോമാനുലോമജം।
ദ്രവ്യദേശവയഃകാലാൻ സ്വർഗം നരകമേവ ച ॥ **2** ॥ 841

ഗുണദോഷഭിദാദൃഷ്ടിമന്തരേണ വചസ്തവ।
നിഃശ്രേയസം കഥം നൃണാം നിഷേധവിധിലക്ഷണം ॥ **3** ॥ 842

പിതൃദേവമനുഷ്യാണാം വേദശ്ചക്ഷുസ്തവേശ്വര।
ശ്രേയസ്ത്വനുപലബ്ധേർഥേ സാധ്യസാധനയോരപി ॥ **4** ॥ 843

ഗുണദോഷഭിദാദൃഷ്ടിർനിഗമാത്തേ ന ഹി സ്വതഃ।
നിഗമേനാപവാദശ്ച ഭിദായാ ഇതി ഹ ഭ്രമഃ ॥ **5** ॥ 844

ശ്രീഭഗവാനുവാച
യോഗാസ്ത്രയോ മയാ പ്രോക്താ
നൃണാം ശ്രേയോവിധിത്സയാ।
ജ്ഞാനം കർമ ച ഭക്തിശ്ച
നോപായോഽന്യോഽസ്തി കുത്രചിത് ॥ **6** ॥ 845

നിർവിണ്ണാനാം ജ്ഞാനയോഗോ ന്യാസിനാമിഹ കർമസു।
തേഷ്വനിർവിണ്ണചിത്താനാം കർമയോഗസ്തു കാമിനാം ॥ **7** ॥ 846

യദൃച്ഛയാ മത്കഥാദൗ
ജാതശ്രദ്ധസ്തു യഃ പുമാൻ।
ന നിർവിണ്ണോ നാതിസക്തോ
ഭക്തിയോഗോഽസ്യ സിദ്ധിദഃ ॥ **8** ॥ 847

താവത് കർമാണി കുർവീത ന നിർവിദ്യേത യാവതാ।
മത്കഥാശ്രവണാദൗ വാ ശ്രദ്ധാ യാവന്ന ജായതേ ॥ **9** ॥ 848

സ്വധർമസ്ഥോ യജൻ യജ്ഞൈരനാശീഃകാമ ഉദ്ധവ।
ന യാതി സ്വർഗനരകൗ യദ്യന്യന്ന സമാചരേത് ॥ **10** ॥ 849

അസ്മിൻ ലോകേ വർതമാനഃ സ്വധർമസ്ഥോഽനഘഃ ശുചിഃ।
ജ്ഞാനം വിശുദ്ധമാപ്നോതി മദ്ഭക്തിം വാ യദൃച്ഛയാ ॥ **11** ॥ 850

സ്വർഗിണോഽപ്യേതമിച്ഛന്തി ലോകം നിരയിണസ്തഥാ।
സാധകം ജ്ഞാനഭക്തിഭ്യാമുഭയം തദസാധകം ॥ **12** ॥ 851

ന നരഃ സ്വർഗതിം കാങ്ക്ഷേന്നാരകീം വാ വിചക്ഷണഃ।
നേമം ലോകം ച കാങ്ക്ഷേത ദേഹാവേശാത് പ്രമാദ്യതി ॥ **13** ॥ 852

ഏതദ് വിദ്വാൻ പുരാ മൃത്യോരഭവായ ഘടേത സഃ।
അപ്രമത്ത ഇദം ജ്ഞാത്വാ മർത്യമപ്യർഥസിദ്ധിദം ॥ **14** ॥ 853

ഛിദ്യമാനം യമൈരേതൈഃ കൃതനീഡം വനസ്പതിം।
ഖഗഃ സ്വകേതമുത്സൃജ്യ ക്ഷേമം യാതി ഹ്യലമ്പടഃ ॥ **15** ॥ 854

അഹോരാത്രൈശ്ഛിദ്യമാനം ബുദ്ധ്യാഽഽയുർഭയവേപഥുഃ।
മുക്തസംഗഃ പരം ബുദ്ധ്വാ നിരീഹ ഉപശാമ്യതി ॥ **16** ॥ 855

നൃദേഹമാദ്യം സുലഭം സുദുർലഭം
പ്ലവം സുകൽപം ഗുരുകർണധാരം।
മയാനുകൂലേന നഭസ്വതേരിതം
പുമാൻ ഭവാബ്ധിം ന തരേത് സ ആത്മഹാ ॥ **17** ॥ 856

യദാഽഽരംഭേഷു നിർവിണ്ണോ വിരക്തഃ സംയതേന്ദ്രിയഃ।
അഭ്യാസേനാത്മനോ യോഗീ ധാരയേദചലം മനഃ ॥ **18** ॥ 857

ധാർയമാണം മനോ യർഹി ഭ്രാമ്യദാശ്വനവസ്ഥിതം।
അതന്ദ്രിതോഽനുരോധേന മാർഗേണാത്മവശം നയേത് ॥ **19** ॥ 858

മനോഗതിം ന വിസൃജേജ്ജിതപ്രാണോ ജിതേന്ദ്രിയഃ।
സത്ത്വസമ്പന്നയാ ബുദ്ധ്യാ മന ആത്മവശം നയേത് ॥ **20** ॥ 859

ഏഷ വൈ പരമോ യോഗോ മനസഃ സംഗ്രഹഃ സ്മൃതഃ।
ഹൃദയജ്ഞത്വമൻവിച്ഛൻ ദമ്യസ്യേവാർവതോ മുഹുഃ ॥ **21** ॥ 860

സാംഖ്യേന സർവഭാവാനാം പ്രതിലോമാനുലോമതഃ।
ഭവാപ്യയാവനുധ്യായേൻമനോ യാവത് പ്രസീദതി ॥ **22** ॥ 861

നിർവിണ്ണസ്യ വിരക്തസ്യ പുരുഷസ്യോക്തവേദിനഃ।
മനസ്ത്യജതി ദൗരാത്മ്യം ചിന്തിതസ്യാനുചിന്തയാ ॥ **23** ॥ 862

യമാദിഭിർയോഗപഥൈ -
രാൻവീക്ഷിക്യാ ച വിദ്യയാ।
മമാർചോപാസനാഭിർവാ
നാൻയൈർയോഗ്യം സ്മരേൻമനഃ ॥ **24** ॥ 863

യദി കുർയാത് പ്രമാദേന യോഗീ കർമ വിഗർഹിതം।
യോഗേനൈവ ദഹേദംഹോ നാൻയത്തത്ര കദാചന ॥ **25** ॥ 864

സ്വേ സ്വേഽധികാരേ യാ നിഷ്ഠാ സ ഗുണഃ പരികീർതിതഃ।
കർമണാം ജാത്യശുദ്ധാനാമനേന നിയമഃ കൃതഃ।
ഗുണദോഷവിധാനേന സംഗാനാം ത്യാജനേച്ഛയാ ॥ **26** ॥ 865

ജാതശ്രദ്ധോ മത്കഥാസു നിർവിണ്ണഃ സർവകർമസു।
വേദ ദുഃഖാത്മകാൻ കാമാൻ പരിത്യാഗേഽപ്യനീശ്വരഃ ॥ **27** ॥ 866

തതോ ഭജേത മാം പ്രീതഃ ശ്രദ്ധാലുർദൃഢനിശ്ചയഃ।
ജുഷമാണശ്ച താൻ കാമാൻ ദുഃഖോദർകാംശ്ച ഗർഹയൻ ॥ **28** ॥ 867

പ്രോക്തേന ഭക്തിയോഗേന ഭജതോ മാസകൃൻമുനേഃ।
കാമാ ഹൃദയ്യാ നശ്യന്തി സർവേ മയി ഹൃദി സ്ഥിതേ ॥ **29** ॥ 868

ഭിദ്യതേ ഹൃദയഗ്രന്ഥിശ്ഛിദ്യന്തേ സർവസംശയാഃ।
ക്ഷീയന്തേ ചാസ്യ കർമാണി മയി ദൃഷ്ടേഽഖിലാത്മനി ॥ **30** ॥ 869

തസ്മാൻമദ്ഭക്തിയുക്തസ്യ യോഗിനോ വൈ മദാത്മനഃ।
ന ജ്ഞാനം ന ച വൈരാഗ്യം പ്രായഃ ശ്രേയോ ഭവേദിഹ ॥ **31** ॥ 870

യത് കർമഭിർയത്തപസാ ജ്ഞാനവൈരാഗ്യതശ്ച യത്।
യോഗേന ദാനധർമേണ ശ്രേയോഭിരിതരൈരപി ॥ **32** ॥ 871

സർവം മദ്ഭക്തിയോഗേന മദ്ഭക്തോ ലഭതേഽഞ്ജസാ।
സ്വർഗാപവർഗം മദ്ധാമ കഥഞ്ചിദ് യദി വാംഛതി ॥ **33** ॥ 872

ന കിഞ്ചിത് സാധവോ ധീരാ ഭക്താ ഹ്യേകാന്തിനോ മമ।
വാംഛന്ത്യപി മയാ ദത്തം കൈവൽയമപുനർഭവം ॥ **34** ॥ 873

നൈരപേക്ഷ്യം പരം പ്രാഹുർനിഃശ്രേയസമനൽപകം।
തസ്മാന്നിരാശിഷോ ഭക്തിർനിരപേക്ഷസ്യ മേ ഭവേത് ॥ **35** ॥ 874

ന മയ്യേകാന്തഭക്തിനാം ഗുണദോഷോദ്ഭവാ ഗുണാഃ।
സാധൂനാം സമചിത്താനാം ബുദ്ധേഃ പരമുപേയുഷാം ॥ **36** ॥ 875

ഏവമേതാൻ മയാഽഽദിഷ്ടാനനുതിഷ്ഠന്തി മേ പഥഃ।
ക്ഷേമം വിന്ദന്തി മത്സ്ഥാനം യദ് ബ്രഹ്മ പരമം വിദുഃ ॥ **37** ॥ 876

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ വിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ ഏകവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

യ ഏതാൻ മത്പഥോ ഹിത്വാ
ഭക്തിജ്ഞാനക്രിയാത്മകാൻ।
ക്ഷുദ്രാൻ കാമാംശ്ചലൈഃ പ്രാണൈ -
ർജുഷന്തഃ സംസരന്തി തേ ॥ **1** ॥ 877

സ്വേ സ്വേഽധികാരേ യാ നിഷ്ഠാ സ ഗുണഃ പരികീർതിതഃ।
വിപർയയസ്തു ദോഷഃ സ്യാദുഭയോരേഷ നിശ്ചയഃ ॥ **2** ॥ 878

ശുദ്ധ്യശുദ്ധീ വിധീയേതേ സമാനേഷ്വപി വസ്തുഷു।
ദ്രവ്യസ്യ വിചികിത്സാർഥം ഗുണദോഷൗ ശുഭാശുഭൗ ॥ **3** ॥ 879

ധർമാർഥം വ്യവഹാരാർഥം യാത്രാർഥമിതി ചാനഘ।
ദർശിതോഽയം മയാഽഽചാരോ ധർമമുദ്വഹതാം ധുരം ॥ **4** ॥ 880

ഭൂമ്യംബ്വഗ്ന്യനിലാകാശാ ഭൂതാനാം പഞ്ച ധാതവഃ।
ആബ്രഹ്മസ്ഥാവരാദീനാം ശാരീരാ ആത്മസംയുതാഃ ॥ **5** ॥ 881

വേദേന നാമരൂപാണി വിഷമാണി സമേഷ്വപി।
ധാതുഷൂദ്ധവ കൽപ്യന്ത ഏതേഷാം സ്വാർഥസിദ്ധയേ ॥ **6** ॥ 882

ദേശകാലാദിഭാവാനാം വസ്തൂനാം മമ സത്തമ।
ഗുണദോഷൗ വിധീയേതേ നിയമാർഥം ഹി കർമണാം ॥ **7** ॥ 883

അകൃഷ്ണസാരോ ദേശാനാമബ്രഹ്മൺയോഽശുചിർഭവേത്।
കൃഷ്ണസാരോഽപ്യസൗവീരകീകടാസംസ്കൃതേരിണം ॥ **8** ॥ 884

കർമൺയോ ഗുണവാൻ കാലോ ദ്രവ്യതഃ സ്വത ഏവ വാ।
യതോ നിവർതതേ കർമ സ ദോഷോഽകർമകഃ സ്മൃതഃ ॥ **9** ॥ 885

ദ്രവ്യസ്യ ശുദ്ധ്യശുദ്ധീ ച ദ്രവ്യേണ വചനേന ച।
സംസ്കാരേണാഥ കാലേന മഹത്ത്വാൽപതയാഥവാ ॥ **10** ॥ 886

ശക്ത്യാശക്ത്യാഥവാ ബുദ്ധ്യാ സമൃദ്ധ്യാ ച യദാത്മനേ।
അഘം കുർവന്തി ഹി യഥാ ദേശാവസ്ഥാനുസാരതഃ ॥ **11** ॥ 887

ധാൻയദാർവസ്ഥിതന്തൂനാം രസതൈജസചർമണാം।
കാലവായ്വഗ്നിമൃത്തോയൈഃ പാർഥിവാനാം യുതായുതൈഃ ॥ **12** ॥ 888

അമേധ്യലിപ്തം യദ് യേന ഗന്ധം ലേപം വ്യപോഹതി।
ഭജതേ പ്രകൃതിം തസ്യ തച്ഛൗചം താവദിഷ്യതേ ॥ **13** ॥ 889

സ്നാനദാനതപോഽവസ്ഥാ വീർയസംസ്കാരകർമഭിഃ।
മത്സ്മൃത്യാ ചാത്മനഃ ശൗചം ശുദ്ധഃ കർമാചരേദ് ദ്വിജഃ ॥ **14** ॥ 890

മന്ത്രസ്യ ച പരിജ്ഞാനം കർമശുദ്ധിർമദർപണം।
ധർമഃ സമ്പദ്യതേ ഷഡ്ഭിരധർമസ്തു വിപർയയഃ ॥ **15** ॥ 891

ക്വചിദ് ഗുണോഽപി ദോഷഃ സ്യാദ്
ദോഷോഽപി വിധിനാ ഗുണഃ।
ഗുണദോഷാർഥനിയമ -
സ്തദ്ഭിദാമേവ ബാധതേ ॥ **16** ॥ 892

സമാനകർമാചരണം പതിതാനാം ന പാതകം।
ഔത്പത്തികോ ഗുണഃ സംഗോ ന ശയാനഃ പതത്യധഃ ॥ **17** ॥ 893

യതോ യതോ നിവർതേത വിമുച്യേത തതസ്തതഃ।
ഏഷ ധർമോ നൃണാം ക്ഷേമഃ ശോകമോഹഭയാപഹഃ ॥ **18** ॥ 894

വിഷയേഷു ഗുണാധ്യാസാത് പുംസഃ സംഗസ്തതോ ഭവേത്।
സംഗാത്തത്ര ഭവേത് കാമഃ കാമാദേവ കലിർനൃണാം ॥ **19** ॥ 895

കലേർദുർവിഷഹഃ ക്രോധസ്തമസ്തമനുവർതതേ।
തമസാ ഗ്രസ്യതേ പുംസശ്ചേതനാ വ്യാപിനീ ദ്രുതം ॥ **20** ॥ 896

തയാ വിരഹിതഃ സാധോ ജന്തുഃ ശൂൻയായ കൽപതേ।
തതോഽസ്യ സ്വാർഥവിഭ്രംശോ മൂർച്ഛിതസ്യ മൃതസ്യ ച ॥ **21** ॥ 897

വിഷയാഭിനിവേശേന നാത്മാനം വേദ നാപരം।
വൃക്ഷജീവികയാ ജീവൻ വ്യർഥം ഭസ്ത്രേവ യഃ ശ്വസൻ ॥ **22** ॥ 898

ഫലശ്രുതിരിയം നൃണാം ന ശ്രേയോ രോചനം പരം।
ശ്രേയോവിവക്ഷയാ പ്രോക്തം യഥാ ഭൈഷജ്യരോചനം ॥ **23** ॥ 899

ഉത്പത്ത്യൈവ ഹി കാമേഷു പ്രാണേഷു സ്വജനേഷു ച।
ആസക്തമനസോ മർത്യാ ആത്മനോഽനർഥഹേതുഷു ॥ **24** ॥ 900

ന താനവിദുഷഃ സ്വാർഥം
ഭ്രാമ്യതോ വൃജിനാധ്വനി।
കഥം യുഞ്ജ്യാത് പുനസ്തേഷു
താംസ്തമോ വിശതോ ബുധഃ ॥ **25** ॥ 901

ഏവം വ്യവസിതം കേചിദവിജ്ഞായ കുബുദ്ധയഃ।
ഫലശ്രുതിം കുസുമിതാം ന വേദജ്ഞാ വദന്തി ഹി ॥ **26** ॥ 902

കാമിനഃ കൃപണാ ലുബ്ധാഃ പുഷ്പേഷു ഫലബുദ്ധയഃ।
അഗ്നിമുഗ്ധാ ധൂമതാന്താഃ സ്വം ലോകം ന വിദന്തി തേ ॥ **27** ॥ 903

ന തേ മാമംഗ ജാനന്തി ഹൃദിസ്ഥം യ ഇദം യതഃ।
ഉക്ഥശസ്ത്രാ ഹ്യസുതൃപോ യഥാ നീഹാരചക്ഷുഷഃ ॥ **28** ॥ 904

തേ മേ മതമവിജ്ഞായ പരോക്ഷം വിഷയാത്മകാഃ।
ഹിംസായാം യദി രാഗഃ സ്യാദ് യജ്ഞ ഏവ ന ചോദനാ ॥ **29** ॥ 905

ഹിംസാവിഹാരാ ഹ്യാലബ്ധൈഃ പശുഭിഃ സ്വസുഖേച്ഛയാ।
യജന്തേ ദേവതാ യജ്ഞൈഃ പിതൃഭൂതപതീൻ ഖലാഃ ॥ **30** ॥ 906

സ്വപ്നോപമമമും ലോകമസന്തം ശ്രവണപ്രിയം।
ആശിഷോ ഹൃദി സങ്കൽപ്യ ത്യജന്ത്യർഥാൻ യഥാ വണിക് ॥ **31** ॥ 907

രജഃസത്ത്വതമോനിഷ്ഠാ രജഃസത്ത്വതമോജുഷഃ।
ഉപാസത ഇന്ദ്രമുഖ്യാൻ ദേവാദീൻ ന തഥൈവ മാം ॥ **32** ॥ 908

ഇഷ്ട്വേഹ ദേവതാ യജ്ഞൈർഗത്വാ രംസ്യാമഹേ ദിവി।
തസ്യാന്ത ഇഹ ഭൂയാസ്മ മഹാശാലാ മഹാകുലാഃ ॥ **33** ॥ 909

ഏവം പുഷ്പിതയാ വാചാ വ്യാക്ഷിപ്തമനസാം നൃണാം।
മാനിനാം ചാതിസ്തബ്ധാനാം മദ്വാർതാപി ന രോചതേ ॥ **34** ॥ 910

വേദാ ബ്രഹ്മാത്മവിഷയാസ്ത്രികാണ്ഡവിഷയാ ഇമേ।
പരോക്ഷവാദാ ഋഷയഃ പരോക്ഷം മമ ച പ്രിയം ॥ **35** ॥ 911

ശബ്ദബ്രഹ്മ സുദുർബോധം പ്രാണേന്ദ്രിയമനോമയം।
അനന്തപാരം ഗംഭീരം ദുർവിഗാഹ്യം സമുദ്രവത് ॥ **36** ॥ 912

മയോപബൃംഹിതം ഭൂമ്നാ ബ്രഹ്മണാനന്തശക്തിനാ।
ഭൂതേഷു ഘോഷരൂപേണ ബിസേഷൂർണേവ ലക്ഷ്യതേ ॥ **37** ॥ 913

യത്രോർണനാഭിർഹൃദയാ -
ദൂർണാമുദ്വമതേ മുഖാത് ।
ആകാശാദ് ഘോഷവാൻ പ്രാണോ
മനസാ സ്പർശരൂപിണാ ॥ **38** ॥ 914

ഛന്ദോമയോഽമൃതമയഃ സഹസ്രപദവീം പ്രഭുഃ ।
ഓങ്കാരാദ് വ്യഞ്ജിതസ്പർശസ്വരോഷ്മാന്തഃസ്ഥഭൂഷിതാം ॥ **39** ॥ 915

വിചിത്രഭാഷാവിതതാം ഛന്ദോഭിശ്ചതുരുത്തരൈഃ ।
അനന്തപാരാം ബൃഹതീം സൃജത്യാക്ഷിപതേ സ്വയം ॥ **40** ॥ 916

ഗായത്ര്യുഷ്ണിഗനുഷ്ടുപ് ച ബൃഹതീ പങ്ക്തിരേവ ച ।
ത്രിഷ്ടുബ്ജഗത്യതിച്ഛന്ദോ ഹ്യത്യഷ്ട്യതിജഗദ് വിരാട് ॥ **41** ॥ 917

കിം വിധത്തേ കിമാചഷ്ടേ കിമനൂദ്യ വികൽപയേത് ।
ഇത്യസ്യാ ഹൃദയം ലോകേ നാൻയോ മദ് വേദ കശ്ചന ॥ **42** ॥ 918

മാം വിധത്തേഽഭിധത്തേ മാം വികൽപ്യാപോഹ്യതേ ത്വഹം ।
ഏതാവാൻ സർവവേദാർഥഃ ശബ്ദ ആസ്ഥായ മാം ഭിദാം ।
മായാമാത്രമനൂദ്യാന്തേ പ്രതിഷിദ്ധ്യ പ്രസീദതി ॥ **43** ॥ 919

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ ഏകവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ ദ്വാവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ഉദ്ധവ ഉവാച
കതി തത്ത്വാനി വിശ്വേശ സംഖ്യാതാന്യൃഷിഭിഃ പ്രഭോ ।
നവൈകാദശ പഞ്ച ത്രീണ്യാത്ഥ ത്വമിഹ ശുശ്രുമ ॥ **1** ॥ 920

കേചിത് ഷഡ്വിംശതിം പ്രാഹുരപരേ പഞ്ചവിംശതിം ।
സപ്തൈകേ നവ ഷട് കേചിച്ചത്വാർയേകാദശാപരേ ॥ **2** ॥ 921

കേചിത് സപ്തദശ പ്രാഹുഃ ഷോഡശൈകേ ത്രയോദശ ।
ഏതാവത്ത്വം ഹി സംഖ്യാനാമൃഷയോ യദ്വിവക്ഷയാ ।
ഗായന്തി പൃഥഗായുഷ്മന്നിദം നോ വക്തുമർഹസി ॥ **3** ॥ 922

ശ്രീഭഗവാനുവാച
യുക്തം ച സന്തി സർവത്ര ഭാഷന്തേ ബ്രാഹ്മണാ യഥാ ।
മായാം മദീയാമുദ്ഗൃഹ്യ വദതാം കിം നു ദുർഘടം ॥ **4** ॥ 923

നൈതദേവം യഥാഽഽത്ഥ ത്വം യദഹം വച്മി തത്തഥാ ।
ഏവം വിവദതാം ഹേതും ശക്തയോ മേ ദുരത്യയാഃ ॥ **5** ॥ 924

യാസാം വ്യതികരാദാസീദ് വികൽപോ വദതാം പദം ।
പ്രാപ്തേ ശമദമേഽപ്യേതി വാദസ്തമനുശാമ്യതി ॥ **6** ॥ 925

പരസ്പരാനുപ്രവേശാത് തത്ത്വാനാം പുരുഷർഷഭ।
പൗർവാപര്യപ്രസംഖ്യാനം യഥാ വക്തുർവിവക്ഷിതം ॥ **7** ॥ 926

ഏകസ്മിന്നപി ദൃശ്യന്തേ
പ്രവിഷ്ടാനീതരാണി ച।
പൂർവസ്മിൻ വാ പരസ്മിൻ വാ
തത്തേ്വ തത്ത്വാനി സർവശഃ ॥ **8** ॥ 927

പൗർവാപര്യമതോഽമീഷാം
പ്രസംഖ്യാനമഭീപ്സതാം।
യഥാ വിവിക്തം യദ്വക്ത്രം
ഗൃഹ്ണീമോ യുക്തിസംഭവാത് ॥ **9** ॥ 928

അനാദ്യവിദ്യായുക്തസ്യ
പുരുഷസ്യാത്മവേദനം।
സ്വതോ ന സംഭവാദന്യ -
സ്തത്ത്വജ്ഞോ ജ്ഞാനദോ ഭവേത് ॥ **10** ॥ 929

പുരുഷേശ്വരയോരത്ര ന വൈലക്ഷണ്യമണ്വപി।
തദന്യകൽപനാപാർഥാ ജ്ഞാനം ച പ്രകൃതേർഗുണഃ ॥ **11** ॥ 930

പ്രകൃതിർഗുണസാമ്യം വൈ പ്രകൃതേർനാത്മനോ ഗുണാഃ।
സത്ത്വം രജസ്തമ ഇതി സ്ഥിത്യുത്പത്ത്യന്തഹേതവഃ ॥ **12** ॥ 931

സത്ത്വം ജ്ഞാനം രജഃ കർമ തമോഽജ്ഞാനമിഹോച്യതേ।
ഗുണവ്യതികരഃ കാലഃ സ്വഭാവഃ സൂത്രമേവ ച ॥ **13** ॥ 932

പുരുഷഃ പ്രകൃതിർവ്യക്തമഹങ്കാരോ നഭോഽനിലഃ।
ജ്യോതിരാപഃ ക്ഷിതിരിതി തത്ത്വാന്യുക്താനി മേ നവ ॥ **14** ॥ 933

ശ്രോത്രം ത്വഗ്ദർശനം ഘ്രാണോ
ജിഹ്വേതി ജ്ഞാനശക്തയഃ।
വാക്പാണ്യുപസ്ഥപായ്വംഘ്രി -
കർമാണ്യംഗോഭയം മനഃ ॥ **15** ॥ 934

ശബ്ദഃ സ്പർശോ രസോ ഗന്ധോ രൂപം ചേത്യർഥജാതയഃ।
ഗത്യുക്ത്യുത്സർഗശിൽപാനി കർമായതനസിദ്ധയഃ ॥ **16** ॥ 935

സർഗാദൗ പ്രകൃതിർഹ്യസ്യ
കാർയകാരണരൂപിണീ।
സത്ത്വാദിഭിർഗുണൈർധത്തേ
പുരുഷോഽവ്യക്ത ഈക്ഷതേ ॥ **17** ॥ 936

വ്യക്താദയോ വികുർവാണാ ധാതവഃ പുരുഷേക്ഷയാ।
ലബ്ധവീർയാഃ സൃജന്ത്യണ്ഡം സംഹതാഃ പ്രകൃതേർബലാത് ॥ **18** ॥ 937

സപ്തൈവ ധാതവ ഇതി തത്രാർഥാഃ പഞ്ച ഖാദയഃ।
ജ്ഞാനമാത്മോഭയാധാരസ്തതോ ദേഹേന്ദ്രിയാസവഃ ॥ **19** ॥ 938

ഷഡിത്യത്രാപി ഭൂതാനി
പഞ്ച ഷഷ്ഠഃ പരഃ പുമാൻ।
തൈരയുക്ത ആത്മസംഭൂതൈഃ
സൃഷ്ട്വേദം സമുപാവിശത് ॥ **20** ॥ 939

ചത്വാരയേവേതി തത്രാപി തേജ ആപോഽന്നമാത്മനഃ।
ജാതാനി തൈരിദം ജാതം ജൻമാവയവിനഃ ഖലു ॥ **21** ॥ 940

സംഖ്യാനേ സപ്തദശകേ ഭൂതമാത്രേന്ദ്രിയാണി ച।
പഞ്ച പഞ്ചൈകമനസാ ആത്മാ സപ്തദശഃ സ്മൃതഃ ॥ **22** ॥ 941

തദ്വത് ഷോഡശസംഖ്യാനേ ആത്മൈവ മന ഉച്യതേ।
ഭൂതേന്ദ്രിയാണി പഞ്ചൈവ മന ആത്മാ ത്രയോദശ ॥ **23** ॥ 942

ഏകാദശത്വ ആത്മാസൗ മഹാഭൂതേന്ദ്രിയാണി ച।
അഷ്ടൗ പ്രകൃതയശ്ചൈവ പുരുഷശ്ച നവേത്യഥ ॥ **24** ॥ 943

ഇതി നാനാപ്രസംഖ്യാനം തത്ത്വാനാമൃഷിഭിഃ കൃതം।
സർവം ൻയായ്യം യുക്തിമത്ത്വാദ് വിദുഷാം കിമശോഭനം ॥ **25** ॥ 944

ഉദ്ധവ ഉവാച
പ്രകൃതിഃ പുരുഷശ്ചോഭൗ
യദ്യപ്യാത്മവിലക്ഷണൗ।
അൻയോൻയാപാശ്രയാത് കൃഷ്ണ
ദൃശ്യതേ ന ഭിദാ തയോഃ ॥ **26** ॥ 945

പ്രകൃതൗ ലക്ഷ്യതേ ഹ്യാത്മാ പ്രകൃതിശ്ച തഥാഽഽത്മനി।
ഏവം മേ പുണ്ഡരീകാക്ഷ മഹാന്തം സംശയം ഹൃദി।
ഛേത്തുമർഹസി സർവജ്ഞ വചോഭിർനയനൈപുണൈഃ ॥ **27** ॥ 946

ത്വത്തോ ജ്ഞാനം ഹി ജീവാനാം
പ്രമോഷസ്ത്രൈഗുണ്യ ശക്തിതഃ।
ത്വമേവ ഹ്യാത്മമായായാ
ഗതിം വേത്ഥ ന ചാപരഃ ॥ **28** ॥ 947

ശ്രീഭഗവാനുവാച
പ്രകൃതിഃ പുരുഷശ്ചേതി വികൽപഃ പുരുഷർഷഭ।
ഏഷ വൈകാരികഃ സർഗോ ഗുണവ്യതികരാത്മകഃ ॥ **29** ॥ 948

മമാംഗ മായാ ഗുണമയ്യനേകധാ
വികൽപബുദ്ധീശ്ച ഗുണൈർവിധത്തേ।

വൈകാരികസ്ത്രിവിധോഽധ്യാത്മമേക -
മഥാധിദൈവമധിഭൂതമന്വയത് ॥ **30** ॥ 949

ദൃഗ് രൂപമാർകം വപുരത്ര രന്ധ്രേ
പരസ്പരം സിധ്യതി യഃ സ്വതഃ ഖേ ।
ആത്മാ യദേഷാമപരോ യ ആദ്യഃ
സ്വയാനുഭൂത്യാഖിലസിദ്ധസിദ്ധിഃ ।
ഏവം ത്വഗാദി ശ്രവണാദി ചക്ഷു -
ർജിഹ്വാദി നാസാദി ച ചിത്തയുക്തം ॥ **31** ॥ 950

യോഽസൗ ഗുണക്ഷോഭകൃതോ വികാരഃ
പ്രധാനമൂലാന്മഹതഃ പ്രസൂതഃ ।
അഹം ത്രിവൃന്മോഹവികൽപഹേതു -
ർവൈകാരികസ്താമസ ഐന്ദ്രിയശ്ച ॥ **32** ॥ 951

ആത്മാ പരിജ്ഞാനമയോ വിവാദോ
ഹ്യസ്തീതി നാസ്തീതി ഭിദാർഥനിഷ്ഠഃ ।
വ്യർഥോഽപി നൈവോപരമേത പുംസാം
മത്തഃ പരാവൃത്തധിയാം സ്വലോകാത് ॥ **33** ॥ 952

ഉദ്ധവ ഉവാച
ത്വത്തഃ പരാവൃത്തധിയഃ സ്വകൃതൈഃ കർമഭിഃ പ്രഭോ ।
ഉച്ചാവചാൻ യഥാ ദേഹാൻ ഗൃഹ്ണന്തി വിസൃജന്തി ച ॥ **34** ॥ 953

തന്മമാഖ്യാഹി ഗോവിന്ദ ദുർവിഭാവ്യമനാത്മഭിഃ ।
ന ഹ്യേതത് പ്രായശോ ലോകേ വിദ്വാംസഃ സന്തി വഞ്ചിതാഃ ॥ **35** ॥ 954

ശ്രീഭഗവാനുവാച
മനഃ കർമമയം നൃണാമിന്ദ്രിയൈഃ പഞ്ചഭിർയുതം ।
ലോകാൽലോകം പ്രയാത്യന്യ ആത്മാ തദനുവർതതേ ॥ **36** ॥ 955

ധ്യായൻ മനോഽനു വിഷയാൻ ദൃഷ്ടാൻ വാനുശ്രുതാനഥ।
ഉദ്യത് സീദത് കർമതന്ത്രം സ്മൃതിസ്തദനു ശാമ്യതി ॥ **37** ॥ 956

വിഷയാഭിനിവേശേന നാത്മാനം യത് സ്മരേത് പുനഃ।
ജന്തോർവൈ കസ്യചിദ്ധേതോർമൃത്യുരത്യന്തവിസ്മൃതിഃ ॥ **38** ॥ 957

ജൻമ ത്വാത്മതയാ പുംസഃ സർവഭാവേന ഭൂരിദ।
വിഷയസ്വീകൃതിം പ്രാഹുർയഥാ സ്വപ്നമനോരഥഃ ॥ **39** ॥ 958

സ്വപ്നം മനോരഥം ചേത്ഥം പ്രാക്തനം ന സ്മരത്യസൗ।
തത്ര പൂർവമിവാത്മാനമപൂർവം ചാനുപശ്യതി ॥ **40** ॥ 959

ഇന്ദ്രിയായനസൃഷ്ട്യേദം ത്രൈവിധ്യം ഭാതി വസ്തുനി।
ബഹിരന്തർഭിദാഹേതുർജനോഽസജ്ജനകൃദ് യഥാ ॥ **41** ॥ 960

നിത്യദാ ഹ്യംഗ ഭൂതാനി ഭവന്തി ന ഭവന്തി ച।
കാലേനാലക്ഷ്യവേഗേന സൂക്ഷ്മത്വാത്തന്ന ദൃശ്യതേ ॥ **42** ॥ 961

യഥാർചിഷാം സ്രോതസാം ച ഫലാനാം വാ വനസ്പതേഃ।
തഥൈവ സർവഭൂതാനാം വയോഽവസ്ഥാദയഃ കൃതാഃ ॥ **43** ॥ 962

സോഽയം ദീപോഽർചിഷാം യദ്വത്സ്രോതസാം തദിദം ജലം।
സോഽയം പുമാനിതി നൃണാം മൃഷാ ഗീർധീർമൃഷായുഷാം ॥ **44** ॥ 963

മാ സ്വസ്യ കർമബീജേന ജായതേ സോഽപ്യയം പുമാൻ।
മ്രിയതേ വാമരോ ഭ്രാന്ത്യാ യഥാഗ്നിർദാരുസംയുതഃ ॥ **45** ॥ 964

നിഷേകഗർഭജൻമാനി ബാൽയകൗമാരയൗവനം।
വയോമധ്യം ജരാ മൃത്യുരിത്യവസ്ഥാസ്തനോർനവ ॥ **46** ॥ 965

ഏതാ മനോരഥമയീർഹ്യൻയസ്യോച്ചാവചസ്തനൂഃ।
ഗുണസംഗാദുപാദത്തേ ക്വചിത് കശ്ചിജ്ജഹാതി ച ॥ **47** ॥ 966

ആത്മനഃ പിതൃപുത്രാഭ്യാമനുമേയൗ ഭവാപ്യയൗ ।
ന ഭവാപ്യയവസ്തൂനാമഭിജ്ഞോ ദ്വയലക്ഷണഃ ॥ **48** ॥ 967

തരോർബീജവിപാകാഭ്യാം യോ വിദ്വാഞ്ജൻമസംയമൗ ।
തരോർവിലക്ഷണോ ദ്രഷ്ടാ ഏവം ദ്രഷ്ടാ തനോഃ പൃഥക് ॥ **49** ॥ 968

പ്രകൃതേരേവമാത്മാനമവിവിച്യാബുധഃ പുമാൻ ।
തത്ത്വേന സ്പർശസമ്മൂഢഃ സംസാരം പ്രതിപദ്യതേ ॥ **50** ॥ 969

സത്ത്വസംഗാദൃഷീൻ ദേവാൻ രജസാസുരമാനുഷാൻ ।
തമസാ ഭൂതതിർയക്ത്വം ഭ്രാമിതോ യാതി കർമഭിഃ ॥ **51** ॥ 970

നൃത്യതോ ഗായതഃ പശ്യൻ യഥൈവാനുകരോതി താൻ ।
ഏവം ബുദ്ധിഗുണാൻ പശ്യന്നനീഹോഽപ്യനുകാർയതേ ॥ **52** ॥ 971

യഥാംഭസാ പ്രചലതാ തരവോഽപി ചലാ ഇവ ।
ചക്ഷുഷാ ഭ്രാമ്യമാണേന ദൃശ്യതേ ഭ്രമതീവ ഭൂഃ ॥ **53** ॥ 972

യഥാ മനോരഥധിയോ വിഷയാനുഭവോ മൃഷാ ।
സ്വപ്നദൃഷ്ടാശ്ച ദാശാർഹ തഥാ സംസാര ആത്മനഃ ॥ **54** ॥ 973

അർഥേ ഹ്യവിദ്യമാനേഽപി സംസൃതിർന നിവർതതേ ।
ധ്യായതോ വിഷയാനസ്യ സ്വപ്നേഽനർഥാഗമോ യഥാ ॥ **55** ॥ 974

തസ്മാദുദ്ധവ മാ ഭുങ്ക്ഷ്വ വിഷയാനസദിന്ദ്രിയൈഃ ।
ആത്മാഗ്രഹണനിർഭാതം പശ്യ വൈകൽപികം ഭ്രമം ॥ **56** ॥ 975

ക്ഷിപ്തോഽവമാനിതോഽസദ്ഭിഃ
പ്രലബ്ധോഽസൂയിതോഽഥവാ ।
താഡിതഃ സന്നിബദ്ധോ വാ
വൃത്ത്യാ വാ പരിഹാപിതഃ ॥ **57** ॥ 976

നിഷ്ഠിതോ മൂത്രിതോ വാഞ്ഞേ -
ർബഹുധൈവം പ്രകമ്പിതഃ।
ശ്രേയസ്കാമഃ കൃച്ഛ്രഗത
ആത്മനാഽഽത്മാനമുദ്ധരേത് ॥ **58** ॥ 977

ഉദ്ധവ ഉവാച
യഥൈവമനുബുധ്യേയം വദ നോ വദതാം വര।
സുദുഃസഹമിമം മന്യേ ആത്മന്യസദതിക്രമം ॥ **59** ॥ 978

വിദുഷാമപി വിശ്വാത്മൻ പ്രകൃതിർഹി ബലീയസീ।
ഋതേ ത്വദ്ധർമനിരതാൻ ശാന്താംസ്തേ ചരണാലയാൻ ॥ **60** ॥ 979

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ ദ്വാവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ ത്രയോവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ബാദരായണിരുവാച
സ ഏവമാശംസിത ഉദ്ധവേന
ഭാഗവതമുഖ്യേന ദാശാർഹമുഖ്യഃ।
സഭാജയൻ ഭൃത്യവചോ മുകുന്ദ -
സ്തമാബഭാഷേ ശ്രവണീയവീർയഃ ॥ **1** ॥ 980

ശ്രീഭഗവാനുവാച
ബാർഹസ്പത്യ സ വൈ നാത്ര
സാധുർവൈ ദുർജനേരിതൈഃ।
ദുരുക്തൈർഭിന്നമാത്മാനം
യഃ സമാധാതുമീശ്വരഃ ॥ **2** ॥ 981

ന തഥാ തപ്യതേ വിദ്ധഃ പുമാൻ ബാണൈഃ സുമർമഗൈഃ।
യഥാ തുദന്തി മർമസ്ഥാ ഹ്യസതാം പരുഷേഷവഃ ॥ **3** ॥ 982

കഥയന്തി മഹത്പുണ്യമിതിഹാസമിഹോദ്ധവ।
തമഹം വർണയിഷ്യാമി നിബോധ സുസമാഹിതഃ ॥ **4** ॥ 983

കേനചിദ് ഭിക്ഷുണാ ഗീതം പരിഭൂതേന ദുർജനൈഃ।
സ്മരതാ ധൃതിയുക്തേന വിപാകം നിജകർമണാം ॥ **5** ॥ 984

അവന്തിഷു ദ്വിജഃ കശ്ചിദാസീദാഢ്യതമഃ ശ്രിയാ।
വാർതാവൃത്തിഃ കദർയസ്തു കാമീ ലുബ്ധോഽതികോപനഃ ॥ **6** ॥ 985

ജ്ഞാതയോഽതിഥയസ്തസ്യ വാങ്മാത്രേണാപി നാർചിതാഃ।
ശൂൻയാവസഥ ആത്മാപി കാലേ കാമൈരനർചിതഃ ॥ **7** ॥ 986

ദുഃശീലസ്യ കദർയസ്യ ദ്രുഹ്യന്തേ പുത്രബാന്ധവാഃ।
ദാരാ ദുഹിതരോ ഭൃത്യാ വിഷണ്ണാ നാചരൻ പ്രിയം ॥ **8** ॥ 987

തസ്യൈവം യക്ഷവിത്തസ്യ ച്യുതസ്യോഭയലോകതഃ।
ധർമകാമവിഹീനസ്യ ചുക്രുധുഃ പഞ്ചഭാഗിനഃ ॥ **9** ॥ 988

തദവധ്യാനവിസ്രസ്തപുൺയസ്കന്ധസ്യ ഭൂരിദ।
അർഥോഽപ്യഗച്ഛന്നിധനം ബഹ്വായാസപരിശ്രമഃ ॥ **10** ॥ 989

ജ്ഞാതയോ ജഗൃഹുഃ കിഞ്ചിത് കിഞ്ചിദ് ദസ്യവ ഉദ്ധവ।
ദൈവതഃ കാലതഃ കിഞ്ചിദ് ബ്രഹ്മബന്ധോർനൃപാർഥിവാത് ॥ **11** ॥ 990

സ ഏവം ദ്രവിണേ നഷ്ടേ ധർമകാമവിവർജിതഃ।
ഉപേക്ഷിതശ്ച സ്വജനൈശ്ചിന്താമാപ ദുരത്യയാം ॥ **12** ॥ 991

തസ്യൈവം ധ്യായതോ ദീർഘം നഷ്ടരായസ്തപസ്വിനഃ।
ഖിദ്യതോ ബാഷ്പകംഠസ്യ നിർവേദഃ സുമഹാനഭൂത് ॥ **13** ॥ 992

സ ചാഹേദമഹോ കഷ്ടം വ്യഥാഽഽത്മാ മേഽനുതാപിതഃ।
ന ധർമായ ന കാമായ യസ്യാർഥായാസ ഈദൃശഃ ॥ **14** ॥ 993

പ്രായേണാർഥാഃ കദർയാണാം ന സുഖായ കദാചന।
ഇഹ ചാത്മോപതാപായ മൃതസ്യ നരകായ ച ॥ **15** ॥ 994

യശോ യശസ്വിനാം ശുദ്ധം
ശ്ലാഘ്യാ യേ ഗുണിനാം ഗുണാഃ।

ലോഭഃ സ്വൽപോഽപി താൻ ഹന്തി
ശ്വിത്രോ രൂപമിവേപ്സിതം ॥ **16** ॥ 995

അർഥസ്യ സാധനേ സിദ്ധേ ഉത്കർഷേ രക്ഷണേ വ്യയേ ।
നാശോപഭോഗ ആയാസസ്ത്രാസശ്ചിന്താ ഭ്രമോ നൃണാം ॥ **17** ॥ 996

സ്തേയം ഹിംസാനൃതം ദംഭഃ കാമഃ ക്രോധഃ സ്മയോ മദഃ ।
ഭേദോ വൈരമവിശ്വാസഃ സംസ്പർധാ വ്യസനാനി ച ॥ **18** ॥ 997

ഏതേ പഞ്ചദശാനർഥാ ഹ്യർഥമൂലാ മതാ നൃണാം ।
തസ്മാദനർഥമർഥാഖ്യം ശ്രേയോഽർഥീ ദൂരതസ്ത്യജേത് ॥ **19** ॥ 998

ഭിദ്യന്തേ ഭ്രാതരോ ദാരാഃ പിതരഃ സുഹൃദസ്തഥാ ।
ഏകാസ്നിഗ്ധാഃ കാകിണിനാ സദ്യഃ സർവേഽരയഃ കൃതാഃ ॥ **20** ॥ 999

അർഥേനാൽപീയസാ ഹ്യേതേ സംരബ്ധാ ദീപ്തമന്യവഃ ।
ത്യജന്ത്യാശു സ്പൃധോ ഘ്നന്തി സഹസോത്സൃജ്യ സൗഹൃദം ॥ **21** ॥ 1000

ലബ്ധ്വാ ജൻമാമരപ്രാർഥ്യം മാനുഷ്യം തദ് ദ്വിജാഗ്ര്യതാം ।
തദനാദൃത്യ യേ സ്വാർഥം ഘ്നന്തി യാന്ത്യശുഭാം ഗതിം ॥ **22** ॥ 1001

സ്വർഗാപവർഗയോർദ്വാരം പ്രാപ്യ ലോകമിമം പുമാൻ ।
ദ്രവിണേ കോഽനുഷജ്ജേത മർത്യോഽനർഥസ്യ ധാമനി ॥ **23** ॥ 1002

ദേവർഷിപിതൃഭൂതാനി ജ്ഞാതീൻ ബന്ധൂംശ്ച ഭാഗിനഃ ।
അസംവിഭജ്യ ചാത്മാനം യക്ഷവിത്തഃ പതത്യധഃ ॥ **24** ॥ 1003

വ്യർഥയാർഥേഹയാ വിത്തം പ്രമത്തസ്യ വയോ ബലം ।
കുശലാ യേന സിധ്യന്തി ജരഠഃ കിം നു സാധയേ ॥ **25** ॥ 1004

കസ്മാത് സജ്ജിശ്യതേ വിദ്വാൻ വ്യർഥയാർഥേഹയാസകൃത് ।
കസ്യചിൻമായയാ നൂനം ലോകോഽയം സുവിമോഹിതഃ ॥ **26** ॥ 1005

കിം ധനൈർധനദൈർവാ കിം കാമൈർവാ കാമദൈരുത ।
മൃത്യുനാ ഗ്രസ്യമാനസ്യ കർമഭിർവോത ജൻമദൈഃ ॥ **27** ॥ 1006

നൂനം മേ ഭഗവാംസ്തുഷ്ടഃ സർവദേവമയോ ഹരിഃ ।
യേന നീതോ ദശാമേതാം നിർവേദശ്ചാത്മനഃ പ്ലവഃ ॥ **28** ॥ 1007

സോഽഹം കാലാവശേഷേണ ശോഷയിഷ്യേംഗമാത്മനഃ ।
അപ്രമത്തോഽഖിലസ്വാർഥേ യദി സ്യാത് സിദ്ധ ആത്മനി ॥ **29** ॥ 1008

തത്ര മാമനുമോദേരൻ ദേവാസ്ത്രിഭുവനേശ്വരാഃ ।
മുഹൂർതേന ബ്രഹ്മലോകം ഖട്വാംഗഃ സമസാധയത് ॥ **30** ॥ 1009

ശ്രീഭഗവാനുവാച
ഇത്യഭിപ്രേത്യ മനസാ ഹ്യാവന്ത്യോ ദ്വിജസത്തമഃ ।
ഉൻമുച്യ ഹൃദയഗ്രന്ഥീൻ ശാന്തോ ഭിക്ഷുരഭൂൻമുനിഃ ॥ **31** ॥ 1010

സ ചചാര മഹീമേതാം സംയതാത്മേന്ദ്രിയാനിലഃ ।
ഭിക്ഷാർഥം നഗരഗ്രാമാനസംഗോഽലക്ഷിതോഽവിശത് ॥ **32** ॥ 1011

തം വൈ പ്രവയസം ഭിക്ഷുമവധൂതമസജ്ജനാഃ ।
ദൃഷ്ട്വാ പര്യഭവൻ ഭദ്ര ബഹ്വീഭിഃ പരിഭൂതിഭിഃ ॥ **33** ॥ 1012

കേചിത്ത്രിവേണും ജഗൃഹുരേകേ പാത്രം കമണ്ഡലും ।
പീഠം ചൈകേഽക്ഷസൂത്രം ച കന്ഥാം ചീരാണി കേചന ॥ **34** ॥ 1013

പ്രദായ ച പുനസ്താനി ദർശിതാൻയാദദുർമുനേഃ ।
അന്നം ച ഭൈക്ഷ്യസമ്പന്നം ഭുഞ്ജാനസ്യ സരിത്തടേ ॥ **35** ॥ 1014

മൂത്രയന്തി ച പാപിഷ്ഠാഃ ഷ്ഠീവന്ത്യസ്യ ച മൂർധനി ।
യതവാചം വാചയന്തി താഡയന്തി ന വക്തി ചേത് ॥ **36** ॥ 1015

തർജയന്ത്യപരേ വാഗ്ഭിഃ സ്തേനോഽയമിതി വാദിനഃ।
ബധ്നന്തി രജ്ജ്വാ തം കേചിദ് ബധ്യതാം ബധ്യതാമിതി ॥ **37** ॥ 1016

ക്ഷിപന്ത്യേകേഽവജാനന്ത ഏഷ ധർമധ്വജഃ ശഠഃ।
ക്ഷീണവിത്ത ഇമാം വൃത്തിമഗ്രഹീത് സ്വജനോജ്ഝിതഃ ॥ **38** ॥ 1017

അഹോ ഏഷ മഹാസാരോ ധൃതിമാൻ ഗിരിരാഡിവ।
മൗനേന സാധയത്യർഥം ബകവദ് ദൃഢനിശ്ചയഃ ॥ **39** ॥ 1018

ഇത്യേകേ വിഹസന്ത്യേനമേകേ ദുർവാതയന്തി ച।
തം ബബന്ധുർനിരുരുധുർയഥാ ക്രീഡനകം ദ്വിജം ॥ **40** ॥ 1019

ഏവം സ ഭൗതികം ദുഃഖം ദൈവികം ദൈഹികം ച യത്।
ഭോക്തവ്യമാത്മനോ ദിഷ്ടം പ്രാപ്തം പ്രാപ്തമബുധ്യത ॥ **41** ॥ 1020

പരിഭൂത ഇമാം ഗാഥാമഗായത നരാധമൈഃ।
പാതയദ്ഭിഃ സ്വധർമസ്ഥോ ധൃതിമാസ്ഥായ സാത്ത്വികീം ॥ **42** ॥ 1021

ദ്വിജ ഉവാച
നായം ജനോ മേ സുഖദുഃഖഹേതു -
ർന ദേവതാഽഽത്മാ ഗ്രഹകർമകാലാഃ।
മനഃ പരം കാരണമാമനന്തി
സംസാരചക്രം പരിവർതയേദ് യത് ॥ **43** ॥ 1022

മനോ ഗുണാൻ വൈ സൃജതേ ബലീയ -
സ്തതശ്ച കർമാണി വിലക്ഷണാനി।
ശുക്ലാനി കൃഷ്ണാൻയഥ ലോഹിതാനി
തേഭ്യഃ സവർണാഃ സൃതയോ ഭവന്തി ॥ **44** ॥ 1023

അനീഹ ആത്മാ മനസാ സമീഹതാ
ഹിരണമയോ മത്സഖ ഉദ്വിചഷ്ടേ।

മനഃ സ്വലിംഗം പരിഗൃഹ്യ കാമാൻ
ജുഷൻ നിബദ്ധോ ഗുണസംഗതോഽസൗ ॥ **45** ॥ 1024

ദാനം സ്വധർമോ നിയമോ യമശ്ച
ശ്രുതം ച കർമാണി ച സദ്വ്രതാനി ।
സർവേ മനോനിഗ്രഹലക്ഷണാന്താഃ
പരോ ഹി യോഗോ മനസഃ സമാധിഃ ॥ **46** ॥ 1025

സമാഹിതം യസ്യ മനഃ പ്രശാന്തം
ദാനാദിഭിഃ കിം വദ തസ്യ കൃത്യം ।
അസംയതം യസ്യ മനോ വിനശ്യദ്
ദാനാദിഭിശ്ചേദപരം കിമേഭിഃ ॥ **47** ॥ 1026

മനോവശേഽൻയേ ഹ്യഭവൻ സ്മ ദേവാ
മനശ്ച നാൻയസ്യ വശം സമേതി ।
ഭീഷ്മോ ഹി ദേവഃ സഹസഃ സഹീയാൻ
യുഞ്ജ്യാദ് വശേ തം സ ഹി ദേവദേവഃ ॥ **48** ॥ 1027

തം ദുർജയം ശത്രുമസഹ്യവേഗ -
മരുന്തുദം തന്ന വിജിത്യ കേചിത് ।
കുർവന്ത്യസദ്വിഗ്രഹമത്ര മർത്യൈ -
ർമിത്രാൺയുദാസീനരിപൂൻ വിമൂഢാഃ ॥ **49** ॥ 1028

ദേഹം മനോമാത്രമിമം ഗൃഹീത്വാ
മമാഹമിത്യന്ധധിയോ മനുഷ്യാഃ ।
ഏഷോഽഹമൻയോഽയമിതി ഭ്രമേണ
ദുരന്തപാരേ തമസി ഭ്രമന്തി ॥ **50** ॥ 1029

ജനസ്തു ഹേതുഃ സുഖദുഃഖയോശ്ചേത്
കിമാത്മനശ്ചാത്ര ഹ ഭൗമയോസ്തത് ।

ജിഹ്വാം ക്വചിത് സന്ദശതി സ്വദദ്ഭി -
സ്തദ്വേദനായാം കതമായ കുപ്യേത് ॥ **51** ॥ 1030

ദുഃഖസ്യ ഹേതുർയദി ദേവതാസ്തു
കിമാത്മനസ്തത്ര വികാരയോസ്തത് ।
യദംഗമംഗേന നിഹൻയതേ ക്വചിത്
ക്രുധ്യേത കസ്മൈ പുരുഷഃ സ്വദേഹേ ॥ **52** ॥ 1031

ആത്മാ യദി സ്യാത് സുഖദുഃഖഹേതുഃ
കിമൻയതസ്തത്ര നിജസ്വഭാവഃ ।
ന ഹ്യാത്മനോഽൻയദ് യദി തൻമൃഷാ സ്യാത്
ക്രുധ്യേത കസ്മാന്ന സുഖം ന ദുഃഖം ॥ **53** ॥ 1032

ഗ്രഹാ നിമിത്തം സുഖദുഃഖയോശ്ചേത്
കിമാത്മനോഽജസ്യ ജനസ്യ തേ വൈ ।
ഗ്രഹൈർഗ്രഹസ്യൈവ വദന്തി പീഡാം
ക്രുധ്യേത കസ്മൈ പുരുഷസ്തതോഽൻയഃ ॥ **54** ॥ 1033

കർമാസ്തു ഹേതുഃ സുഖദുഃഖയോശ്ചേത്
കിമാത്മനസ്തദ്ധി ജഡാജഡത്വേ ।
ദേഹസ്ത്വചിത് പുരുഷോഽയം സുപർണഃ
ക്രുധ്യേത കസ്മൈ ന ഹി കർമമൂലം ॥ **55** ॥ 1034

കാലസ്തു ഹേതുഃ സുഖദുഃഖയോശ്ചേത്
കിമാത്മനസ്തത്ര തദാത്മകോഽസൗ ।
നാഗ്നേർഹി താപോ ന ഹിമസ്യ തത് സ്യാത്
ക്രുധ്യേത കസ്മൈ ന പരസ്യ ദ്വന്ദ്വം ॥ **56** ॥ 1035

ന കേനചിത് ക്വാപി കഥഞ്ചനാസ്യ
ദ്വന്ദ്വോപരാഗഃ പരതഃ പരസ്യ ।

യഥാഹമഃ സംസൃതിരൂപിണഃ സ്യാ -
ദേവം പ്രബുദ്ധോ ന ബിഭേതി ഭൂതൈഃ ॥ **57** ॥ 1036

ഏതാം സ ആസ്ഥായ പരാത്മനിഷ്ഠാ -
മധ്യാസിതാം പൂർവതമൈർമഹർഷിഭിഃ ।
അഹം തരിഷ്യാമി ദുരന്തപാരം
തമോ മുകുന്ദാംഘ്രിനിഷേവയൈവ ॥ **58** ॥ 1037

ശ്രീഭഗവാനുവാച
നിർവിദ്യ നഷ്ടദ്രവിണോ ഗതക്ലമഃ
പ്രവ്രജ്യ ഗാം പർയടമാന ഇത്ഥം ।
നിരാകൃതോഽസദ്ഭിരപി സ്വധർമാ -
ദകമ്പിതോഽമും മുനിരാഹ ഗാഥാം ॥ **59** ॥ 1038

സുഖദുഃഖപ്രദോ നാന്യഃ പുരുഷസ്യാത്മവിഭ്രമഃ ।
മിത്രോദാസീനരിപവഃ സംസാരസ്തമസഃ കൃതഃ ॥ **60** ॥ 1039

തസ്മാത് സർവാത്മനാ താത നിഗൃഹാണ മനോ ധിയാ ।
മയ്യാവേശിതയാ യുക്ത ഏതാവാൻ യോഗസംഗ്രഹഃ ॥ **61** ॥ 1040

യ ഏതാം ഭിക്ഷുണാ ഗീതാം ബ്രഹ്മനിഷ്ഠാം സമാഹിതഃ ।
ധാരയംശ്ചരാവയംശ്ചൃണ്വൻ ദ്വന്ദ്വൈർനൈവാഭിഭൂയതേ ॥ **62** ॥ 1041

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ ത്രയോവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ ചതുർവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച
അഥ തേ സമ്പ്രവക്ഷ്യാമി
സാംഖ്യം പൂർവൈർവിനിശ്ചിതം ।
യദ് വിജ്ഞായ പുമാൻ സദ്യോ
ജഹ്യാദ് വൈകൽപികം ഭ്രമം ॥ **1** ॥ 1042

ആസീജ്ജ്ഞാനമഥോ ഹ്യർഥ ഏകമേവാവികൽപിതം ।
യദാ വിവേകനിപുണാ ആദൗ കൃതയുഗേഽയുഗേ ॥ **2** ॥ 1043

തൻമായാഫലരൂപേണ കേവലം നിർവികൽപിതം ।
വാങ്മനോഽഗോചരം സത്യം ദ്വിധാ സമഭവദ് ബൃഹത് ॥ **3** ॥ 1044

തയോരേകതരോ ഹ്യർഥഃ പ്രകൃതിഃ സോഭയാത്മികാ ।
ജ്ഞാനം ത്വൻയതമോ ഭാവഃ പുരുഷഃ സോഽഭിധീയതേ ॥ **4** ॥ 1045

തമോ രജഃ സത്ത്വമിതി പ്രകൃതേരഭവൻ ഗുണാഃ ।
മയാ പ്രക്ഷോഭ്യമാണായാഃ പുരുഷാനുമതേന ച ॥ **5** ॥ 1046

തേഭ്യഃ സമഭവത് സൂത്രം മഹാൻ സൂത്രേണ സംയുതഃ ।
തതോ വികുർവതോ ജാതോഽഹങ്കാരോ യോ വിമോഹനഃ ॥ **6** ॥ 1047

വൈകാരികസ്തൈജസശ്ച താമസശ്ചേത്യഹം ത്രിവൃത് ।
തൻമാത്രേന്ദ്രിയമനസാം കാരണം ചിദചിൻമയഃ ॥ **7** ॥ 1048

അർഥസ്തൻമാത്രികാജ്ജജ്ഞേ താമസാദിന്ദ്രിയാണി ച ।
തൈജസാദ് ദേവതാ ആസന്നേകാദശ ച വൈകൃതാത് ॥ **8** ॥ 1049

മയാ സഞ്ചോദിതാ ഭാവാഃ സർവേ സംഹത്യകാരിണഃ ।
അണ്ഡമുത്പാദയാമാസുർമമായതനമുത്തമം ॥ **9** ॥ 1050

തസ്മിന്നഹം സമഭവമണ്ഡേ സലിലസംസ്ഥിതൗ ।
മമ നാഭ്യാമഭൂത് പദ്മം വിശ്വാഖ്യം തത്ര ചാത്മഭൂഃ ॥ **10** ॥ 1051

സോഽസൃജത്തപസാ യുക്തോ രജസാ മദനുഗ്രഹാത് ।
ലോകാൻ സപാലാൻ വിശ്വാത്മാ ഭൂർഭുവഃ സ്വരിതി ത്രിധാ ॥ **11** ॥ 1052

ദേവാനാമോക ആസീത് സ്വർഭൂതാനാം ച ഭുവഃ പദം ।
മർത്യാദീനാം ച ഭൂർലോകഃ സിദ്ധാനാം ത്രിതയാത് പരം ॥ **12** ॥ 1053

അധോഽസുരാണാം നാഗാനാം ഭൂമേരോകോഽസൃജത് പ്രഭുഃ ।
ത്രിലോക്യാം ഗതയഃ സർവാഃ കർമണാം ത്രിഗുണാത്മനാം ॥ **13** ॥ 1054

യോഗസ്യ തപസശ്ചൈവ ന്യാസസ്യ ഗതയോഽമലാഃ ।
മഹർജനസ്തപഃ സത്യം ഭക്തിയോഗസ്യ മദ്ഗതിഃ ॥ **14** ॥ 1055

മയാ കാലാത്മനാ ധാത്രാ കർമയുക്തമിദം ജഗത് ।
ഗുണപ്രവാഹ ഏതസ്മിന്നുൻമജ്ജതി നിമജ്ജതി ॥ **15** ॥ 1056

അണുർബൃഹത് കൃശഃ സ്ഥൂലോ
യോ യോ ഭാവഃ പ്രസിധ്യതി ।
സർവോഽപ്യുഭയസംയുക്തഃ
പ്രകൃത്യാ പുരുഷേണ ച ॥ **16** ॥ 1057

യസ്തു യസ്യാദിരന്തശ്ച സ വൈ മധ്യം ച തസ്യ സൻ।
വികാരോ വ്യവഹാരാർഥോ യഥാ തൈജസപാർഥിവാഃ ॥ **17** ॥ 1058

യദുപാദായ പൂർവസ്തു ഭാവോ വികുരുതേഽപരം।
ആദിരന്തോ യദാ യസ്യ തത് സത്യമഭിധീയതേ ॥ **18** ॥ 1059

പ്രകൃതിർഹ്യസ്യോപാദാനമാധാരഃ പുരുഷഃ പരഃ।
സതോഽഭിവ്യഞ്ജകഃ കാലോ ബ്രഹ്മ തത്ത്രിതയം ത്വഹം ॥ **19** ॥ 1060

സർഗഃ പ്രവർതതേ താവത് പൗർവാപർയേണ നിത്യശഃ।
മഹാൻ ഗുണവിസർഗാർഥഃ സ്ഥിത്യന്തോ യാവദീക്ഷണം ॥ **20** ॥ 1061

വിരാൺമയാഽഽസാദ്യമാനോ ലോകകൽപവികൽപകഃ।
പഞ്ചത്വായ വിശേഷായ കൽപതേ ഭുവനൈഃ സഹ ॥ **21** ॥ 1062

അന്നേ പ്രലീയതേ മർത്യമന്നം ധാനാസു ലീയതേ।
ധാനാ ഭൂമൗ പ്രലീയന്തേ ഭൂമിർഗന്ധേ പ്രലീയതേ ॥ **22** ॥ 1063

അപ്സു പ്രലീയതേ ഗന്ധ ആപശ്ച സ്വഗുണേ രസേ।
ലീയതേ ജ്യോതിഷി രസോ ജ്യോതീ രൂപേ പ്രലീയതേ ॥ **23** ॥ 1064

രൂപം വായൗ സ ച സ്പർശേ ലീയതേ സോഽപി ചാംബരേ।
അംബരം ശബ്ദതൻമാത്ര ഇന്ദ്രിയാണി സ്വയോനിഷു ॥ **24** ॥ 1065

യോനിർവൈകാരികേ സൗമ്യ ലീയതേ മനസീശ്വരേ।
ശബ്ദോ ഭൂതാദിമപ്യേതി ഭൂതാദിർമഹതി പ്രഭുഃ ॥ **25** ॥ 1066

സ ലീയതേ മഹാൻ സ്വേഷു ഗുണേഷു ഗുണവത്തമഃ।
തേഽവ്യക്തേ സമ്പ്രലീയന്തേ തത് കാലേ ലീയതേഽവ്യയേ ॥ **26** ॥ 1067

കാലോ മായാമയേ ജീവേ ജീവ ആത്മനി മയ്യജേ।
ആത്മാ കേവല ആത്മസ്ഥോ വികൽപാപായലക്ഷണഃ ॥ **27** ॥ 1068

ഏവമൻവീക്ഷമാണസ്യ കഥം വൈകൽപികോ ഭ്രമഃ।
മനസോ ഹൃദി തിഷ്ഠേത വ്യോമ്നീവാർകോദയേ തമഃ ॥ **28** ॥ 1069

ഏഷ സാംഖ്യവിധിഃ പ്രോക്തഃ സംശയഗ്രന്ഥിഭേദനഃ।
പ്രതിലോമാനുലോമാഭ്യാം പരാവരദൃശാ മയാ ॥ **29** ॥ 1070

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ ചതുർവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ പഞ്ചവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച
ഗുണാനാമസമിശ്രാണാം പുമാൻ യേന യഥാ ഭവേത് ।
തൻമേ പുരുഷവര്യേദമുപധാരയ ശംസതഃ ॥ **1** ॥ 1071

ശമോ ദമസ്തിതിക്ഷേക്ഷാ
തപഃ സത്യം ദയാ സ്മൃതിഃ ।
തുഷ്ടിസ്ത്യാഗോഽസ്പൃഹാ ശ്രദ്ധാ
ഹ്രീർദയാദിഃ സ്വനിർവൃതിഃ ॥ **2** ॥ 1072

കാമ ഈഹാ മദസ്തൃഷ്ണാ സ്തംഭ ആശീർഭിദാ സുഖം ।
മദോത്സാഹോ യശഃ പ്രീതിർഹാസ്യം വീർയം ബലോദ്യമഃ ॥ **3** ॥ 1073

ക്രോധോ ലോഭോഽനൃതം ഹിംസാ യാച്ഞാ ദംഭഃ ക്ലമഃ കലിഃ ।
ശോകമോഹൗ വിഷാദാർതീ നിദ്രാഽഽശാ ഭീരനുദ്യമഃ ॥ **4** ॥ 1074

സത്ത്വസ്യ രജസശ്ചൈതാസ്തമസശ്ചാനുപൂർവശഃ ।
വൃത്തയോ വർണിതപ്രായാഃ സന്നിപാതമഥോ ശൃണു ॥ **5** ॥ 1075

സന്നിപാതസ്ത്വഹമിതി മമേത്യുദ്ധവ യാ മതിഃ ।
വ്യവഹാരഃ സന്നിപാതോ മനോമാത്രേന്ദ്രിയാസുഭിഃ ॥ **6** ॥ 1076

ധർമേ ചാർഥേ ച കാമേ ച യദാസൗ പരിനിഷ്ഠിതഃ।
ഗുണാനാം സന്നികർഷോഽയം ശ്രദ്ധാരതിധനാവഹഃ ॥ **7** ॥ 1077

പ്രവൃത്തിലക്ഷണേ നിഷ്ഠാ പുമാൻ യർഹി ഗൃഹാശ്രമേ।
സ്വധർമേ ചാനുതിഷ്ഠേത ഗുണാനാം സമിതിർഹി സാ ॥ **8** ॥ 1078

പുരുഷം സത്ത്വസംയുക്തമനുമീയാച്ഛമാദിഭിഃ।
കാമാദിഭീ രജോയുക്തം ക്രോധാദ്യൈസ്തമസാ യുതം ॥ **9** ॥ 1079

യദാ ഭജതി മാം ഭക്ത്യാ നിരപേക്ഷഃ സ്വകർമഭിഃ।
തം സത്ത്വപ്രകൃതിം വിദ്യാത് പുരുഷം സ്ത്രിയമേവ വാ ॥ **10** ॥ 1080

യദാ ആശിഷ ആശാസ്യ മാം ഭജേത സ്വകർമഭിഃ।
തം രജഃപ്രകൃതിം വിദ്യാദ്ധിംസാമാശാസ്യ താമസം ॥ **11** ॥ 1081

സത്ത്വം രജസ്തമ ഇതി ഗുണാ ജീവസ്യ നൈവ മേ।
ചിത്തജാ യൈസ്തു ഭൂതാനാം സജ്ജമാനോ നിബധ്യതേ ॥ **12** ॥ 1082

യദേതരൗ ജയേത് സത്ത്വം ഭാസ്വരം വിശദം ശിവം।
തദാ സുഖേന യുജ്യേത ധർമജ്ഞാനാദിഭിഃ പുമാൻ ॥ **13** ॥ 1083

യദാ ജയേത്തമഃ സത്ത്വം രജഃ സംഗം ഭിദാ ചലം।
തദാ ദുഃഖേന യുജ്യേത കർമണാ യശസാ ശ്രിയാ ॥ **14** ॥ 1084

യദാ ജയേദ് രജഃ സത്ത്വം തമോ മൂഢം ലയം ജഡം।
യുജ്യേത ശോകമോഹാഭ്യാം നിദ്രയാ ഹിംസയാഽഽശയാ ॥ **15** ॥ 1085

യദാ ചിത്തം പ്രസീദേത ഇന്ദ്രിയാണാം ച നിർവൃതിഃ।
ദേഹേഽഭയം മനോഽസംഗം തത് സത്ത്വം വിദ്ധി മത്പദം ॥ **16** ॥ 1086

വികുർവൻ ക്രിയയാ ചാധീരനിർവൃത്തിശ്ച ചേതസാം।
ഗാത്രാസ്വാസ്ഥ്യം മനോ ഭ്രാന്തം രജ ഏതൈർനിശാമയ ॥ **17** ॥ 1087

സീദച്ചിത്തം വിലീയേത ചേതസോ ഗ്രഹണേഽക്ഷമം।
മനോ നഷ്ടം തമോ ഗ്ലാനിസ്തമസ്തദുപധാരയ ॥ **18** ॥ 1088

ഏധമാനേ ഗുണേ സത്ത്വേ ദേവാനാം ബലമേധതേ।
അസുരാണാം ച രജസി തമസ്യുദ്ധവ രക്ഷസാം ॥ **19** ॥ 1089

സത്ത്വാജ്ജാഗരണം വിദ്യാദ് രജസാ സ്വപ്നമാദിശേത്।
പ്രസ്വാപം തമസാ ജന്തോസ്തുരീയം ത്രിഷു സന്തതം ॥ **20** ॥ 1090

ഉപർയുപരി ഗച്ഛന്തി സത്ത്വേന ബ്രാഹ്മണാ ജനാഃ।
തമസാധോഽധ ആമുഖ്യാദ് രജസാന്തരചാരിണഃ ॥ **21** ॥ 1091

സത്ത്വേ പ്രലീനാഃ സ്വർയാന്തി നരലോകം രജോലയാഃ।
തമോലയാസ്തു നിരയം യാന്തി മാമേവ നിർഗുണാഃ ॥ **22** ॥ 1092

മദർപണം നിഷ്ഫലം വാ സാത്ത്വികം നിജകർമ തത്।
രാജസം ഫലസങ്കൽപം ഹിംസാപ്രായാദി താമസം ॥ **23** ॥ 1093

കൈവൽയം സാത്ത്വികം ജ്ഞാനം
രജോ വൈകൽപികം ച യത്।
പ്രാകൃതം താമസം ജ്ഞാനം
മന്നിഷ്ഠം നിർഗുണം സ്മൃതം ॥ **24** ॥ 1094

വനം തു സാത്ത്വികോ വാസോ ഗ്രാമോ രാജസ ഉച്യതേ।
താമസം ദ്യൂതസദനം മന്നികേതം തു നിർഗുണം ॥ **25** ॥ 1095

സാത്ത്വികഃ കാരകോഽസംഗീ രാഗാന്ധോ രാജസഃ സ്മൃതഃ।
താമസഃ സ്മൃതിവിഭ്രഷ്ടോ നിർഗുണോ മദപാശ്രയഃ ॥ **26** ॥ 1096

സാത്ത്വിക്യാധ്യാത്മികീ ശ്രദ്ധാ കർമശ്രദ്ധാ തു രാജസീ।
താമസ്യധർമേ യാ ശ്രദ്ധാ മത്സേവായാം തു നിർഗുണാ ॥ **27** ॥ 1097

പഥ്യം പൂതമനായസ്തമാഹാർയം സാത്ത്വികം സ്മൃതം।
രാജസം ചേന്ദ്രിയപ്രേഷ്ഠം താമസം ചാർതിദാശുചി ॥ **28** ॥ 1098

സാത്ത്വികം സുഖമാത്മോത്ഥം
വിഷയോത്ഥം തു രാജസം।
താമസം മോഹദൈന്യോത്ഥം
നിർഗുണം മദപാശ്രയം ॥ **29** ॥ 1099

ദ്രവ്യം ദേശഃ ഫലം കാലോ
ജ്ഞാനം കർമ ച കാരകഃ।
ശ്രദ്ധാവസ്ഥാകൃതിർനിഷ്ഠാ
ത്രൈഗുണ്യഃ സർവ ഏവ ഹി ॥ **30** ॥ 1100

സർവേ ഗുണമയാ ഭാവാഃ പുരുഷാവ്യക്തധിഷ്ഠിതാഃ।
ദൃഷ്ടം ശ്രുതമനുധ്യാതം ബുദ്ധ്യാ വാ പുരുഷർഷഭ ॥ **31** ॥ 1101

ഏതാഃ സംസൃതയഃ പുംസോ ഗുണകർമനിബന്ധനാഃ।
യേനേമേ നിർജിതാഃ സൗമ്യ ഗുണാ ജീവേന ചിത്തജാഃ।
ഭക്തിയോഗേന മന്നിഷ്ഠോ മദ്ഭാവായ പ്രപദ്യതേ ॥ **32** ॥ 1102

തസ്മാദ് ദേഹമിമം ലബ്ധ്വാ ജ്ഞാനവിജ്ഞാനസംഭവം।
ഗുണസംഗം വിനിർധൂയ മാം ഭജന്തു വിചക്ഷണാഃ ॥ **33** ॥ 1103

നിഃസംഗോ മാം ഭജേദ് വിദ്വാനപ്രമത്തോ ജിതേന്ദ്രിയഃ।
രജസ്തമശ്ചാഭിജയേത് സത്ത്വസംസേവയാ മുനിഃ ॥ **34** ॥ 1104

സത്ത്വം ചാഭിജയേദ് യുക്തോ
നൈരപേക്ഷ്യേണ ശാന്തധീഃ।
സമ്പദ്യതേ ഗുണൈർമുക്തോ
ജീവോ ജീവം വിഹായ മാം ॥ **35** ॥ 1105

ജീവോ ജീവവിനിർമുക്തോ ഗുണൈശ്ചാശയസംഭവൈഃ।
മയൈവ ബ്രഹ്മണാ പൂർണോ ന ബഹിർനാന്തരശ്ചരേത് ॥ **36** ॥ 1106

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ പഞ്ചവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ ഷഡ്വിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

മൽലക്ഷണമിമം കായം ലബ്ധ്വാ മദ്ധർമ ആസ്ഥിതഃ।
ആനന്ദം പരമാത്മാനമാത്മസ്ഥം സമുപൈതി മാം ॥ **1** ॥ 1107

ഗുണമയ്യാ ജീവയോൻയാ വിമുക്തോ ജ്ഞാനനിഷ്ഠയാ।
ഗുണേഷു മായാമാത്രേഷു ദൃശ്യമാനേഷ്വവസ്തുതഃ।
വർതമാനോഽപി ന പുമാൻ യുജ്യതേഽവസ്തുഭിർഗുണൈഃ ॥ **2** ॥ 1108

സംഗം ന കുർയാദസതാം ശിശ്നോദരതൃപാം ക്വചിത്।
തസ്യാനുഗസ്തമസ്യന്ധേ പതത്യന്ധാനുഗാന്ധവത് ॥ **3** ॥ 1109

ഐലഃ സമ്രാഡിമാം ഗാഥാമഗായത ബൃഹച്ഛ്രവാഃ।
ഉർവശീവിരഹാൻ മുഹ്യൻ നിർവിണ്ണഃ ശോകസംയമേ ॥ **4** ॥ 1110

ത്യക്ത്വാഽഽത്മാനം വ്രജന്തീം താം നഗ്ന ഉൻമത്തവന്നൃപഃ।
വിലപന്നൻവഗാജ്ജായേ ഘോരേ തിഷ്ഠേതി വിക്ലവഃ ॥ **5** ॥ 1111

കാമാനതൃപ്തോഽനുജുഷൻ ക്ഷുൽലകാൻ വർഷയാമിനീഃ।
ന വേദ യാന്തീർനായാന്തീരുർവശ്യാകൃഷ്ടചേതനഃ ॥ **6** ॥ 1112

ഐല ഉവാച
അഹോ മേ മോഹവിസ്താരഃ കാമകശ്മലചേതസഃ।
ദേവ്യാ ഗൃഹീതകംഠസ്യ നായുഃഖണ്ഡാ ഇമേ സ്മൃതാഃ ॥ **7** ॥ 1113

നാഹം വേദാഭിനിർമുക്തഃ സൂർയോ വാഭ്യുദിതോഽമുയാ।
മുഷിതോ വർഷപൂഗാനാം ബതാഹാനി ഗതാൻയുത ॥ **8** ॥ 1114

അഹോ മേ ആത്മസമ്മോഹോ
യേനാത്മാ യോഷിതാം കൃതഃ।
ക്രീഡാമൃഗശ്ചക്രവർതീ
നരദേവശിഖാമണിഃ ॥ **9** ॥ 1115

സപരിച്ഛദമാത്മാനം ഹിത്വാ തൃണമിവേശ്വരം।
യാന്തീം സ്ത്രിയം ചാൻവഗമം നഗ്ന ഉൻമത്തവദ് രുദൻ ॥ **10** ॥ 1116

കുതസ്തസ്യാനുഭാവഃ സ്യാത് തേജ ഈശത്വമേവ വാ।
യോഽൻവഗച്ഛം സ്ത്രിയം യാന്തീം ഖരവത് പാദതാഡിതഃ ॥ **11** ॥ 1117

കിം വിദ്യയാ കിം തപസാ കിം ത്യാഗേന ശ്രുതേന വാ।
കിം വിവിക്തേന മൗനേന സ്ത്രീഭിർയസ്യ മനോ ഹൃതം ॥ **12** ॥ 1118

സ്വാർഥസ്യാകോവിദം ധിങ് മാം മൂർഖം പണ്ഡിതമാനിനം।
യോഽഹമീശ്വരതാം പ്രാപ്യ സ്ത്രീഭിർഗോഖരവജ്ജിതഃ ॥ **13** ॥ 1119

സേവതോ വർഷപൂഗാൻ മേ ഉർവശ്യാ അധരാസവം।
ന തൃപ്യത്യാത്മഭൂഃ കാമോ വഹ്നിരാഹുതിഭിർയഥാ ॥ **14** ॥ 1120

പുംശ്ചല്യാപഹൃതം ചിത്തം
കോ ൻവൻയോ മോചിതും പ്രഭുഃ।
ആത്മാരാമേശ്വരമൃതേ
ഭഗവന്തമധോക്ഷജം ॥ **15** ॥ 1121

ബോധിതസ്യാപി ദേവ്യാ മേ സൂക്തവാക്യേന ദുർമതേഃ।
മനോഗതോ മഹാമോഹോ നാപയാത്യജിതാത്മനഃ ॥ **16** ॥ 1122

കിമേതയാ നോപകൃതം രജ്ജ്വാ വാ സർപചേതസഃ।
രജ്ജുസ്വരൂപാവിദുഷോ യോഽഹം യദജിതേന്ദ്രിയഃ ॥ **17** ॥ 1123

ക്വായം മലീമസഃ കായോ ദൗർഗന്ധ്യാദ്യാത്മകോഽശുചിഃ।
ക്വ ഗുണാഃ സൗമനസ്യാദ്യാ ഹ്യധ്യാസോഽവിദ്യയാ കൃതഃ ॥ **18** ॥ 1124

പിത്രോഃ കിം സ്വം നു ഭാർയായാഃ
സ്വാമിനോഽഗ്നേഃ ശ്വഗൃധ്രയോഃ।
കിമാത്മനഃ കിം സുഹൃദാ -
മിതി യോ നാവസീയതേ ॥ **19** ॥ 1125

തസ്മിൻ കലേവരേഽമേധ്യേ തുച്ഛനിഷ്ഠേ വിഷജ്ജതേ।
അഹോ സുഭദ്രം സുനസം സുസ്മിതം ച മുഖം സ്ത്രിയാഃ ॥ **20** ॥ 1126

ത്വങ്മാംസരുധിരസ്നായുമേദോമജ്ജാസ്ഥിസംഹതൗ।
വിൺമൂത്രപൂയേ രമതാം കൃമീണാം കിയദന്തരം ॥ **21** ॥ 1127

അഥാപി നോപസജ്ജേത
സ്ത്രീഷു സ്ത്രൈണേഷു ചാർഥവിത്।
വിഷയേന്ദ്രിയസംയോഗാ -
ൻമനഃ ക്ഷുഭ്യതി നാൻയഥാ ॥ **22** ॥ 1128

അദൃഷ്ടാദശ്രുതാദ് ഭാവാന്ന ഭാവ ഉപജായതേ।
അസമ്പ്രയുഞ്ജതഃ പ്രാണാൻ ശാമ്യതി സ്തിമിതം മനഃ ॥ **23** ॥ 1129

തസ്മാത് സംഗോ ന കർതവ്യഃ
സ്ത്രീഷു സ്ത്രൈണേഷു ചേന്ദ്രിയൈഃ।

വിദുഷാം ചാപ്യവിശ്രബ്ധഃ
ഷഡ്വർഗഃ കിമു മാദൃശാം ॥ **24** ॥ 1130

ശ്രീഭഗവാനുവാച
ഏവം പ്രഗായൻ നൃപദേവദേവഃ
സ ഉർവശീലോകമഥോ വിഹായ।
ആത്മാനമാത്മൻയവഗമ്യ മാം വൈ
ഉപാരമജ്ജ്ഞാനവിധൂതമോഹഃ ॥ **25** ॥ 1131

തതോ ദുഃസംഗമുത്സൃജ്യ സത്സു സജ്ജേത ബുദ്ധിമാൻ।
സന്ത ഏതസ്യ ഛിന്ദന്തി മനോവ്യാസംഗമുക്തിഭിഃ ॥ **26** ॥ 1132

സന്തോഽനപേക്ഷാ മച്ചിത്താഃ പ്രശാന്താഃ സമദർശിനഃ।
നിർമമാ നിരഹങ്കാരാ നിർദ്വന്ദ്വാ നിഷ്പരിഗ്രഹാഃ ॥ **27** ॥ 1133

തേഷു നിത്യം മഹാഭാഗ മഹാഭാഗേഷു മത്കഥാഃ।
സംഭവന്തി ഹിതാ നൃണാം ജുഷതാം പ്രപുനന്ത്യഘം ॥ **28** ॥ 1134

താ യേ ശൃണ്വന്തി ഗായന്തി ഹ്യനുമോദന്തി ചാദൃതാഃ।
മത്പരാഃ ശ്രദ്ദധാനാശ്ച ഭക്തിം വിന്ദന്തി തേ മയി ॥ **29** ॥ 1135

ഭക്തിം ലബ്ധവതഃ സാധോഃ കിമന്യദവശിഷ്യതേ।
മയ്യനന്തഗുണേ ബ്രഹ്മണ്യാനന്ദാനുഭവാത്മനി ॥ **30** ॥ 1136

യഥോപശ്രയമാണസ്യ ഭഗവന്തം വിഭാവസും।
ശീതം ഭയം തമോഽപ്യേതി സാധൂൻ സംസേവതസ്തഥാ ॥ **31** ॥ 1137

നിമജ്ജ്യോൻമജ്ജതാം ഘോരേ ഭവാബ്ധൗ പരമായനം।
സന്തോ ബ്രഹ്മവിദഃ ശാന്താ നൗർദൃഢേവാപ്സു മജ്ജതാം ॥ **32** ॥ 1138

അന്നം ഹി പ്രാണിനാം പ്രാണ
ആർതാനാം ശരണം ത്വഹം।
ധർമോ വിത്തം നൃണാം പ്രേത്യ
സന്തോഽർവാഗ് ബിഭ്യതോഽരണം ॥ **33** ॥ 1139

സന്തോ ദിശന്തി ചക്ഷൂംഷി ബഹിരർകഃ സമുത്ഥിതഃ।
ദേവതാ ബാന്ധവാഃ സന്തഃ സന്ത ആത്മാഹമേവ ച ॥ **34** ॥ 1140

വൈതസേനസ്തതോഽപ്യേവമുർവശ്യാ ലോകനിഃസ്പൃഹഃ।
മുക്തസംഗോ മഹീമേതാമാത്മാരാമശ്ചചാര ഹ ॥ **35** ॥ 1141

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ ഷഡ്വിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ സപ്തവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ഉദ്ധവ ഉവാച
ക്രിയായോഗം സമാചക്ഷ്വ ഭവദാരാധനം പ്രഭോ ।
യസ്മാത്ത്വാം യേ യഥാർചന്തി സാത്വതാഃ സാത്വതർഷഭ ॥ **1** ॥ 1142

ഏതദ് വദന്തി മുനയോ മുഹുർനിഃശ്രേയസം നൃണാം ।
നാരദോ ഭഗവാൻ വ്യാസ ആചാർയോഽംഗിരസഃ സുതഃ ॥ **2** ॥ 1143

നിഃസൃതം തേ മുഖാംഭോജാദ് യദാഹ ഭഗവാനജഃ ।
പുത്രേഭ്യോ ഭൃഗുമുഖ്യേഭ്യോ ദേവ്യൈ ച ഭഗവാൻ ഭവഃ ॥ **3** ॥ 1144

ഏതദ് വൈ സർവവർണാനാമാശ്രമാണാം ച സമ്മതം ।
ശ്രേയസാമുത്തമം മൻയേ സ്ത്രീശൂദ്രാണാം ച മാനദ ॥ **4** ॥ 1145

ഏതത് കമലപത്രാക്ഷ കർമബന്ധവിമോചനം ।
ഭക്തായ ചാനുരക്തായ ബ്രൂഹി വിശ്വേശ്വരേശ്വര ॥ **5** ॥ 1146

ശ്രീഭഗവാനുവാച
ന ഹ്യന്തോഽനന്തപാരസ്യ കർമകാണ്ഡസ്യ ചോദ്ധവ ।
സങ്ക്ഷിപ്തം വർണയിഷ്യാമി യഥാവദനുപൂർവശഃ ॥ **6** ॥ 1147

വൈദികസ്താന്ത്രികോ മിശ്ര ഇതി മേ ത്രിവിധോ മഖഃ ।
ത്രയാണാമീപ്സിതേനൈവ വിധിനാ മാം സമർചയേത് ॥ **7** ॥ 1148

യദാ സ്വനിഗമേനോക്തം ദ്വിജത്വം പ്രാപ്യ പൂരുഷഃ।
യഥാ യജേത മാം ഭക്ത്യാ ശ്രദ്ധയാ തന്നിബോധ മേ ॥ **8** ॥ 1149

അർചായാം സ്ഥണ്ഡിലേഽഗ്നൗ വാ
സൂർയേ വാപ്സു ഹൃദി ദ്വിജേ।
ദ്രവ്യേണ ഭക്തിയുക്തോഽർചേത്
സ്വഗുരും മാമമായയാ ॥ **9** ॥ 1150

പൂർവം സ്നാനം പ്രകുർവീത ധൗതദന്തോഽംഗശുദ്ധയേ।
ഉഭയൈരപി ച സ്നാനം മന്ത്രൈർമൃദ്ഗ്രഹണാദിനാ ॥ **10** ॥ 1151

സന്ധ്യോപാസ്ത്യാദികർമാണി വേദേനാചോദിതാനി മേ।
പൂജാം തൈഃ കൽപയേത് സമ്യക്സങ്കൽപഃ കർമപാവനീം ॥ **11** ॥ 1152

ശൈലീ ദാരുമയീ ലൗഹീ ലേപ്യാ ലേഖ്യാ ച സൈകതീ।
മനോമയീ മണിമയീ പ്രതിമാഷ്ടവിധാ സ്മൃതാ ॥ **12** ॥ 1153

ചലാചലേതി ദ്വിവിധാ പ്രതിഷ്ഠാ ജീവമന്ദിരം।
ഉദ്വാസാവാഹനേ ന സ്തഃ സ്ഥിരായാമുദ്ധവാർചനേ ॥ **13** ॥ 1154

അസ്ഥിരായാം വികൽപഃ സ്യാത് സ്ഥണ്ഡിലേ തു ഭവേദ്ദ്വയം।
സ്നപനം ത്വവിലേപ്യായാമന്യത്ര പരിമാർജനം ॥ **14** ॥ 1155

ദ്രവ്യൈഃ പ്രസിദ്ധൈർമദ്യാഗഃ പ്രതിമാദിഷ്വമായിനഃ।
ഭക്തസ്യ ച യഥാലബ്ധൈർഹൃദി ഭാവേന ചൈവ ഹി ॥ **15** ॥ 1156

സ്നാനാലങ്കരണം പ്രേഷ്ഠമർചായാമേവ തൂദ്ധവ।
സ്ഥണ്ഡിലേ തത്ത്വവിന്യാസോ വഹ്നാവാജ്യപ്ലുതം ഹവിഃ ॥ **16** ॥ 1157

സൂർയേ ചാഭ്യർഹണം പ്രേഷ്ഠം സലിലേ സലിലാദിഭിഃ।
ശ്രദ്ധയോപാഹൃതം പ്രേഷ്ഠം ഭക്തേന മമ വാർയപി ॥ **17** ॥ 1158

ഭൂർയപ്യഭക്തോപഹൃതം ന മേ തോഷായ കൽപതേ।
ഗന്ധോ ധൂപഃ സുമനസോ ദീപോഽന്നാദ്യം ച കിം പുനഃ ॥ **18** ॥ 1159

ശുചിഃ സംഭൃതസംഭാരഃ പ്രാഗ്ദർഭൈഃ കൽപിതാസനഃ।
ആസീനഃ പ്രാഗുദഗ് വാർചേദർചായാമഥ സമ്മുഖഃ ॥ **19** ॥ 1160

കൃതന്യാസഃ കൃതന്യാസാം മദർചാം പാണിനാ മൃജേത്।
കലശം പ്രോക്ഷണീയം ച യഥാവദുപസാധയേത് ॥ **20** ॥ 1161

തദദ്ഭിർദേവയജനം
ദ്രവ്യാണ്യാത്മാനമേവ ച।
പ്രോക്ഷ്യ പാത്രാണി ത്രീണ്യദ്ഭി -
സ്തൈസ്തൈർദ്രവ്യൈശ്ച സാധയേത് ॥ **21** ॥ 1162

പാദ്യാർഘ്യാചമനീയാർഥം ത്രീണി പാത്രാണി ദൈശികഃ।
ഹൃദാ ശീർഷ്ണാഥ ശിഖയാ ഗായത്ര്യാ ചാഭിമന്ത്രയേത് ॥ **22** ॥ 1163

പിണ്ഡേ വായ്വഗ്നിസംശുദ്ധേ ഹൃത്പദ്മസ്ഥാം പരാം മമ।
അൺവീം ജീവകലാം ധ്യായേന്നാദാന്തേ സിദ്ധഭാവിതാം ॥ **23** ॥ 1164

തയാഽഽത്മഭൂതയാ പിണ്ഡേ
വ്യാപ്തേ സമ്പൂജ്യ തൻമയഃ।
ആവാഹ്യാർചാദിഷു സ്ഥാപ്യ
ൻയസ്താംഗം മാം പ്രപൂജയേത് ॥ **24** ॥ 1165

പാദ്യോപസ്പർശാർഹണാദീനുപചാരാൻ പ്രകൽപയേത്।
ധർമാദിഭിശ്ച നവഭിഃ കൽപയിത്വാഽഽസനം മമ ॥ **25** ॥ 1166

പദ്മമഷ്ടദലം തത്ര കർണികാകേസരോജ്ജ്വലം।
ഉഭാഭ്യാം വേദതന്ത്രാഭ്യാം മഹ്യം തൂഭയസിദ്ധയേ ॥ **26** ॥ 1167

സുദർശനം പാഞ്ചജന്യം ഗദാസീഷുധനുർഹലാൻ।
മുസലം കൗസ്തുഭം മാലാം ശ്രീവത്സം ചാനുപൂജയേത് ॥ **27** ॥ 1168

നന്ദം സുനന്ദം ഗരുഡം പ്രചണ്ഡം ചണ്ഡമേവ ച।
മഹാബലം ബലം ചൈവ കുമുദം കുമുദേക്ഷണം ॥ **28** ॥ 1169

ദുർഗാം വിനായകം വ്യാസം
വിഷ്വക്സേനം ഗുരൂൻ സുരാൻ।
സ്വേ സ്വേ സ്ഥാനേ ത്വഭിമുഖാൻ
പൂജയേത് പ്രോക്ഷണാദിഭിഃ ॥ **29** ॥ 1170

ചന്ദനോശീരകർപൂരകുങ്കുമാഗുരുവാസിതൈഃ।
സലിലൈഃ സ്നാപയേൻമന്ത്രൈർനിത്യദാ വിഭവേ സതി ॥ **30** ॥ 1171

സ്വർണഘർമാനുവാകേന മഹാപുരുഷവിദ്യയാ।
പൗരുഷേണാപി സൂക്തേന സാമഭീ രാജനാദിഭിഃ ॥ **31** ॥ 1172

വസ്ത്രോപവീതാഭരണപത്രസ്രഗ്ഗന്ധലേപനൈഃ।
അലങ്കുർവീത സപ്രേമ മദ്ഭക്തോ മാം യഥോചിതം ॥ **32** ॥ 1173

പാദ്യമാചമനീയം ച ഗന്ധം സുമനസോഽക്ഷതാൻ।
ധൂപദീപോപഹാർയാണി ദദ്യാൻമേ ശ്രദ്ധയാർചകഃ ॥ **33** ॥ 1174

ഗുഡപായസസർപീംഷി ശഷ്കുല്യാപൂപമോദകാൻ।
സംയാവദധിസൂപാംശ്ച നൈവേദ്യം സതി കൽപയേത് ॥ **34** ॥ 1175

അഭ്യംഗോൻമർദനാദർശദന്തധാവാഭിഷേചനം।
അന്നാദ്യഗീതനൃത്യാദി പർവണി സ്യുരുതാൻവഹം ॥ **35** ॥ 1176

വിധിനാ വിഹിതേ കുണ്ഡേ മേഖലാഗർതവേദിഭിഃ।
അഗ്നിമാധായ പരിതഃ സമൂഹേത് പാണിനോദിതം ॥ **36** ॥ 1177

പരിസ്തീർയാഥ പർയുക്ഷേ -
ദന്വാധായ യഥാവിധി।
പ്രോക്ഷണ്യാഽഽസാദ്യ ദ്രവ്യാണി
പ്രോക്ഷ്യാഗ്നൗ ഭാവയേത മാം ॥ **37** ॥ 1178

തപ്തജാംബൂനദപ്രഖ്യം ശംഖചക്രഗദാംബുജൈഃ।
ലസച്ചതുർഭുജം ശാന്തം പദ്മകിഞ്ജൽകവാസസം ॥ **38** ॥ 1179

സ്ഫുരത്കിരീടകടകകടിസൂത്രവരാംഗദം।
ശ്രീവത്സവക്ഷസം ഭ്രാജത്കൗസ്തുഭം വനമാലിനം ॥ **39** ॥ 1180

ധ്യായന്നഭ്യർച്യ ദാരൂണി ഹവിഷാഭിഘൃതാനി ച।
പ്രാസ്യാജ്യഭാഗാവാഘാരൗ ദത്ത്വാ ചാജ്യപ്ലുതം ഹവിഃ ॥ **40** ॥ 1181

ജുഹുയാൻമൂലമന്ത്രേണ ഷോഡശർചാവദാനതഃ।
ധർമാദിഭ്യോ യഥാന്യായം മന്ത്രൈഃ സ്വിഷ്ടകൃതം ബുധഃ ॥ **41** ॥ 1182

അഭ്യർച്യാഥ നമസ്കൃത്യ പാർഷദേഭ്യോ ബലിം ഹരേത്।
മൂലമന്ത്രം ജപേദ് ബ്രഹ്മ സ്മരന്നാരായണാത്മകം ॥ **42** ॥ 1183

ദത്ത്വാഽഽചമനമുച്ഛേഷം വിഷ്വക്സേനായ കൽപയേത്।
മുഖവാസം സുരഭിമത് താംബൂലാദ്യമഥാർഹയേത് ॥ **43** ॥ 1184

ഉപഗായൻ ഗൃണൻ നൃത്യൻ
കർമാണ്യഭിനയൻ മമ।
മത്കഥാഃ ശ്രാവയംശ്ശൃണ്വൻ
മുഹൂർതം ക്ഷണികോ ഭവേത് ॥ **44** ॥ 1185

സ്തവൈരുച്ചാവചൈഃ സ്തോത്രൈഃ
പൗരാണൈഃ പ്രാകൃതൈരപി।

സ്തുത്വാ പ്രസീദ ഭഗവ -
ന്നിതി വന്ദേത ദണ്ഡവത് ॥ **45** ॥ 1186

ശിരോ മത്പാദയോഃ കൃത്വാ ബാഹുഭ്യാം ച പരസ്പരം ।
പ്രപന്നം പാഹി മാമീശ ഭീതം മൃത്യ്വുഗ്രഹാർണവാത് ॥ **46** ॥ 1187

ഇതി ശേഷാം മയാ ദത്താം ശിരസ്യാധായ സാദരം ।
ഉദ്വാസയേച്ചേദുദ്വാസ്യം ജ്യോതിർജ്യോതിഷി തത് പുനഃ ॥ **47** ॥ 1188

അർചാദിഷു യദാ യത്ര ശ്രദ്ധാ മാം തത്ര ചാർചയേത് ।
സർവഭൂതേഷ്വാത്മനി ച സർവാത്മാഹമവസ്ഥിതഃ ॥ **48** ॥ 1189

ഏവം ക്രിയായോഗപഥൈഃ
പുമാൻ വൈദികതാന്ത്രികൈഃ ।
അർചന്നുഭയതഃ സിദ്ധിം
മത്തോ വിന്ദത്യഭീപ്സിതാം ॥ **49** ॥ 1190

മദർചാം സമ്പ്രതിഷ്ഠാപ്യ മന്ദിരം കാരയേദ് ദൃഢം ।
പുഷ്പോദ്യാനാനി രമ്യാണി പൂജായാത്രോത്സവാശ്രിതാൻ ॥ **50** ॥ 1191

പൂജാദീനാം പ്രവാഹാർഥം മഹാപർവസ്വഥാൻവഹം ।
ക്ഷേത്രാപണപുരഗ്രാമാൻ ദത്ത്വാ മത്സാർഷ്ടിതാമിയാത് ॥ **51** ॥ 1192

പ്രതിഷ്ഠയാ സാർവഭൗമം സദ്മനാ ഭുവനത്രയം ।
പൂജാദിനാ ബ്രഹ്മലോകം ത്രിഭിർമത്സാമ്യതാമിയാത് ॥ **52** ॥ 1193

മാമേവ നൈരപേക്ഷ്യേണ ഭക്തിയോഗേന വിന്ദതി ।
ഭക്തിയോഗം സ ലഭതേ ഏവം യഃ പൂജയേത മാം ॥ **53** ॥ 1194

യഃ സ്വദത്താം പരൈർദത്താം ഹരേത സുരവിപ്രയോഃ ।
വൃത്തിം സ ജായതേ വിഡ്ഭുഗ് വർഷാണാമയുതായുതം ॥ **54** ॥ 1195

കർതുശ്ച സാരഥേർഹേതോരനുമോദിതുരേവ ച ।
കർമണാം ഭാഗിനഃ പ്രേത്യ ഭൂയോ ഭൂയസി തത് ഫലം ॥ **55** ॥ 1196

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ സപ്തവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ അഷ്ടാവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

പരസ്വഭാവകർമാണി ന പ്രശംസേന്ന ഗർഹയേത് ।
വിശ്വമേകാത്മകം പശ്യൻ പ്രകൃത്യാ പുരുഷേണ ച ॥ **1** ॥ 1197

പരസ്വഭാവകർമാണി യഃ പ്രശംസതി നിന്ദതി ।
സ ആശു ഭ്രശ്യതേ സ്വാർഥാദസത്യഭിനിവേശതഃ ॥ **2** ॥ 1198

തൈജസേ നിദ്രയാഽഽപന്നേ പിണ്ഡസ്ഥോ നഷ്ടചേതനഃ ।
മായാം പ്രാപ്നോതി മൃത്യും വാ തദ്വന്നാനാർഥദൃക് പുമാൻ ॥ **3** ॥ 1199

കിം ഭദ്രം കിമഭദ്രം വാ ദ്വൈതസ്യാവസ്തുനഃ കിയത് ।
വാചോദിതം തദനൃതം മനസാ ധ്യാതമേവ ച ॥ **4** ॥ 1200

ഛായാപ്രത്യാഹ്വയാഭാസാ ഹ്യസന്തോഽപ്യർഥകാരിണഃ ।
ഏവം ദേഹാദയോ ഭാവാ യച്ഛന്ത്യാമൃത്യുതോ ഭയം ॥ **5** ॥ 1201

ആത്മൈവ തദിദം വിശ്വം സൃജ്യതേ സൃജതി പ്രഭുഃ ।
ത്രായതേ ത്രാതി വിശ്വാത്മാ ഹ്രിയതേ ഹരതീശ്വരഃ ॥ **6** ॥ 1202

തസ്മാന്ന ഹ്യാത്മനോഽന്യസ്മാദന്യോ ഭാവോ നിരൂപിതഃ ।
നിരൂപിതേയം ത്രിവിധാ നിർമൂലാ ഭാതിരാത്മനി ।
ഇദം ഗുണമയം വിദ്ധി ത്രിവിധം മായയാ കൃതം ॥ **7** ॥ 1203

ഏതദ് വിദ്വാൻ മദുദിതം ജ്ഞാനവിജ്ഞാനനൈപുണം।
ന നിന്ദതി ന ച സ്തൗതി ലോകേ ചരതി സൂര്യവത് ॥ **8** ॥ 1204

പ്രത്യക്ഷേണാനുമാനേന നിഗമേനാത്മസംവിദാ।
ആദ്യന്തവദസജ്ജ്ഞാത്വാ നിഃസംഗോ വിചരേദിഹ ॥ **9** ॥ 1205

ഉദ്ധവ ഉവാച
നൈവാത്മനോ ന ദേഹസ്യ സംസൃതിർദ്രഷ്ടൃദൃശ്യയോഃ।
അനാത്മസ്വദൃശോരീശ കസ്യ സ്യാദുപലഭ്യതേ ॥ **10** ॥ 1206

ആത്മാവ്യയോഽഗുണഃ ശുദ്ധഃ സ്വയഞ്ജ്യോതിരനാവൃതഃ।
അഗ്നിവദ്ദാരുവദചിദ്ദേഹഃ കസ്യേഹ സംസൃതിഃ ॥ **11** ॥ 1207

ശ്രീഭഗവാനുവാച
യാവദ് ദേഹേന്ദ്രിയപ്രാണൈരാത്മനഃ സന്നികർഷണം।
സംസാരഃ ഫലവാംസ്താവദപാർഥോഽപ്യവിവേകിനഃ ॥ **12** ॥ 1208

അർഥേ ഹ്യവിദ്യമാനേഽപി സംസൃതിർന നിവർതതേ।
ധ്യായതോ വിഷയാനസ്യ സ്വപ്നേഽനർഥാഗമോ യഥാ ॥ **13** ॥ 1209

യഥാ ഹ്യപ്രതിബുദ്ധസ്യ പ്രസ്വാപോ ബഹ്വനർഥഭൃത്।
സ ഏവ പ്രതിബുദ്ധസ്യ ന വൈ മോഹായ കൽപതേ ॥ **14** ॥ 1210

ശോകഹർഷഭയക്രോധലോഭമോഹസ്പൃഹാദയഃ।
അഹങ്കാരസ്യ ദൃശ്യന്തേ ജൻമ മൃത്യുശ്ച നാത്മനഃ ॥ **15** ॥ 1211

ദേഹേന്ദ്രിയപ്രാണമനോഽഭിമാനോ
ജീവോഽന്തരാത്മാ ഗുണകർമമൂർതിഃ।
സൂത്രം മഹാനിത്യുരുധേവ ഗീതഃ
സംസാര ആധാവതി കാലതന്ത്രഃ ॥ **16** ॥ 1212

അമൂലമേതദ് ബഹുരൂപരൂപിതം
മനോവചഃപ്രാണശരീരകർമ ।
ജ്ഞാനാസിനോപാസനയാ ശിതേന -
ച്ഛിത്ത്വാ മുനിർഗാം വിചരത്യതൃഷ്ണഃ ॥ **17** ॥ 1213

ജ്ഞാനം വിവേകോ നിഗമസ്തപശ്ച
പ്രത്യക്ഷമൈതിഹ്യമഥാനുമാനം ।
ആദ്യന്തയോരസ്യ യദേവ കേവലം
കാലശ്ച ഹേതുശ്ച തദേവ മധ്യേ ॥ **18** ॥ 1214

യഥാ ഹിരൺയം സ്വകൃതം പുരസ്താത്
പശ്ചാച്ച സർവസ്യ ഹിരണമയസ്യ ।
തദേവ മധ്യേ വ്യവഹാർയമാണം
നാനാപദേശൈരഹമസ്യ തദ്വത് ॥ **19** ॥ 1215

വിജ്ഞാനമേതത്ത്രിയവസ്ഥമംഗ
ഗുണത്രയം കാരണകാർയകർത്യ ।
സമൻവയേന വ്യതിരേകതശ്ച
യേനൈവ തുർയേണ തദേവ സത്യം ॥ **20** ॥ 1216

ന യത് പുരസ്താദുത യന്ന പശ്ചാ -
ൻമധ്യേ ച തന്ന വ്യപദേശമാത്രം ।
ഭൂതം പ്രസിദ്ധം ച പരേണ യദ് യത്
തദേവ തത് സ്യാദിതി മേ മനീഷാ ॥ **21** ॥ 1217

അവിദ്യമാനോഽപ്യവഭാസതേ യോ
വൈകാരികോ രാജസസർഗ ഏഷഃ ।
ബ്രഹ്മ സ്വയഞ്ജ്യോതിരതോ വിഭാതി
ബ്രഹ്മേന്ദ്രിയാർഥാത്മവികാരചിത്രം ॥ **22** ॥ 1218

ഏവം സ്ഫുടം ബ്രഹ്മവിവേകഹേതുഭിഃ
പരാപവാദേന വിശാരദേന।
ഛിത്ത്വാഽഽത്മസന്ദേഹമുപാരമേത
സ്വാനന്ദതുഷ്ടോഽഖിലകാമുകേഭ്യഃ ॥ **23** ॥ 1219

നാത്മാ വപുഃ പാർഥിവമിന്ദ്രിയാണി
ദേവാ ഹ്യസുർവായുജലം ഹുതാശഃ।
മനോഽന്നമാത്രം ധിഷണാ ച സത്ത്വ -
മഹങ്കൃതിഃ ഖം ക്ഷിതിരർഥസാമ്യം ॥ **24** ॥ 1220

സമാഹിതൈഃ കഃ കരണൈർഗുണാത്മഭി -
ർഗുണോ ഭവേൻമത്സുവിവിക്തധാമ്നഃ।
വിക്ഷിപ്യമാണൈരുത കിം നു ദൂഷണം
ഘനൈരുപേതൈർവിഗതൈ രവേഃ കിം ॥ **25** ॥ 1221

യഥാ നഭോ വായ്വനലാംബുഭൂഗുണൈ -
ർഗതാഗതൈർവർതുഗുണൈർന സജ്ജതേ।
തഥാക്ഷരം സത്ത്വരജസ്തമോമലൈ -
രഹമ്മതേഃ സംസൃതിഹേതുഭിഃ പരം ॥ **26** ॥ 1222

തഥാപി സംഗഃ പരിവർജനീയോ
ഗുണേഷു മായാരചിതേഷു താവത്।
മദ്ഭക്തിയോഗേന ദൃഢേന യാവദ്
രജോ നിരസ്യേത മനഃ കഷായഃ ॥ **27** ॥ 1223

യഥാഽഽമയോഽസാധുചികിത്സിതോ നൃണാം
പുനഃ പുനഃ സന്തുദതി പ്രരോഹൻ।
ഏവം മനോഽപക്വകഷായകർമ
കുയോഗിനം വിധ്യതി സർവസംഗം ॥ **28** ॥ 1224

കുയോഗിനോ യേ വിഹിതാന്തരായൈ -
ർമനുഷ്യഭൂതൈസ്ത്രിദശോപസൃഷ്ടൈഃ।
തേ പ്രാക്തനാഭ്യാസബലേന ഭൂയോ
യുഞ്ജന്തി യോഗം ന തു കർമതന്ത്രം ॥ **29** ॥ 1225

കരോതി കർമ ക്രിയതേ ച ജന്തുഃ
കേനാപ്യസൗ ചോദിത ആനിപാതാത്।
ന തത്ര വിദ്വാൻ പ്രകൃതൗ സ്ഥിതോഽപി
നിവൃത്തതൃഷ്ണഃ സ്വസുഖാനുഭൂത്യാ ॥ **30** ॥ 1226

തിഷ്ഠന്തമാസീനമുത വ്രജന്തം
ശയാനമുക്ഷന്തമദന്തമന്നം।
സ്വഭാവമന്യത് കിമപീഹമാന -
മാത്മാനമാത്മസ്ഥമതിർന വേദ ॥ **31** ॥ 1227

യദി സ്മ പശ്യത്യസദിന്ദ്രിയാർഥം
നാനാനുമാനേന വിരുദ്ധമന്യത്।
ന മന്യതേ വസ്തുതയാ മനീഷീ
സ്വാപ്നം യഥോത്ഥായ തിരോദധാനം ॥ **32** ॥ 1228

പൂർവം ഗൃഹീതം ഗുണകർമചിത്ര -
മജ്ഞാനമാത്മന്യവിവിക്തമംഗ।
നിവർതതേ തത് പുനരീക്ഷയൈവ
ന ഗൃഹ്യതേ നാപി വിസൃജ്യ ആത്മാ ॥ **33** ॥ 1229

യഥാ ഹി ഭാനോരുദയോ നൃചക്ഷുഷാം
തമോ നിഹന്യാന്ന തു സദ് വിധത്തേ।
ഏവം സമീക്ഷാ നിപുണാ സതീ മേ
ഹന്യാത്തമിസ്രം പുരുഷസ്യ ബുദ്ധേഃ ॥ **34** ॥ 1230

ഏഷ സ്വയഞ്ജ്യോതിരജോഽപ്രമേയോ
മഹാനുഭൂതിഃ സകലാനുഭൂതിഃ।
ഏകോഽദ്വിതീയോ വചസാം വിരാമേ
യേനേഷിതാ വാഗസവശ്ചരന്തി ॥ **35** ॥ 1231

ഏതാവാനാത്മസമ്മോഹോ യദ് വികൽപസ്തു കേവലേ।
ആത്മന്യൃതേ സ്വമാത്മാനമവലംബോ ന യസ്യ ഹി ॥ **36** ॥ 1232

യന്നാമാകൃതിഭിർഗ്രാഹ്യം പഞ്ചവർണമബാധിതം।
വ്യർഥേനാപ്യർഥവാദോഽയം ദ്വയം പണ്ഡിതമാനിനാം ॥ **37** ॥ 1233

യോഗിനോഽപക്വയോഗസ്യ യുഞ്ജതഃ കായ ഉത്ഥിതൈഃ।
ഉപസർഗൈർവിഹന്യേത തത്രായം വിഹിതോ വിധിഃ ॥ **38** ॥ 1234

യോഗധാരണയാ കാംശ്ചിദാസനൈർധാരണാൻവിതൈഃ।
തപോമന്ത്രൗഷധൈഃ കാംശ്ചിദുപസർഗാൻ വിനിർദഹേത് ॥ **39** ॥ 1235

കാംശ്ചിൻമമാനുധ്യാനേന നാമസങ്കീർതനാദിഭിഃ।
യോഗേശ്വരാനുവൃത്ത്യാ വാ ഹന്യാദശുഭദാംഛരനൈഃ ॥ **40** ॥ 1236

കേചിദ് ദേഹമിമം ധീരാഃ സുകൽപം വയസി സ്ഥിരം।
വിധായ വിവിധോപായൈരഥ യുഞ്ജന്തി സിദ്ധയേ ॥ **41** ॥ 1237

ന ഹി തത് കുശലാദൃത്യം തദായാസോ ഹ്യപാർഥകഃ।
അന്തവത്ത്വാച്ഛരീരസ്യ ഫലസ്യേവ വനസ്പതേഃ ॥ **42** ॥ 1238

യോഗം നിഷേവതോ നിത്യം
കായശ്ചേത് കൽപതാമിയാത്।
തച്ഛ്രദ്ദധ്യാന്ന മതിമാൻ
യോഗമുത്സൃജ്യ മത്പരഃ ॥ **43** ॥ 1239

യോഗചർയാമിമാം യോഗീ വിചരൻ മദപാശ്രയഃ।
നാന്തരായൈർവിഹൻയേത നിഃസ്പൃഹഃ സ്വസുഖാനുഭൂഃ ॥ **44** ॥ 1240

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ അഷ്ടാവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ ഏകോനത്രിംശോഽധ്യായഃ ॥

ഉദ്ധവ ഉവാച
സുദുശ്ചരാമിമാം മന്യേ യോഗചര്യാമനാത്മനഃ ।
യഥാഞ്ജസാ പുമാൻ സിദ്ധ്യേത് തന്മേ ബ്രൂഹ്യഞ്ജസാച്യുത ॥ **1** ॥ 1241

പ്രായശഃ പുണ്ഡരീകാക്ഷ യുഞ്ജന്തോ യോഗിനോ മനഃ ।
വിഷീദന്ത്യസമാധാനാൻമനോനിഗ്രഹകർശിതാഃ ॥ **2** ॥ 1242

അഥാത ആനന്ദദുഘം പദാംബുജം
ഹംസാഃ ശ്രയേരന്നരവിന്ദലോചന ।
സുഖം നു വിശ്വേശ്വര യോഗകർമഭി -
സ്ത്വന്മായയാമീ വിഹതാ ന മാനിനഃ ॥ **3** ॥ 1243

കിം ചിത്രമച്യുത തവൈതദശേഷബന്ധോ
ദാസേഷ്വനന്യശരണേഷു യദാത്മസാത്ത്വം ।
യോഽരോചയത് സഹ മൃഗൈഃ സ്വയമീശ്വരാണാം
ശ്രീമത്കിരീടതടപീഡിതപാദപീഠഃ ॥ **4** ॥ 1244

തം ത്വാഖിലാത്മദയിതേശ്വരമാശ്രിതാനാം
സർവാർഥദം സ്വകൃതവിദ് വിസൃജേത കോ നു ।
കോ വാ ഭജേത് കിമപി വിസ്മൃതയേഽനു ഭൂത്യൈ
കിം വാ ഭവേന്ന തവ പാദരജോജുഷാം നഃ ॥ **5** ॥ 1245

നൈവോപയന്ത്യപചിതിം കവയസ്തവേശ
ബ്രഹ്മായുഷാപി കൃതമൃദ്ധമുദഃ സ്മരന്തഃ।
യോഽന്തർബഹിസ്തനുഭൃതാമശുഭം വിധുന്വ -
ന്നാചാർയചൈത്യവപുഷാ സ്വഗതിം വ്യനക്തി ॥ **6** ॥ 1246

ശ്രീശുക ഉവാച
ഇത്യുദ്ധവേനാത്യനുരക്തചേതസാ
പൃഷ്ടോ ജഗത്ക്രീഡനകഃ സ്വശക്തിഭിഃ।
ഗൃഹീതമൂർതിത്രയ ഈശ്വരേശ്വരോ
ജഗാദ സപ്രേമമനോഹരസ്മിതഃ ॥ **7** ॥ 1247

ശ്രീഭഗവാനുവാച
ഹന്ത തേ കഥയിഷ്യാമി മമ ധർമാൻ സുമംഗലാൻ।
യാംശ്രദ്ധയാഽചരൻ മർത്യോ മൃത്യും ജയതി ദുർജയം ॥ **8** ॥ 1248

കുർയാത് സർവാണി കർമാണി മദർഥം ശനകൈഃ സ്മരൻ।
മയ്യർപിതമനശ്ചിത്തോ മദ്ധർമാത്മമനോരതിഃ ॥ **9** ॥ 1249

ദേശാൻ പുണ്യാനാശ്രയേത
മദ്ഭക്തൈഃ സാധുഭിഃ ശ്രിതാൻ।
ദേവാസുരമനുഷ്യേഷു
മദ്ഭക്താചരിതാനി ച ॥ **10** ॥ 1250

പൃഥക് സത്രേണ വാ മഹ്യം പർവയാത്രാമഹോത്സവാൻ।
കാരയേദ് ഗീതനൃത്യാദ്യൈർമഹാരാജവിഭൂതിഭിഃ ॥ **11** ॥ 1251

മാമേവ സർവഭൂതേഷു ബഹിരന്തരപാവൃതം।
ഈക്ഷേതാത്മനി ചാത്മാനം യഥാ ഖമമലാശയഃ ॥ **12** ॥ 1252

ഇതി സർവാണി ഭൂതാനി മദ്ഭാവേന മഹാദ്യുതേ।
സഭാജയൻ മൻയമാനോ ജ്ഞാനം കേവലമാശ്രിതഃ ॥ **13** ॥ 1253

ബ്രാഹ്മണേ പുൽകസേ സ്തേനേ
ബ്രഹ്മൺയേഽർകേ സ്ഫുലിംഗകേ।
അക്രൂരേ ക്രൂരകേ ചൈവ
സമദൃക് പണ്ഡിതോ മതഃ ॥ **14** ॥ 1254

നരേഷ്വഭീക്ഷ്ണം മദ്ഭാവം പുംസോ ഭാവയതോഽചിരാത്।
സ്പർധാസൂയാതിരസ്കാരാഃ സാഹങ്കാരാ വിയന്തി ഹി ॥ **15** ॥ 1255

വിസൃജ്യ സ്മയമാനാൻ സ്വാൻ ദൃശം വ്രീഡാം ച ദൈഹികീം।
പ്രണമേദ് ദണ്ഡവദ് ഭൂമാവാശ്വചാണ്ഡാലഗോഖരം ॥ **16** ॥ 1256

യാവത് സർവേഷു ഭൂതേഷു മദ്ഭാവോ നോപജായതേ।
താവദേവമുപാസീത വാങ്മനഃകായവൃത്തിഭിഃ ॥ **17** ॥ 1257

സർവം ബ്രഹ്മാത്മകം തസ്യ വിദ്യയാഽഽത്മമനീഷയാ।
പരിപശ്യന്നുപരമേത് സർവതോ മുക്തസംശയഃ ॥ **18** ॥ 1258

അയം ഹി സർവകൽപാനാം സധ്രീചീനോ മതോ മമ।
മദ്ഭാവഃ സർവഭൂതേഷു മനോവാക്കായവൃത്തിഭിഃ ॥ **19** ॥ 1259

ന ഹ്യംഗോപക്രമേ ധ്വംസോ മദ്ധർമസ്യോദ്ധവാൺവപി।
മയാ വ്യവസിതഃ സമ്യങ്നിർഗുണത്വാദനാശിഷഃ ॥ **20** ॥ 1260

യോ യോ മയി പരേ ധർമഃ കൽപ്യതേ നിഷ്ഫലായ ചേത്।
തദായാസോ നിരർഥഃ സ്യാദ് ഭയാദേരിവ സത്തമ ॥ **21** ॥ 1261

ഏഷാ ബുദ്ധിമതാം ബുദ്ധിർമനീഷാ ച മനീഷിണാം।
യത് സത്യമനൃതേനേഹ മർത്യേനാപ്നോതി മാമൃതം ॥ **22** ॥ 1262

ഏഷ തേഽഭിഹിതഃ കൃത്സ്നോ ബ്രഹ്മവാദസ്യ സംഗ്രഹഃ।
സമാസവ്യാസവിധിനാ ദേവാനാമപി ദുർഗമഃ ॥ **23** ॥ 1263

അഭീക്ഷ്ണശസ്തേ ഗദിതം
ജ്ഞാനം വിസ്പഷ്ടയുക്തിമത്।
ഏതദ് വിജ്ഞായ മുച്യേത
പുരുഷോ നഷ്ടസംശയഃ ॥ **24** ॥ 1264

സുവിവിക്തം തവ പ്രശ്നം മയൈതദപി ധാരയേത്।
സനാതനം ബ്രഹ്മഗുഹ്യം പരം ബ്രഹ്മാധിഗച്ഛതി ॥ **25** ॥ 1265

യ ഏതൻമമ ഭക്തേഷു സമ്പ്രദദ്യാത് സുപുഷ്കലം।
തസ്യാഹം ബ്രഹ്മദായസ്യ ദദാമ്യാത്മാനമാത്മനാ ॥ **26** ॥ 1266

യ ഏതത് സമധീയീത പവിത്രം പരമം ശുചി।
സ പൂയേതാഹരഹർമാം ജ്ഞാനദീപേന ദർശയൻ ॥ **27** ॥ 1267

യ ഏതച്ഛ്രദ്ധയാ നിത്യമവ്യഗ്രഃ ശൃണുയാന്നരഃ।
മയി ഭക്തിം പരാം കുർവൻ കർമഭിർന സ ബധ്യതേ ॥ **28** ॥ 1268

അപ്യുദ്ധവ ത്വയാ ബ്രഹ്മ സഖേ സമവധാരിതം।
അപി തേ വിഗതോ മോഹഃ ശോകശ്ചാസൗ മനോഭവഃ ॥ **29** ॥ 1269

നൈതത്ത്വയാ ദാംഭികായ നാസ്തികായ ശഠായ ച।
അശുശ്രൂഷോരഭക്തായ ദുർവിനീതായ ദീയതാം ॥ **30** ॥ 1270

ഏതൈർദോഷൈർവിഹീനായ ബ്രഹ്മണ്യായ പ്രിയായ ച।
സാധവേ ശുചയേ ബ്രൂയാദ് ഭക്തിഃ സ്യാച്ഛൂദ്രയോഷിതാം ॥ **31** ॥ 1271

നൈതദ് വിജ്ഞായ ജിജ്ഞാസോർജ്ഞാതവ്യമവശിഷ്യതേ।
പീത്വാ പീയൂഷമമൃതം പാതവ്യം നാവശിഷ്യതേ ॥ **32** ॥ 1272

ജ്ഞാനേ കർമണി യോഗേ ച വാർതായാം ദണ്ഡധാരണേ।
യാവാനർഥോ നൃണാം താത താവാംസ്ത്വേഽഹം ചതുർവിധഃ ॥ **33** ॥ 1273

മർത്യോ യദാ ത്യക്തസമസ്തകർമാ
നിവേദിതാത്മാ വിചികീർഷിതോ മേ।
തദാമൃതത്വം പ്രതിപദ്യമാനോ
മയാഽഽത്മഭൂയായ ച കൽപതേ വൈ ॥ **34** ॥ 1274

ശ്രീശുക ഉവാച
സ ഏവമാദർശിതയോഗമാർഗ -
സ്തദോത്തമശ്ലോകവചോ നിശമ്യ।
ബദ്ധാഞ്ജലിഃ പ്രീത്യുപരുദ്ധകംഠോ
ന കിഞ്ചിദൂചേഽശ്രുപരിപ്ലുതാക്ഷഃ ॥ **35** ॥ 1275

വിഷ്ടഭ്യ ചിത്തം പ്രണയാവഘൂർണം
ധൈർയേണ രാജൻ ബഹു മന്യമാനഃ।
കൃതാഞ്ജലിഃ പ്രാഹ യദുപ്രവീരം
ശീർഷ്ണാ സ്പൃശംസ്തച്ചരണാരവിന്ദം ॥ **36** ॥ 1276

ഉദ്ധവ ഉവാച
വിദ്രാവിതോ മോഹമഹാന്ധകാരോ
യ ആശ്രിതോ മേ തവ സന്നിധാനാത്।
വിഭാവസോഃ കിം നു സമീപഗസ്യ
ശീതം തമോ ഭീഃ പ്രഭവന്ത്യജാദ്യ ॥ **37** ॥ 1277

പ്രത്യർപിതോ മേ ഭവതാനുകമ്പിനാ
ഭൃത്യായ വിജ്ഞാനമയഃ പ്രദീപഃ।
ഹിത്വാ കൃതജ്ഞസ്തവ പാദമൂലം
കോഽന്യത് സമീയാച്ഛരണം ത്വദീയം ॥ **38** ॥ 1278

വൃക്ണശ്ച മേ സുദൃഢഃ സ്നേഹപാശോ
ദാശാർഹവൃഷ്ണ്യന്ധകസാത്വതേഷു।
പ്രസാരിതഃ സൃഷ്ടിവിവൃദ്ധയേ ത്വയാ
സ്വമായയാ ഹ്യാത്മസുബോധഹേതിനാ ॥ **39** ॥ 1279

നമോഽസ്തു തേ മഹായോഗിൻ പ്രപന്നമനുശാധി മാം।
യഥാ ത്വച്ചരണാംഭോജേ രതിഃ സ്യാദനപായിനീ ॥ **40** ॥ 1280

ശ്രീഭഗവാനുവാച
ഗച്ഛോദ്ധവ മയാഽഽദിഷ്ടോ ബദരീയാഖ്യം മമാശ്രമം।
തത്ര മത്പാദതീർഥോദേ സ്നാനോപസ്പർശനൈഃ ശുചിഃ ॥ **41** ॥ 1281

ഈക്ഷയാലകനന്ദായാ വിധൂതാശേഷകൽമഷഃ।
വസാനോ വൽകലാന്യംഗ വന്യഭുക് സുഖനിഃസ്പൃഹഃ ॥ **42** ॥ 1282

തിതിക്ഷുർദ്വന്ദ്വമാത്രാണാം സുശീലഃ സംയതേന്ദ്രിയഃ।
ശാന്തഃ സമാഹിതധിയാ ജ്ഞാനവിജ്ഞാനസംയുതഃ ॥ **43** ॥ 1283

മത്തോഽനുശിക്ഷിതം യത്തേ വിവിക്തമനുഭാവയൻ।
മയ്യാവേശിതവാക്ചിത്തോ മദ്ധർമനിരതോ ഭവ।
അതിവ്രജ്യ ഗതീസ്തിസ്രോ മാമേഷ്യസി തതഃ പരം ॥ **44** ॥ 1284

ശ്രീശുക ഉവാച
സ ഏവമുക്തോ ഹരിമേധസോദ്ധവഃ
പ്രദക്ഷിണം തം പരിസൃത്യ പാദയോഃ।
ശിരോ നിധായാശ്രുകലാഭിരാർദ്രധീ -
ർന്യഷിഞ്ചദദ്വന്ദ്വപരോഽപ്യപക്രമേ ॥ **45** ॥ 1285

സുദുസ്ത്യജസ്നേഹവിയോഗകാതരോ
ന ശക്നുവംസ്തം പരിഹാതുമാതുരഃ।

കൃച്ഛ്രം യയൗ മൂർധനി ഭർതൃപാദുകേ
ബിഭ്രന്നമസ്കൃത്യ യയൗ പുനഃ പുനഃ ॥ **46** ॥ 1286

തതസ്തമന്തർഹൃദി സന്നിവേശ്യ
ഗതോ മഹാഭാഗവതോ വിശാലാം।
യഥോപദിഷ്ടാം ജഗദേകബന്ധുനാ
തപഃ സമാസ്ഥായ ഹരേരഗാദ് ഗതിം ॥ **47** ॥ 1287

യ ഏതദാനന്ദസമുദ്രസംഭൃതം
ജ്ഞാനാമൃതം ഭാഗവതായ ഭാഷിതം।
കൃഷ്ണേന യോഗേശ്വരസേവിതാംഘ്രിണാ
സച്ഛ്രദ്ധയാഽഽസേവ്യ ജഗദ് വിമുച്യതേ ॥ **48** ॥ 1288

ഭവഭയമപഹന്തും ജ്ഞാനവിജ്ഞാനസാരം
നിഗമകൃദുപജഹ്രേ ഭൃംഗവദ് വേദസാരം।
അമൃതമുദധിതശ്ചാപായയദ് ഭൃത്യവർഗാൻ
പുരുഷമൃഷഭമാദ്യം കൃഷ്ണസംജ്ഞം നതോഽസ്മി ॥ **49** ॥ 1289

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ ഏകോനത്രിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ ത്രിംശോഽധ്യായഃ ॥

രാജോവാച

തതോ മഹാഭാഗവത ഉദ്ധവേ നിർഗതേ വനം।
ദ്വാരവത്യാം കിമകരോദ് ഭഗവാൻ ഭൂതഭാവനഃ ॥ **1** ॥ 1290

ബ്രഹ്മശാപോപസംസൃഷ്ടേ സ്വകുലേ യാദവർഷഭഃ।
പ്രേയസീം സർവനേത്രാണാം തനും സ കഥമത്യജത് ॥ **2** ॥ 1291

പ്രത്യാക്രഷ്ടും നയനമബലാ യത്ര ലഗ്നം ന ശേകുഃ
കർണാവിഷ്ടം ന സരതി തതോ യത് സതാമാത്മലഗ്നം।
യച്ഛ്രീർവാചാം ജനയതി രതിം കിം നു മാനം കവീനാം
ദൃഷ്ട്വാ ജിഷ്ണോർയുധി രഥഗതം യച്ച തത്സാമ്യമീയുഃ ॥ **3** ॥ 1292

ഋഷിരുവാച

ദിവി ഭുവ്യന്തരിക്ഷേ ച മഹോത്പാതാൻ സമുത്ഥിതാൻ।
ദൃഷ്ട്വാഽഽസീനാൻ സുധർമായാം കൃഷ്ണഃ പ്രാഹ യദൂനിദം ॥ **4** ॥ 1293

ഏതേ ഘോരാ മഹോത്പാതാ ദ്വാർവത്യാം യമകേതവഃ।
മുഹൂർതമപി ന സ്ഥേയമത്ര നോ യദുപുംഗവാഃ ॥ **5** ॥ 1294

സ്ത്രിയോ ബാലാശ്ച വൃദ്ധാശ്ച ശംഖോദ്ധാരം വ്രജന്ത്വിതഃ।
വയം പ്രഭാസം യാസ്യാമോ യത്ര പ്രത്യക് സരസ്വതീ ॥ **6** ॥ 1295

തത്രാഭിഷിച്യ ശുചയ ഉപോഷ്യ സുസമാഹിതാഃ।
ദേവതാഃ പൂജയിഷ്യാമഃ സ്നപനാലേപനാർഹണൈഃ ॥ **7** ॥ 1296

ബ്രാഹ്മണാംസ്തു മഹാഭാഗാൻ കൃതസ്വസ്ത്യയനാ വയം।
ഗോഭൂഹിരണ്യവാസോഭിർഗജാശ്വരഥവേശ്മഭിഃ ॥ **8** ॥ 1297

വിധിരേഷ ഹ്യരിഷ്ടഘ്നോ മംഗലായനമുത്തമം।
ദേവദ്വിജഗവാം പൂജാ ഭൂതേഷു പരമോ ഭവഃ ॥ **9** ॥ 1298

ഇതി സർവേ സമാകർണ്യ യദുവൃദ്ധാ മധുദ്വിഷഃ।
തഥേതി നൗഭിരുത്തീർയ പ്രഭാസം പ്രയയൂ രഥൈഃ ॥ **10** ॥ 1299

തസ്മിൻ ഭഗവതാഽഽദിഷ്ടം യദുദേവേന യാദവാഃ।
ചക്രുഃ പരമയാ ഭക്ത്യാ സർവശ്രേയോപബൃംഹിതം ॥ **11** ॥ 1300

തതസ്തസ്മിൻ മഹാപാനം പപുർമൈരേയകം മധു।
ദിഷ്ടവിഭ്രംശിതധിയോ യദ്വൃവൈർഭ്രശ്യതേ മതിഃ ॥ **12** ॥ 1301

മഹാപാനാഭിമത്താനാം വീരാണാം ദൃപ്തചേതസാം।
കൃഷ്ണമായാവിമൂഢാനാം സംഘർഷഃ സുമഹാനഭൂത് ॥ **13** ॥ 1302

യുയുധുഃ ക്രോധസംരബ്ധാ വേലായാമാതതായിനഃ।
ധനുർഭിരസിഭിർഭൽലൈർഗദാഭിസ്തോമരർഷ്ടിഭിഃ ॥ **14** ॥ 1303

പതത്പതാകൈ രഥകുഞ്ജരാദിഭിഃ
ഖരോഷ്ട്രഗോഭിർമഹിഷൈർനരൈരപി।
മിഥഃ സമേത്യാശ്വതരൈഃ സുദുർമദാ
ൻയഹംഹരൈർദദ്ഭിരിവ ദ്വിപാ വനേ ॥ **15** ॥ 1304

പ്രദ്യുമ്നസാംബൗ യുധി രൂഢമത്സരാ -
വക്രൂരഭോജാവനിരുദ്ധസാത്യകീ।

സുഭദ്രസംഗ്രാമജിതൗ സുദാരുണൗ
ഗദൗ സുമിത്രാസുരഥൗ സമീയതുഃ ॥ **16** ॥ 1305

അൻയേ ച യേ വൈ നിശഠോൽമുകാദയഃ
സഹസ്രജിച്ഛതജിദ്ഭാനുമുഖ്യാഃ।
അൻയോൻയമാസാദ്യ മദാന്ധകാരിതാ
ജഘ്നുർമുകുന്ദേന വിമോഹിതാ ഭൃശം ॥ **17** ॥ 1306

ദാശാർഹവൃഷ്ണ്യന്ധകഭോജസാത്വതാ
മധ്വർബുദാ മാഥുരശൂരസേനാഃ।
വിസർജനാഃ കുകുരാഃ കുന്തയശ്ച
മിഥസ്തതസ്തേഽഥ വിസൃജ്യ സൗഹൃദം ॥ **18** ॥ 1307

പുത്രാ അയുധ്യൻ പിതൃഭിർഭ്രാതൃഭിശ്ച
സ്വസ്രീയദൗഹിത്രപിതൃവ്യമാതുലൈഃ।
മിത്രാണി മിത്രൈഃ സുഹൃദഃ സുഹൃദ്ഭി -
ർജ്ഞാതീംസ്ത്വഹൻ ജ്ഞാതയ ഏവ മൂഢാഃ ॥ **19** ॥ 1308

ശരേഷു ക്ഷീയമാണേഷു ഭജ്യമാനേഷു ധൻവസു।
ശസ്ത്രേഷു ക്ഷീയമാണേഷു മുഷ്ടിഭിർജഹ്രുരേരകാഃ ॥ **20** ॥ 1309

താ വജ്രകൽപാ ഹ്യഭവൻ
പരിഘാ മുഷ്ടിനാ ഭൃതാഃ।
ജഘ്നുർദ്വിഷസ്തൈഃ കൃഷ്ണേന
വാർയമാണാസ്തു തം ച തേ ॥ **21** ॥ 1310

പ്രത്യനീകം മൻയമാനാ ബലഭദ്രം ച മോഹിതാഃ।
ഹന്തും കൃതധിയോ രാജന്നാപന്നാ ആതതായിനഃ ॥ **22** ॥ 1311

അഥ താവപി സങ്ക്രുദ്ധാവുദ്യമ്യ കുരുനന്ദന ।
ഏരകാമുഷ്ടിപരിഘൗ ചരന്തൗ ജഘ്നതുർയുധി ॥ **23** ॥ 1312

ബ്രഹ്മശാപോപസൃഷ്ടാനാം
കൃഷ്ണമായാവൃതാത്മനാം ।
സ്പർധാക്രോധഃ ക്ഷയം നിൻയേ
വൈണവോഽഗ്നിർയഥാ വനം ॥ **24** ॥ 1313

ഏവം നഷ്ടേഷു സർവേഷു കുലേഷു സ്വേഷു കേശവഃ ।
അവതാരിതോ ഭുവോ ഭാര ഇതി മേനേഽവശേഷിതഃ ॥ **25** ॥ 1314

രാമഃ സമുദ്രവേലായാം യോഗമാസ്ഥായ പൗരുഷം ।
തത്യാജ ലോകം മാനുഷ്യം സംയോജ്യാത്മാനമാത്മനി ॥ **26** ॥ 1315

രാമനിർയാണമാലോക്യ ഭഗവാൻ ദേവകീസുതഃ ।
നിഷസാദ ധരോപസ്ഥേ തൂഷ്ണീമാസാദ്യ പിപ്പലം ॥ **27** ॥ 1316

ബിഭ്രച്ചതുർഭുജം രൂപം ഭ്രാജിഷ്ണു പ്രഭയാ സ്വയാ ।
ദിശോ വിതിമിരാഃ കുർവൻ വിധൂമ ഇവ പാവകഃ ॥ **28** ॥ 1317

ശ്രീവത്സാങ്കം ഘനശ്യാമം തപ്തഹാടകവർചസം ।
കൗശേയാംബരയുഗ്മേന പരിവീതം സുമംഗലം ॥ **29** ॥ 1318

സുന്ദരസ്മിതവക്ത്രാബ്ജം നീലകുന്തലമണ്ഡിതം ।
പുണ്ഡരീകാഭിരാമാക്ഷം സ്ഫുരൻമകരകുണ്ഡലം ॥ **30** ॥ 1319

കടിസൂത്രബ്രഹ്മസൂത്രകിരീടകടകാംഗദൈഃ ।
ഹാരനൂപുരമുദ്രാഭിഃ കൗസ്തുഭേന വിരാജിതം ॥ **31** ॥ 1320

വനമാലാപരീതാംഗം മൂർതിമദ്ഭിർനിജായുധൈഃ ।
കൃത്വോരൗ ദക്ഷിണേ പാദമാസീനം പങ്കജാരുണം ॥ **32** ॥ 1321

മുസലാവശേഷായഃഖണ്ഡകൃതേഷുർലുബ്ധകോ ജരാ।
മൃഗാസ്യാകാരം തച്ചരണം വിവ്യാധ മൃഗശങ്കയാ ॥ **33** ॥ 1322

ചതുർഭുജം തം പുരുഷം ദൃഷ്ട്വാ സ കൃതകിൽബിഷഃ।
ഭീതഃ പപാത ശിരസാ പാദയോരസുരദ്വിഷഃ ॥ **34** ॥ 1323

അജാനതാ കൃതമിദം പാപേന മധുസൂദന।
ക്ഷന്തുമർഹസി പാപസ്യ ഉത്തമശ്ലോക മേഽനഘ ॥ **35** ॥ 1324

യസ്യാനുസ്മരണം നൃണാമജ്ഞാനധ്വാന്തനാശനം।
വദന്തി തസ്യ തേ വിഷ്ണോ മയാസാധു കൃതം പ്രഭോ ॥ **36** ॥ 1325

തൻമാഽഽശു ജഹി വൈകുംഠ പാപ്മാനം മൃഗലുബ്ധകം।
യഥാ പുനരഹം ത്വേവം ന കുർയാം സദതിക്രമം ॥ **37** ॥ 1326

യസ്യാത്മയോഗരചിതം ന വിദുർവിരിഞ്ചോ
രുദ്രാദയോഽസ്യ തനയാഃ പതയോ ഗിരാം യേ।
ത്വൻമായയാ പിഹിതദൃഷ്ടയ ഏതദഞ്ജഃ
കിം തസ്യ തേ വയമസദ് ഗതയോ ഗൃണീമഃ ॥ **38** ॥ 1327

ശ്രീഭഗവാനുവാച
മാ ഭൈർജരേ ത്വമുത്തിഷ്ഠ കാമ ഏഷ കൃതോ ഹി മേ।
യാഹി ത്വം മദനുജ്ഞാതഃ സ്വർഗം സുകൃതിനാം പദം ॥ **39** ॥ 1328

ഇത്യാദിഷ്ടോ ഭഗവതാ കൃഷ്ണേനേച്ഛാശരീരിണാ।
ത്രിഃ പരിക്രമ്യ തം നത്വാ വിമാനേന ദിവം യയൗ ॥ **40** ॥ 1329

ദാരുകഃ കൃഷ്ണപദവീമൻവിച്ഛന്നധിഗമ്യ താം।
വായും തുലസികാമോദമാഘ്രായാഭിമുഖം യയൗ ॥ **41** ॥ 1330

തം തത്ര തിഗ്മദ്യുഭിരായുധൈർവൃതം
ഹ്യശ്വത്ഥമൂലേ കൃതകേതനം പതിം।
സ്നേഹപ്ലുതാത്മാ നിപപാത പാദയോ
രഥാദവപ്ലുത്യ സബാഷ്പലോചനഃ ॥ **42** ॥ 1331

അപശ്യതസ്ത്വച്ചരണാംബുജം പ്രഭോ
ദൃഷ്ടിഃ പ്രണഷ്ടാ തമസി പ്രവിഷ്ടാ।
ദിശോ ന ജാനേ ന ലഭേ ച ശാന്തിം
യഥാ നിശായാമുഡുപേ പ്രണഷ്ടേ ॥ **43** ॥ 1332

ഇതി ബ്രുവതി സൂതേ വൈ രഥോ ഗരുഡലാംഛനഃ।
ഖമുത്പപാത രാജേന്ദ്ര സാശ്വധ്വജ ഉദീക്ഷതഃ ॥ **44** ॥ 1333

തമൻവഗച്ഛൻ ദിവ്യാനി വിഷ്ണുപ്രഹരണാനി ച।
തേനാതിവിസ്മിതാത്മാനം സൂതമാഹ ജനാർദനഃ ॥ **45** ॥ 1334

ഗച്ഛ ദ്വാരവതീം സൂത ജ്ഞാതീനാം നിധനം മിഥഃ।
സങ്കർഷണസ്യ നിർയാണം ബന്ധുഭ്യോ ബ്രൂഹി മദ്ദശാം ॥ **46** ॥ 1335

ദ്വാരകായാം ച ന സ്ഥേയം ഭവദ്ഭിശ്ച സ്വബന്ധുഭിഃ।
മയാ ത്യക്താം യദുപുരീം സമുദ്രഃ പ്ലാവയിഷ്യതി ॥ **47** ॥ 1336

സ്വം സ്വം പരിഗ്രഹം സർവേ ആദായ പിതരൗ ച നഃ।
അർജുനേനാവിതാഃ സർവ ഇന്ദ്രപ്രസ്ഥം ഗമിഷ്യഥ ॥ **48** ॥ 1337

ത്വം തു മദ്ധർമമാസ്ഥായ ജ്ഞാനനിഷ്ഠ ഉപേക്ഷകഃ।
മൻമായാരചനാമേതാം വിജ്ഞായോപശമം വ്രജ ॥ **49** ॥ 1338

ഇത്യുക്തസ്തം പരിക്രമ്യ
നമസ്കൃത്യ പുനഃ പുനഃ।

തത്പാദൗ ശീർഷണ്വയുപാധായ
ദുർമനാഃ പ്രയയൗ പുരീം ॥ **50** ॥ 1339

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ ത്രിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഏകാദശസ്കന്ധേ ഏകത്രിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച
അഥ തത്രാഗമദ് ബ്രഹ്മാ ഭവാൻയാ ച സമം ഭവഃ।
മഹേന്ദ്രപ്രമുഖാ ദേവാ മുനയഃ സപ്രജേശ്വരാഃ ॥ **1** ॥ 1340

പിതരഃ സിദ്ധഗന്ധർവാ വിദ്യാധരമഹോരഗാഃ।
ചാരണാ യക്ഷരക്ഷാംസി കിന്നരാപ്സരസോ ദ്വിജാഃ ॥ **2** ॥ 1341

ദ്രഷ്ടുകാമാ ഭഗവതോ നിർയാണം പരമോത്സുകാഃ।
ഗായന്തശ്ച ഗൃണന്തശ്ച ശൗരേഃ കർമാണി ജൻമ ച ॥ **3** ॥ 1342

വവൃഷുഃ പുഷ്പവർഷാണി വിമാനാവലിഭിർനഭഃ।
കുർവന്തഃ സങ്കുലം രാജൻ ഭക്ത്യാ പരമയാ യുതാഃ ॥ **4** ॥ 1343

ഭഗവാൻ പിതാമഹം വീക്ഷ്യ വിഭൂതീരാത്മനോ വിഭുഃ।
സംയോജ്യാത്മനി ചാത്മാനം പദ്മനേത്രേ ൻയമീലയത് ॥ **5** ॥ 1344

ലോകാഭിരാമാം സ്വതനും ധാരണാധ്യാനമംഗലം।
യോഗധാരണയാഽഽഗ്നേയ്യാദഗ്ധ്വാ ധാമാവിശത് സ്വകം ॥ **6** ॥ 1345

ദിവി ദുന്ദുഭയോ നേദുഃ പേതുഃ സുമനസശ്ച ഖാത്।
സത്യം ധർമോ ധൃതിർഭൂമേഃ കീർതിഃ ശ്രീശ്ചാനു തം യയുഃ ॥ **7** ॥ 1346

ദേവാദയോ ബ്രഹ്മമുഖ്യാ ന വിശന്തം സ്വധാമനി।
അവിജ്ഞാതഗതിം കൃഷ്ണം ദദൃശുശ്ചാതിവിസ്മിതാഃ ॥ **8** ॥ 1347

സൗദാമന്യാ യഥാഽഽകാശേ
യാന്ത്യാ ഹിത്വാഭ്രമണ്ഡലം।
ഗതിർന ലക്ഷ്യതേ മർത്ത്യൈ -
സ്തഥാ കൃഷ്ണസ്യ ദൈവതൈഃ ॥ **9** ॥ 1348

ബ്രഹ്മരുദ്രാദയസ്തേ തു
ദൃഷ്ട്വാ യോഗഗതിം ഹരേഃ।
വിസ്മിതാസ്താം പ്രശംസന്തഃ
സ്വം സ്വം ലോകം യയുസ്തദാ ॥ **10** ॥ 1349

രാജൻ പരസ്യ തനുഭൃജ്ജനനാപ്യയേഹാ
മായാവിഡംബനമവേഹി യഥാ നടസ്യ।
സൃഷ്ട്വാഽഽത്മനേദമനുവിശ്യ വിഹൃത്യ ചാന്തേ
സംഹൃത്യ ചാത്മമഹിമോപരതഃ സ ആസ്തേ ॥ **11** ॥ 1350

മർത്യേന യോ ഗുരുസുതം യമലോകനീതം
ത്വാം ചാനയച്ഛരണദഃ പരമാസ്ത്രദഗ്ധം।
ജിഗ്യേഽന്തകാന്തകമപീശമസാവനീശഃ
കിം സ്വാവനേ സ്വരനയൻമൃഗയും സദേഹം ॥ **12** ॥ 1351

തഥാപ്യശേഷസ്ഥിതിസംഭവാപ്യയേ -
ഷ്വനൻയഹേതുർയദശേഷശക്തിധൃക്।
നൈച്ഛത് പ്രണേതും വപുരത്ര ശേഷിതം
മർത്യേന കിം സ്വസ്ഥഗതിം പ്രദർശയൻ ॥ **13** ॥ 1352

യ ഏതാം പ്രാതരുത്ഥായ കൃഷ്ണസ്യ പദവീം പരാം।
പ്രയതഃ കീർതയേദ് ഭക്ത്യാ താമേവാപ്നോത്യനുത്തമാം ॥ **14** ॥ 1353

ദാരുകോ ദ്വാരകാമേത്യ വസുദേവോഗ്രസേനയോഃ।
പതിത്വാ ചരണാവസ്രൈർന്യഷിഞ്ചത് കൃഷ്ണവിച്യുതഃ ॥ **15** ॥ 1354

കഥയാമാസ നിധനം വൃഷ്ണീനാം കൃത്സ്നശോ നൃപ।
തച്ഛ്രുത്വോദ്വിഗ്നഹൃദയാ ജനാഃ ശോകവിമൂർച്ഛിതാഃ ॥ **16** ॥ 1355

തത്ര സ്മ ത്വരിതാ ജഗ്മുഃ കൃഷ്ണവിശ്ലേഷവിഹ്വലാഃ।
വ്യസവഃ ശേരതേ യത്ര ജ്ഞാതയോ ഘ്നന്ത ആനനം ॥ **17** ॥ 1356

ദേവകീ രോഹിണീ ചൈവ വസുദേവസ്തഥാ സുതൗ।
കൃഷ്ണരാമാവപശ്യന്തഃ ശോകാർതാ വിജഹുഃ സ്മൃതിം ॥ **18** ॥ 1357

പ്രാണാംശ്ച വിജഹുസ്തത്ര ഭഗവദ്വിരഹാതുരാഃ।
ഉപഗുഹ്യ പതീംസ്താത ചിതാമാരുരുഹുഃ സ്ത്രിയഃ ॥ **19** ॥ 1358

രാമപത്ന്യശ്ച തദ്ദേഹ -
മുപഗുഹ്യാഗ്നിമാവിശൻ।
വസുദേവപത്ന്യസ്തദ്ഗാത്രം
പ്രദ്യുമ്നാദീൻ ഹരേഃ സ്നുഷാഃ।
കൃഷ്ണപത്ന്യോഽവിശന്നഗ്നിം
രുക്മിൺയാദ്യാസ്തദാത്മികാഃ ॥ **20** ॥ 1359

അർജുനഃ പ്രേയസഃ സഖ്യുഃ കൃഷ്ണസ്യ വിരഹാതുരഃ।
ആത്മാനം സാന്ത്വയാമാസ കൃഷ്ണഗീതൈഃ സദുക്തിഭിഃ ॥ **21** ॥ 1360

ബന്ധൂനാം നഷ്ടഗോത്രാണാമർജുനഃ സാമ്പരായികം।
ഹതാനാം കാരയാമാസ യഥാവദനുപൂർവശഃ ॥ **22** ॥ 1361

ദ്വാരകാം ഹരിണാ ത്യക്താം സമുദ്രോഽപ്ലാവയത് ക്ഷണാത്।
വർജയിത്വാ മഹാരാജ ശ്രീമദ്ഭഗവദാലയം ॥ **23** ॥ 1362

നിത്യം സന്നിഹിതസ്തത്ര ഭഗവാൻ മധുസൂദനഃ।
സ്മൃത്യാശേഷാശുഭഹരം സർവമംഗലമംഗലം ॥ **24** ॥ 1363

സ്ത്രീബാലവൃദ്ധാനാദായ ഹതശേഷാൻ ധനഞ്ജയഃ।
ഇന്ദ്രപ്രസ്ഥം സമാവേശ്യ വജ്രം തത്രാഭ്യഷേചയത് ॥ **25** ॥ 1364

ശ്രുത്വാ സുഹൃദ്വധം രാജന്നർജുനാത്തേ പിതാമഹാഃ।
ത്വാം തു വംശധരം കൃത്വാ ജഗ്മുഃ സർവേ മഹാപഥം ॥ **26** ॥ 1365

യ ഏതദ് ദേവദേവസ്യ വിഷ്ണോഃ കർമാണി ജൻമ ച।
കീർതയേച്ഛ്രദ്ധയാ മർത്യഃ സർവപാപൈഃ പ്രമുച്യതേ ॥ **27** ॥ 1366

ഇത്ഥം ഹരേർഭഗവതോ രുചിരാവതാര -
വീർയാണി ബാലചരിതാനി ച ശന്തമാനി।
അൻയത്ര ചേഹ ച ശ്രുതാനി ഗൃണൻ മനുഷ്യോ
ഭക്തിം പരാം പരമഹംസഗതൗ ലഭേത ॥ **28** ॥ 1367

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ
വൈയാസിക്യാമഷ്ടാദശസാഹസ്ര്യാം പാരമഹംസ്യാം
സംഹിതായാം ഏകാദശസ്കന്ധേ ഏകത്രിംശോഽധ്യായഃ ॥